

Det relative megaprojekt i konflikt med et lokalsamfunn

Hvordan kan en tilrettelegge for et vindkraftverk i et lokalsamfunn, hvor rettferdige planprosesser og stedstilhørighet blir ivaretatt?

ISMAIL MAHAMMED & SANNE JORDAN

VEILEDER

Mikaela Vasstrøm
Kjell Overvåg

Universitetet i Agder, 2021

Fakultet for Samfunnsvitenskap

Institutt for Global utvikling og samfunnsplanlegging

Master

Forord

Denne masteroppgaven er et resultat av nysgjerrighet vekket av Mikaela Vasstrøm, som har veiledet oss både som forskningsassistenter på WINDPLAN ved Universitetet i Agder, og som veileder i forbindelse med masteroppgaven. Dermed vil vi si tusen takk Mikaela, både for muligheten du har gitt oss og de inspirerende tilbakemeldingene! I tillegg vil vi takke veileder Kjell Overvåg for konstruktiv tilbakemelding og spennende faglige diskusjoner.

Vi vil rette en stor takk til informantene som har bidratt, delt følelsene og perspektivene sine rundt problemstillingen, på tross av en følelseladet tematikk. Ikke minst, svært tilpasningsdyktige og hjelpsomme. Igjen, tusen takk for fantastiske bidrag til forskningen.

Det har vært en spennende og lærerik tid som masterstudenter, og i tillegg en krevende prosess for å oppnå mastergrad i Global Utvikling og Samfunnsplanlegging, spesialisering i By- og Regionalutvikling ved Universitet i Agder. Avslutningsvis vil vi også rette en stor takk til Linda og Geir Jordan, for at vi fikk, blant annet, låne deres hjem som en privat lesesal slik situasjonen med Covid-19 er i dag.

Ismail Mahammed & Sanne Jordan, 31. Mai 2021

Sammendrag

Masteroppgaven skal belyse hvorfor det oppstår konflikt i utviklingen av vindkraftverk i Norge, og hvordan idealer for fornybar energi møter lokal opposisjon. I vår tid som forskningsassistenter på WINDPLAN var målet å gjennomgå sentrale dokumenter for å kategorisere ulike konfliktområder som oppstår i utbyggingen av respektive vindkraftverk. Det ble tydelig at definisjoner av prosjektet, perspektiver på forståelsen av konflikten og prosessuelle utfordringer stod sentralt i konfliktbildet. Formålet med masteroppgaven er å se konflikten fra nye perspektiver, hvor definisjonen «det relative megaprojekt» gir en forståelse av vindkraftverkets kompleksitet, innvirkning og levetid. Vindkraftverk plasseres i små lokalsamfunn, og det er et tydelig ulikt kunnskapsnivå og maktfordeling mellom vindkraftaktører og lokale aktører- og befolkning. Dette ser vi som «engangere» og «gjengangere» for å gi videre forståelse for hvordan planprosessen påvirker nivået av samfunnsaksept.

Å definere et vindkraftverk som et relativt megaprojekt gjør det mulig å forstå konflikten fra et lokalt stedsperspektiv – og en kan legge et grunnlag for å forstå konflikten gjennom begreper som stedstilhørighet, identitet og stedsforstyrrelse. Planprosessen for vindkraftutbygging er det som kan klassifiseres som mangelfull i henhold til medvirkning og stedsforståelse – hvor store deler av konflikten kan begrunnes fra et rent planperspektiv. Likevel, er sammenfatningen av våre tre hovedbegreper et nytt perspektiv som tar for seg nye måter å tenke konflikt på. Konflikten i vindkraft kan sees som en sammensetning av manglende forståelse for definisjonen av prosjektets omfang, en manglende stedsforståelse og prosessuelle svakheter.

Funnene gjort i forskningen reflekterer situasjoner som eksisterer i flere vindkraftverk i Norge i dag, og lager en forutsetning for bedre planprosesser som trengs for å unngå konflikter i fremtiden. Vindkraftkonflikten sett fra et lokalt stedsperspektiv gir muligheten for å forstå den følelsesmessige, og ikke minst – forståelse for hvordan plasseringen kan ha innvirkninger både på forståelsen av maktforholdet i planprosessen, og definisjonen av prosjektet. Vindkraftverk hadde ikke vært et megaprojekt om det ikke var for lokaliseringen, og dermed kan det konkluderes med at planprosessen må endres for å oppnå samfunnsaksept, en rettferdig planprosess for lokalbefolkningen og ivaretagelse av stedet.

Abstract

This master's thesis will shed light on why conflict arises in the development of wind power in Norway, and how ideals for renewable energy meet local opposition. In our time as research assistants at WINDPLAN, the assignment was to review key documents to categorize various conflict areas that arise in the development of respective wind power plants. It became clear that definitions of the project, perspectives on the understanding of the conflict and procedural challenges were central to the conflict picture. The purpose of the master's thesis is to see the conflict from new perspectives, where the definition “the relative megaproject” provides an understanding of the wind power plant's complexity, impact, and lifetime. Wind power plants are located in small local communities, and there is a clear different level of knowledge and distribution of power between wind power actors and local actors- and locals. We see this as “one-timers” and “recurring” to provide a further understanding of how the planning process affects the level of social acceptance.

Defining a wind power plant as a relatively megaproject makes it possible to understand the conflict from a place perspective – and one can lay a foundation for understanding the conflict through concepts such as place belonging, identity and place disturbance. The planning process for wind power development is what is classified as deficient in terms of participation and understanding of the place – how large parts of the conflict can be explained from a purely planning perspective. Nevertheless, the summary of our three main concepts is a new perspective that addresses new ways of thinking about wind power conflict. The conflict can be seen as a combination of a lack of understanding of the definition of the project's scope, a lack of understanding of the place, and procedural weaknesses.

The findings made in the research reflect conflict situations that exist in several wind power plants in Norway today, and make a precondition for better planning processes needed to avoid conflicts in the future. The wind power conflict seen from a place perspective provides the opportunity to understand the emotional, furthermore – understanding of how the location can have an impact both on the understanding of the power relationship in the planning process, and the definition of the project. Wind power plants would not have been a megaproject if it were not for the location, and thus, it can be concluded that the planning process must be changed to achieve community acceptance, a fair planning process for the locals, and protective measures of the place.

Innholdsfortegnelse

Forord	2
Sammendrag	3
Abstract	4
Kapittel 1: Innledning	7
1.1 Problemstilling og forskningsspørsmål	8
1.2 Oppbygging av oppgaven.....	9
Kapittel 2: Kontekstualisering	10
2.1 Politiske satsinger for Fornybar Energi.....	11
2.2 Dagens planprosess av vindkraftutbygging	14
2.3 Konflikt i Vindkraft.....	16
2.3.1 Sosio-økonomiske konflikter.....	17
2.3.2 Fysiske Konflikter.....	18
2.3.3 Plankonflikter	20
2.4 Tidligere forskning på vindkraft	20
2.4.1 Politiske mål & bærekraftig distriktsutvikling.....	21
2.4.2 Konesjonsprosess og konesjonsorganet	22
2.4.3 Rettferdig planprosess	23
2.4.4 Samfunnsaksept	23
2.5 Oppgavens plassering i forskningen	25
Kapittel 3: Teori	26
3.1 Megaprojekt	27
3.1.1 Kjennetegn ved megaprojekter.....	28
3.2 Steder i endring	30
3.2.1 Stedstilhørighet.....	32
3.2.2 Stedsforstyrrelse.....	33
3.3 Planleggingsprosessens betydning	35
3.3.1 Kommunikativ planlegging	36
3.3.2 Agnostisk planlegging.....	36
3.3.3 Deltagelse	37
3.3.4 Hverdagslivsperspektivet	38
3.4 Teoretisk rammeverk oppsummert.....	40
Kapittel 4: Metode	41
4.1 Case.....	42
4.2 Intervju	43

4.3 Dokumentanalyse.....	45
4.4 Kvalitetssikring.....	46
4.5 Etikk.....	47
Kapittel 5: Case – Lista, Farsund kommune.....	47
5.1 Historien om Lista Vindkraftverk.....	49
5.1.1 Konesjonsprosessen til Lista vindkraftverk.....	52
Kapittel 6: Analyse.....	55
6.1 Megaprojekt.....	56
6.1.1 Park eller Kraftverk?.....	58
6.2 Steder i endring.....	63
6.2.1 Inngrep i hverdagslivet.....	69
6.3 Planprosessens innvirkning.....	79
6.3.1 Transparent prosess.....	82
6.3.2 Grunneieravtaler.....	85
6.4 Samfunnsaksept.....	88
6.5 Oppsummering.....	91
Kapittel 7: Konklusjon.....	93
Kapittel 8: Betydningen av Regjeringens nye retningslinjer.....	95
Litteratur.....	100
Figurliste.....	109
Vedlegg 1: Atekst.....	110
Vedlegg 2: Konesjonsprosessen NVE.....	139

Kapittel 1: Innledning

Siden 1960-tallet har petroleumseventyret vært Norges grunnleggende næring, og 50 år senere er petroleumsnæringen fortsatt den viktigste næringen når det gjelder inntekter til statskassen – investeringer og andel av total verdiskaping (Olje- og energidepartementet, 2019a). I løpet av årene har nasjonen hatt et skifte i en annen retning, med å utvikle en av de mest ambisiøse klimapolitikkene i verden. Drevet av et økende behov for et mer klimavennlig grønt skifte – en ny måte å skaffe energi på en ren, bærekraftig og fornybar måte.

Industriplanleggeren Sam Eyde sikret seg rettigheter til utbyggelse av vannkraft allerede på slutten av 1800-tallet, og innen 1909 hadde Stortinget bestemt at vannkraft skulle være et gode for folket i Norge, og gjøre Norge til et rikt land (Olje- og energidepartementet, 2019b), i likhet med hvordan oljeeventyret gjorde Norge til et av de rikeste landene i verden. Norge har lenge vært en nasjon med store fornybare energiresurser, den største delen av kraftproduksjon kommer fra vannkraft – og dette tilsvarer 99 prosent av all kraftproduksjon (Statkraft, u.å.). Det har blitt omdiskutert om vannkraft er en grønn energikilde, eller ikke – men i EUs nye anbefaling regnes ikke vannkraft som bærekraftig grønn energi lenger (Energi Norge, 2020). I dag er en av de mest kontroversielle måtene å nå målet for en grønn energikilde på – vindkraft. Moderne norsk vindkraftshistorie startet på slutten av 1990-tallet, med erkjennelsen at fornybar kraft ville bli knappere og mer verdifull i fremtiden (Enova, 2014, s. 4). Utviklingen i norsk vindkraft har aldri vært høyere, og nye rekorder for kapasitetsøkning i vindkraft ble satt i 2017 og 2018. I 2020 vil vindkraft sette installasjonsrekorder for fjerde år på rad (Vindportalen, u.å.)

Politiske målsettingene om fornybar energi kan føre til at lokalsamfunnet føler på utfordringer, i flere anledninger har det blitt diskuterte om sosial aksept i forbindelse med etablering av vindkraftverk (Wüstenhagen, Wolsink & Bürer, 2007). Plassering av vindturbiner har vært i distriktene, langs kysten og på høyder – som kan være et sentralt element i de mange konflikter om utvikling av vindkraft i Norge. Tendensen har blitt kritisert fra et naturvitenskapelig perspektiv, og en rekke organisasjoner vektlegger at vindkraft kan være ødeleggende for miljø, ettersom de fleste vindturbiner er plassert i uberørt natur. I norsk kontekst har vindkraftutbygging vært drevet av større utbyggere, gjerne internasjonale, med dyp spesialisering og kunnskap om energifeltet. Ønskede områder befinner seg gjerne i små kommuner, som vil bli møtt av store og profesjonelle energiselskaper med lite lokal

kunnskap. Vindkraftverk plasseres i små lokalsamfunn, og det er et tydelig ulikt kunnskapsnivå og maktfordeling mellom vindkraftaktører og lokale aktører- og befolkning.

Lokalbefolkningen i disse små kommunene velger å utfordre vindkraftutvikling, årsaken er ikke at lokalsamfunnet er negative til bærekraftig energiutvikling – men i noen tilfeller har lokalbefolkningen fått sterk stedstilhørighet til det rufsete grønne landskapet i bakgård.

Kanskje er det derfor de bor på landet – og ikke i byen. Lokalbefolkningen føler at distriktene blitt utfordret av byens skarpe maskineri, slike følelser har fått oss til å se vindkraftutvikling fra et lokalt stedsperspektiv – hvor vi velger å bruke Lista vindkraftverk i Farsund kommune som casestudie. Formålet med masteroppgaven er å se konflikten fra nye perspektiver, hvor definisjonen «det relative megaprojekt» gir en forståelse av vindkraftverkets kompleksitet, innvirkning og levetid. En sentral utfordring i en slik situasjon er det vi kan omtale som «gjengangere» og «engangere», hvor profesjonelle aktører møter små kommuner som vil delta på et slikt prosjekt én gang – mens profesjonelle har vært med på slike prosesser flere ganger. Lista vindkraftverk har hatt en lang planleggingshorisont – ideen om utbygging oppstod i 1997, men på denne tiden hadde man lite kunnskap om typiske negative konsekvenser som er aktuelt i dag. Til tross, har vindkraftverket vært gjenstand for store konflikter mellom mange forskjellige interessenter, og konfliktene har foregått i lokal, regional og nasjonal skala. Denne oppgaven vil ta for seg konflikten som oppstår når idealer for fornybar energi møter lokal opposisjon.

1.1 Problemstilling og forskningsspørsmål

Distriktenes sårhet, og drømmen om bærekraftig utvikling møtes i konflikten av interesse for et sted. Vindkraftverk planlegges, plasseres og driftes i områder langs Norges kystlinje. Små kommuner møter store aktører som ønsker deres vind-fylte naturressurser til kraftproduksjon, hvor presentasjonen av litt ekstra inntekt i kommunekassa blir en stor fristelse. Lokale interessenter kan være veldig uenig i denne vurderingen av inntekter over naturen og stedet. Konflikten har gått i alle retninger, og lokalbefolkningen har gitt inntrykk av at deres meninger ikke kommer frem slik de ønsket det. I den forstand blir spørsmålet om hvorvidt planprosessen har foregått på en måte hvor alle er blitt hørt, hvor konsekvenser er presentert, og at prosessen var transparent. Hovedmålet med forskningen vil være å forstå begrunnelsen for konflikter fra et lokalt stedsperspektiv, og drivkreftene bak vindkraftutbygging. Det vil være relevant å se hvordan planprosessen opplevdes, for å gi et innblikk i hvordan prosjektet førte til konflikter. Begrepet relativt megaprojekt bruker vi som en skalering av krefter og

makt brukt i tilfellet Lista vindkraftverk. Definisjonen av et megaprojekt er, ifølge Flyvberg (2017), større prosjekter som transformerer strukturen i et samfunn, som er av en annen rase i levetid, kompleksiteter og innvirkning. Forståelsen kan knyttes til urbane forhold, og er et prosjekt som vil ha en høy pris og høy konsekvens. Derav bruker vi relativt megaprojekt, både i norsk kontekst, men spesifikt i den forstand at utbyggingen skjer i et lite lokalsamfunn. Dermed vil vi svare på hvordan en kan planlegge megaprojekter som vindkraftutbygging, og deres møte med distriktene – hvordan idealer for fornybar energi møter lokal opposisjon.

Case ble valgt på bakgrunn av arbeidet gjort på WINDPLAN, samt oppdagelsen av mangelen på forskning knyttet til Lista vindkraftverk. Vindkraftverket er relevant i dag, både brukt som et praktisk eksempel av aktører, og som grunnlag for videre motstand mot vindkraft rundt om i Norge. Etter å ha reflektert over forskningsproblemet og noen teorier, vil vi ta opp følgende forskningsspørsmål:

Hvordan kan en tilrettelegge for et vindkraftverk i et lokalsamfunn, hvor rettferdige planprosesser og stedstilhørighet blir ivaretatt?

- Hvordan kan en introdusere ambisiøse megaprojekter i et lokalsamfunn?
- I hvilken grad kan medvirkning i konsesjonsprosessen bidra til samfunnsaksept?

1.2 Oppbygging av oppgaven

Oppgaven består av åtte kapitler. Det første kapitlet tar for seg introduksjon, forskningens problemstilling og forskningsspørsmål. I kapittel 2 foreligger en konseptualisering av vindkraftfeltet i Norge. Her presenteres politiske satsinger for fornybar energi, presentasjon av konsesjonsprosessen for vindkraftverk, typiske sosio-økonomiske-, fysiske-, plankonflikter som oppstår i vindkraftutbygging, samt, tidligere forskning og plassering av denne forskningen i forskningsfeltet. I kapittel 3 redegjøres det teoretiske rammeverket for oppgaven for å legge premissene for diskusjonen. I kapitlet vil litteratur knyttet til våre tre hovedbegreper; megaprojekt, stedstilhørighet og planprosesser relatert til forståelsen av konfliktnivået i vindkraftutvikling presenteres. I kapittel 4 vises metoden som har blitt benyttet for datainnsamlingen. Her blir også metodiske betraktninger, valg av case og veivalg i prosessen drøftet, samt styrker, svakheter og etiske oppveininger. I kapittel 5 presenteres Lista casen, med tilhørende historie og sentrale elementer fra konsesjonsprosessen ifølge NVE. I kapittel 6 presenteres de empiriske funnene fra studiens intervjuer, aktuelle avisartikler,

konsesjonsdokumenter (Vedlegg 2) og atekst (Vedlegg 1), der det diskuteres teoretiske perspektiver om megaprojekt, stedsteori og planprosesser opp mot empirien – og til slutt en oppsummering av sentrale funn. I kapittel 7 konkluderes studiens empiriske funn sett i lys av litteratur og teori. Kapittel 8, som ikke er en del av studiet og problemstillingen vår, og som ikke skal regnes som en del av konklusjonen, men som en ettertanke da nye retningslinjer for konsesjonsprosessen for vindkraft har trådt i kraft. Vi ønsker å vise en aktuell side ved forskningen, og forsøker å belyse hvorvidt disse retningslinjene kan endre konflikten ved fremtidige vindkraftverk.

Kapittel 2: Kontekstualisering

I denne delen skal vi introdusere en rekke temaer som vil gi en kontekst for videre forståelse for Lista vindkraftverk. Først vil vi ta for oss det politiske aspektet og kreftene som driver fornybare energi, særlig landbasert vindkraftutvikling. Derfor vil det foregå en gjennomgang av politiske beslutninger som har lagt føringer for utviklingen av Lista vindkraftverk. Dagens politiske satsinger viser at mer vindkraftutbygging er forventet, og dermed er det behov for å redusere konflikten rundt vindkraftutbygging i Norge nasjonalt. For å vite hvordan en eventuelt kan forandre konfliktbildet er det sentralt å forstå hvordan planprosessen for vindkraft fungerer, og på hvilke områder av planprosessen det eksisterer mangler som kan føre til konflikt. Derfor tar vi for oss sentrale konfliktområder knyttet til de sosio-økonomiske, fysiske og planmessige aspektene. For å oppnå en forståelse for vindkraftutvikling, er det nødvendig å utforske forskningen som eksisterer i dag. Derfor foreligger en gjennomgang av sentrale forskningsartikler for å finne ut om det er mangler på forskningsspørsmål som ikke har blitt besvart, og om det finnes resultater som kan besvare konflikten knyttet til Lista vindkraftverk. Til slutt vil vi plassere vår forskning, og gi en forklaring på forskningens relevans.

2.1 Politiske satsinger for Fornybar Energi

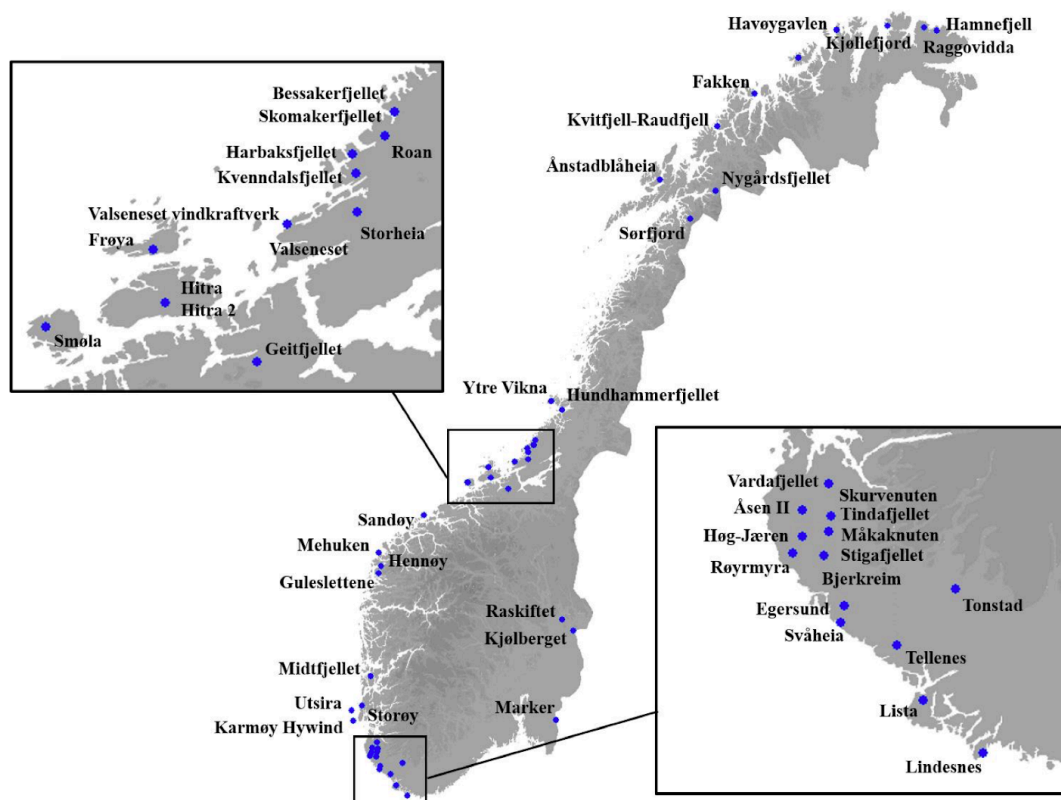
Meld. St. 25 (2015-2016) handler om energipolitikken Norge skal satse på, og Regjeringen (Olje- og energidepartementet, 2016) vil at energiforsyningen skal gi grunnlag for vekst og velferd, og dermed representerer regjeringen fire prioriterte innsatsområder i energipolitikken:

1. Styrket forsyningssikkerhet, årsaken til dette er at samfunnet krever at forsyningssikkerheten er økende – dermed har regjeringens mål om å sikre god forsyningssikkerhet i årene framover. Videre vil regjeringen legge til rette for at markedsløsninger skal bringe frem mer av fleksibiliteten i energisystemet. Nordisk samarbeid knyttet til fornybar energi skal videreutvikles og styrkes. I tillegg ønsker regjeringen sterkere overføringsnett på alle nivåer, og vil arbeide for bedre koordinering av nett, forbruk og produksjon (Olje- og energidepartementet, 2016).
2. Lønnsom fornybar produksjon, da Norge har store fornybare ressurser og mulighet til å ta disse i bruk. Dermed vil regjeringen legge til rette for lønnsom produksjon av fornybar energi i Norge. Innsatsen for å utvikle og ta i bruk nye teknologier for fornybar energi skal fortsette. Økt tilknytning til andre markeder er viktig for verdien av norske fornybare ressurser, og regjeringen vil styrke forbindelsene til de europeiske energimarkedene. Regjeringen forklarer at Energiloven skal endres slik at også andre enn Statnett kan eie og drive utenlandsforbindelser. Regjeringen innfører tiltak for mer effektiv konsesjonsbehandling. Regjeringen presiserer ønske om en langsiktig utvikling av lønnsom vindkraft i Norge, og dermed vil de innføre en nasjonal ramme for vindkraft. Dette vil bidra til å dempe konflikter – og at de beste vindkraft lokalitetene blir valgt (Olje- og energidepartementet, 2016).
3. Mer effektiv klimavennlig bruk av energi, ved å dreie oppmerksomheten fra støtte til kjente produksjonsteknologier, over mot innovasjon og utvikling av nye energi- og klimaløsninger. Regjeringen mener at Enova er et sentralt virkemiddel i dette arbeidet, da Enovas overordnede mål skal være reduserte klimagassutslipp, styrket forsyningssikkerhet for energi og teknologiutvikling som på lengre sikt også kan bidra til å redusere klimagassutslipp. Utvikling av ny energi- og klimateknologi i industrien skal fortsatt være et grunnleggende

arbeidsområde for Enova, og med det vil regjeringen fastsette et ambisiøst nasjonalt mål for energieffektivisering (Olje- og energidepartementet, 2016).

4. Næringsutvikling og verdiskaping gjennom effektiv utnyttelse av lønnsomme fornybare ressurser. I meldingen kommer det frem at energinæringen skaper store verdier basert på fornybare energiresurser, og leveransene av fornybar energi gir grunnlag for verdiskaping i annen industri og næringsliv. Dermed vil regjeringen legge til rette for at en kan utvikle og dra nytte av konkurransefortrinnene innen fordelingen av de fornybare energiresursene (Olje- og energidepartementet, 2016).

Forutsetningene for landbasert vindkraft har endret seg siden energimeldingen Meld. St. 25, (2015–2016) ble behandlet i Stortinget. I 2016 ble det tildelt mange konsesjoner, men få vindkraftverk har blitt bygget. Først i senere tid har det blitt aktuelt å realisere mange av prosjektene. Utviklere opplevde at det ikke var lønnsomt å satse på vindkraft som fornybar energi. I 2011 ble de grønne sertifikatene et kraftig politisk virkemiddel, da dette skulle være med å styrke lønnsomheten og utbygging av fornybar energi (Vasstrøm & Lysgård, 2021a). Norge er kjent som en stor vannkraftnasjon, og ifølge NVE (2021) består det bygde vannkraftsystemet av 1. 681 vannkraftverk, hvorav installert effekt for vannkraft er på 33. 003 MW. Vannkraftverk regnes ikke lenger som en bærekraftig fornybar energikilde, dette er noe EU-kommisjonen har blitt enig om – som igjen bidrar til at nye fornybare kilder som vindkraftverk må vektlegges (Utenriksdepartementet, 2021). Nyeste tall fra NVE (2020) for vindkraft viser til at det er 42 vindkraftverk i drift i Norge, 20 vindkraftverk under utbygging, 86 konsesjoner for vindkraft på land er gitt. Samlet installert ytelse på 3. 977 MW fordelt på 1.164 vindturbiner ved utgangen av 2020.



Figur 1: Vind- og produksjonsindekser for vindkraft i Norge (NVE, 2020).

Ifølge Olje- og energidepartementet (2020) forventes det enda høyere utbyggingstakt i 2020 og 2021, dette skyldes blant annet at store kostnadsreduksjoner som fører til at landbasert vindkraft i Norge blir konkurransedyktig. Olje- og energidepartementet (2020) melder i Meld. St. 28 (2019-2020) at regjeringen skal legge frem forslag til endringer i konsesjonsbehandlingen av landbasert vindkraft. I denne meldingen foreslår Regjeringen å stramme inn behandlingen av vindkraftkonsesjoner, der lokal og regional forankring skal forbedres, og det skal tas mer hensyn til miljø og naboer (Olje- og energidepartementet, 2020). Det er grunnleggende å presisere at formålet med Meld. St. 28 (2019-2020) er å gi forutsigbare rammer for langsiktig utvikling av landbasert vindkraft. Dette betyr at regjeringen vil fortsette å legge til rette for en langsiktig utvikling av lønnsom vindkraft (Olje- og energidepartementet, 2020). Det vektlegges likeså at utbyggingen ikke skal ha store negative virkninger for befolkningen, miljø- og samfunnsinteresser. Nærmere forklart, skal myndighetene ta hensyn til landskap, miljø, samfunn, og lokalbefolkningens meninger skal vektlegges sterkere i konsesjonsbehandlingen. Dette skal gjøres ved å styrke lokal- og regional medvirkning (Olje- og energidepartementet, 2020).

2.2 Dagens planprosess av vindkraftutbygging

I henhold til NVE (2020) er det 800 vindturbiner i drift i 2020, som tilsvarer omkring 39 vindkraftverk med en totalt installert effekt på 2,6 GW, samt 19 anlegg under utbygging med total installert effekt på 2,1 GW (Handberg, Lindhjem, Navrud & Vistad, 2020, s. 5).

Anleggene ligger hovedsakelig langs kysten, særlig konsentrert i Trøndelag og Sør-Vestlandet. Hyppig utbyggelse har ført til sterkt engasjement fra lokalbefolkninger, samt sterke offentlige diskusjoner om vindkraftutbyggingen. Protester foregår gjerne i godt organiserte grupperinger som fungerer som motstandsbevegelser mot både utbygging og utbyggingsplaner, hvor det i dag ikke nødvendigvis er *bare* lokalbefolkningen som protesterer mot vindkraft. De mest kjente motstandsbevegelsene er MOTVIND og Stopp rasering av kysten. Stortinget vedtok i vedtak 798, 18. Juni 2020, at Olje- og energidepartementet skulle vurdere «hvorvidt behandlingen av gitte vindkraftkonsesjoner har fulgt energilovgivningen og forvaltningslovens kraft» (Stortinget, 2020) for 26 vindkraftkonsesjoner hvor byggingen ikke har startet (Handberg et al., 2020, s. 6).

Det er en rekke regler og lover bygging og drift av vindkraftverk må forholde seg til. Vindkraft går, i motsetning til de fleste andre utbyggingsprosjekter, under Energiloven, hvorav § 1-1 i Energiloven legges til grunn (NVE, 2019). Søknader om å få bygge og drive vindkraftverk med inntil 1 MW installert effekt, og inntil 5 vindturbiner, behandles av respektiv kommune som en byggesak eller plansak. Energiloven forutsetter at konsesjon gis for bygging og drift av anlegg, dersom «eier» og «driver» ikke er den samme, er det de som faktisk skal bygge vindkraftverket som må søke konsesjon hos NVE (NVE, 2019). Ifølge Oreigningsloven må utbygger skaffe nødvendig grunn og rettighet til å bygge og drive vindkraftverket med tilhørende infrastruktur, noe som kan skje gjennom minnelige avtaler eller ved ekspropriasjon. I saker hvor det ikke er mulig å inngå minnelige avtaler, som er anbefalt, med grunneiere og rettighetshavere, bør det søkes om ekspropriasjonstillatelse samtidig som det søkes konsesjon. Her vil det også være utbyggers ansvar å orientere alle berørte om søknaden og deres mulighet til å uttale seg (NVE, 2019). Etersom vindkraftutbygging går under Energiloven, er det ikke krav om å følge Plan- og Bygningsloven. Kun bestemmelser i henhold til konsekvensutredning gjelder, selv om det ikke er reguleringsplikt for slike anlegg. I forskrifter om konsekvensutredning fremgår det at det må utarbeides melding og konsekvensutredning for vindkraftverk større enn 10 MW, mens installert effekt mindre enn 10 KW søkes i henhold til Energiloven (NVE, 2019).

Vindkraftverk må i tillegg avklares i henhold til andre lovverk som eksempelvis forurensningsloven, naturmangfoldloven og kulturminneloven m.m. (NVE, 2019).

Gjennomføringen av konsesjonsprosessen kan påvirke hvor stor samfunnsaksept en kan forvente. En melding er første del av varslingen av et planlagt prosjekt, og fungerer som første informasjon til berørte parter. Tiltakshaver skal i denne meldingen redegjøre for tiltaket og gi en foreløpig vurdering av mulige virkninger for omgivelsene (Ruud, Wold & Aas, 2016, s. 21). Formålet med meldingen er å gi en orientering om planene på et tidlig tidspunkt i planleggingsfasen – NVE anbefaler at det utarbeides brosjyre med en kortfattet versjon til alle husstander og grunneiere i distriktet eller berørt område (Ruud et al., 2016, s. 21). NVE vil videresende meldingen ut på høring til de aktuelle kommunene, Fylkesmenn, fylkeskommune, og til relevante statlige forvaltningsorgan. Deretter vil NVE vanligvis arrangere et offentlig møte lokalt under høringsperioden. Dette møtet gir NVE muligheten til å orientere om konsesjonsprosessen, og tiltakshavere orienterer om planer og forslag til utredningsprogram (Ruud et al., 2016, s. 21-22).



Figur 2: Illustrasjon av en konsesjonsprosess (Olje- og energidepartementet, 2020).

2.3 Konflikt i Vindkraft

De siste årene har det vært en kraftig økning i landbasert vindkraft energi, og i 2019 ble vindkraft på land den største fornybare energikilden (Tålos, 2020). Periodene viser relativt høy produksjon av norsk vindkraft. Fremdeles er det i fremtiden forventet at norsk vindkraft vil fortsette å vokse relativt raskt utover i 2020-årene – ettersom vekst i strømforbruk forventes å være betydelig dersom Norge skal nå utslippsmålene i energiloven (Vindportalen, u.å.).

Før vi går videre med oppgaven er det grunnleggende å sette rammer, for å unngå myter og misforståelser generelt knyttet til vindkraft. Ifølge Amundsen (2019) har tre forskningsmiljøer gått sammen for å rydde opp i myter og misforståelser om vindkraft. Videre forklarer Amundsen (2019) at tonen er tøff, nyansene i debatten forsvinner, og det kan gå så langt at folk til og med har mottatt drapstrusler. Flere forskere har gått sammen ved CICERO, Fridtjof Nansens institutt og Universitetet i Agder for å se nærmere på flere aktuelle vindkraftspørsmål. Mange bruker forskjellige argumenter for og mot vindkraft, de som er positive bruker argumenter om hvor bra vindkraft er for klima, Norge som fornybar nasjon, mer elektrisitet for lave kraftpriser og at distriktsutvikling og verdiskaping i regionene er grunnleggende. På den andre siden har en de som er negative til etablering av vindkraft, der hører vi argumenter som at en må ta hensyn til natur og arts mangfoldet, eller det med landskapsinngrep som kan føre til endring i landskapet. I tillegg kan det dukke opp argumenter mot for eksempel at vi allerede har nok energi, og at det er en lite demokratisk prosess i utviklingen av vindkraft. Byggingen av vindkraftverk på land krever naturinngrep som endrer menneskers nærmiljø, og over tid har vindturbiner blitt høyere, og de nyeste turbinene kan være opptil 250 meter – dobbelt så høye som Oslo Plaza (Lindhjem, Dugstad, Grimsrud, Handberg, Kløver & Navrud, 2019, s. 7). Linnerud, Aasen & Leiren (2019) forklarer at befolkningen er generelt positive til vindkraftutbygging, men en stor andel av befolkningen er samtidig negative til vindkraft i uberørt natur. Linnerud et al. (2019) forklarer at rettferdighet er et ord som går igjen og igjen. Vasstrøm & Lysgård (2021a) forklarer også at vindkraftdebatten har blitt mye mer polarisert, for eksempel ved at det oppstår sivil ulydighet, drapstrusler og hærverk mot maskiner. Dermed oppfordres det av forskere at politikken bør være tydeligere på hva som er formålet med vindkraft. Ifølge Vasstrøm & Lysgård (2021a) illustrer debatten for og mot vindkraft et økende behov for en politisk navigering i et komplekst utfordringsbilde. Vindkraftutvikling kan ikke lengre kun

handle om klimaomstilling, forutsigbarhet, effektive konsesjonsprosesser eller teknologisk utvikling- og verdiskaping. Vindkraftutvikling bør kunne adressere en mer rettferdig vindkraftutbygging med tanke på naturens verdier, lokal stedskunnskap, demokratisk legitimitet og fordeling av offentlige verdier (Vasstrøm & Lysgård, 2021a). Et annet aspekt som blir vektlagt er om det tas hensyn til naturen, og forskningen viser at NVE sine konsesjonsbeslutninger om vindkraft er ganske uforutsigbare. For eksempel kan funn av fuglearten hubro føre til full stans i et planlagt utbyggingsområde, mens ikke i et annet. I forskningen kommer det frem at NVE kan begrunne «ut fra en samlet vurdering», noe som kan føre til forvirring i forhold til gjeldende regler og retningslinjer. Forskeren konkluderer med at mange kommuner ikke er klar over at de har en uformell vetorett i vindkraftbeslutninger (Amundsen, 2019).

Vi har stadig sett konflikter som både går igjen i atekst og dokumentinnsamlingen vi gjennomførte som forskningsassistenter på WINDPLAN ved Universitet i Agder. Det er flere elementer av utfordringer knyttet til landbasert vindkraftutbygging. Rapport skrevet av Menon Senter for Miljø- og Ressursøkonomi (MERE) i samarbeid med Norsk institutt for naturforskning (NINA) har på oppdrag fra NVE, forsøkt å øke kunnskapsnivået i henhold til virkningen av vindkraft for lokalsamfunn (Handberg et al., 2020, s. 2). Under vil vi gå inn på ulike virkninger knyttet til vindkraftutbygging i Norge, med fokus på de negative aspektene som er knyttet til endret utsikt og landskap, infralyd og lysblink, iskast, støy, skygger, forringing av eiendom og konsekvensene for dyr- og fugleliv, samt naturmangfold og kulturmiljø.

2.3.1 Sosio-økonomiske konflikter

Sosio-økonomisk aspekter har både med sosiale forhold og økonomiske forhold å gjøre. Begrepet brukes i sammenhenger som sosioøkonomisk status og sosioøkonomisk ulikhet. Dette begrepet understreker at en er opptatt både av sosial ulikhet og økonomisk ulikhet i et samfunn. Vi vil ta for oss det sosio-økonomiske aspektet ved utbygging av vindkraft, som for eksempel forringing av eiendom og friluftsliv. Jensen et al., (2014, sitert i Handberg et al., 2020, s. 51) viser til forskning i Danmark hvor landbasert vindkraft har påvirket boligprisen dersom en bolig ligger 2,5 km eller nærmere én vindturbin. Prisene vil gjennomsnittlig reduseres med 3 prosent grunnet visuell påvirkning og støynivå. I norsk kontekst ser en gjennom høringsuttalelser fra ulike vindkraftverk i landet at nettopp forringing av eiendom er

en bekymring for eiere av hytter eller hus i nærheten av et planlagt vindkraftverk. For en grunneier vil det være en økonomisk gevinst for bruken av deres område, selv om grunneier ikke bor på det aktuelle stedet. For “vanlige” innbyggere kan et vindkraftverk i nærheten føre til negative konsekvenser for verdien av deres tomt, og en kan se en tydelig sosioøkonomisk forskjell mellom grunneier og øvrig befolkning. Et argument som blir brukt er at mange reiser til disse områdene for naturen – ikke vindkraftverket. Dermed kan virkninger et vindkraftverk kan ha på friluftslivet og turisme være sterkt preget av følelser, og slike følelser kan skape forskjeller i et samfunn, der endringene går utover visse type grupper. Handberg et al. (2020, s. 44) forklarer at tilknytningen til et fysisk nært og kjent naturområde, og gjerne med et kulturhistorisk innslag vekker følelser, spesielt med større naturinngrep som vindkraft vil føre til. Å bedømme påvirkningen vindkraft har på friluftsliv er vanskelig, og som Handberg et al. (2020, s. 54) påpeker, er friluftsliv mangfoldig, både i krav til områdekvaliteter, i utøvelse, og i motiv og utbytte. Der de sosio-økonomiske forskjellene kan oppstå når områdekvaliteter endres, og noen har muligheten til å finne seg et nytt sted, mens andre ikke har ressursene eller privilegiet til å bytte ut stedet når kvaliteten ikke er som før.

2.3.2 Fysiske Konflikter

Fysiske konflikter er knyttet til reelle endringer, lyder og lys som oppstår på bakgrunn av utbyggingen. Endringer som har en fysisk påvirkning på stedet i form av støy, iskast og skyggekast vil stå i fokus som både sentrale konflikter for lokalbefolkningen, og negative virkninger som er i fokus for aktørene. Ifølge Miljødirektoratet (2018, s. 196) oppstår støy fra vindturbiner først og fremst ved at vingene skjærer gjennom luften. Turbinen avgir maskinstøy fra gir, vifter og generatorer, samt mekaniske lyder fra nedbremsing. Lyden fra vindturbiner karakteriseres ofte som en «svisje»-lyd. Støynivået bestemmes hovedsakelig av vingspissens hastighet, vingenes form og turbulens. Spekteret av lyd fra vindturbiner går fra ikke-hørbar infralyd til hørbar høy og lav frekvens. Rentone lyd og rentonestøy fra vindturbiner kjennetegnes av tydelige toner, og oppleves ofte som mer forstyrrende enn annen støy. Miljødirektoratet (2018, s. 196) presiserer at den norske retningslinjen ikke anbefaler skjerpelse av grenseverdien for støy med tydelig rentonekarakter fra vindkraft, slik det gjøres for industristøy og havner/terminaler.

I alle vindkraftverk i Norge kan det periodevis dannes is på vindturbinene, og den isen kan falle ned eller kastes fra rotorbladene på vindturbinen. Dette kalles iskast, og kan medføre skader på folk, dyr, biler, bygninger, veier eller lignende, som befinner seg i nærheten av

vindkraftverket (Butt, Dalen & Lundsbakken, 2018, s. 4). Ved bestemte sammensetninger av temperatur, vannråper i luften og vind, kan det dannes is på alle former for konstruksjoner, og dette kalles atmosfærisk ising. Isen kan løsne fra vindturbinen som følge av vibrasjoner, gravitasjon, vind, nedbør, erosjon, sublimasjon eller smelting (Butt et al., 2018, s. 6). Aktører i vindkraftbransjen har forsøkt å utvikle anti- og avising av vindturbiner, et tiltak som reduserer omfanget av iskast, men som ikke vil utelukke at iskast kan forekomme (Butt et al., 2018, s. 8). Til tross for at sannsynligheten er liten for at en person vil bli truffet av iskast, er det ikke umulig, og skadeomfanget kan bli svært alvorlig (Butt et al., 2018, s. 3). Før et vindkraftverk kan settes i drift må aktøren vurdere risikoen for skader ved iskast – eksempelvis hvilke skader, omfang av skader, kartlegging av bruken av området, fastsettelse av anbefalte sikkerhetssoner. Dersom iskast fra en vindturbin skulle forårsake skade, kan det medføre både offentligrettslige og privatrettslige konsekvenser for vindkraftaktøren (Butt et al., 2018, s. 3). Det er ikke rapportert om alvorlige personskader som følge av iskast fra vindturbiner (IEA wind 2017, sitert i Butt et al., 2018, s. 7).

Skyggekast referer til hvor mye skygge en vindturbin vil generere i løpet av en dag. Gjeldende veiledere spesifiserer at det ikke er nødvendig med beregninger av skyggekast for mottakere som er mer enn 1,5 km fra nærmeste vindturbin (NVEs veileder nr. 2/2014, sitert i Handberg et al., 2020, s. 47). Normalt sett, ifølge Bjerkestrand, Aass & Bølling (2014, s. 5) vil en bare observere direkte bevegelse fra en vindturbin når en betrakter den, men under spesielle omstendigheter vil turbinen stå mellom solen og betrakningsstedet. Rotorbladene vil i slike tilfeller sveipe foran solen og kaste en bevegelig skygge – og en vil oppleve korte glimt med skygge. Bjerkestrand et al. (2014, s. 5) kaller betrakningssteder som opplever slike skyggekast for «skyggemottaker». En skyggemottaker vil oppleve dette i mer eller mindre avgrensede tidsrom så lenge solen er i bane. Skyggekast forekommer i størst grad når solen står lavt, typisk om morgenen og kvelden, og oftere i vintermånedene enn sommermånedene (Bjerkestrand et al., 2014, s. 5). Anbefalte grenseverdier er lagt frem som anbefaling av NVE, hvor skyggekastfølsomme ikke skal utsettes for faktisk skyggekast i mer enn 8 timer per år, eller teoretisk skyggekast i mer enn 30 timer per år, eller 30 minutter per dag (Bjerkestrand et al., 2014, s. 7). Det regnes som anleggseiers ansvar at grenseverdiene overholdes, dersom faktisk skyggekast overstiger de anbefalte grenseverdiene kan NVE kreve avbøtende tiltak (Bjerkestrand et al., 2014, s. 7).

2.3.3 Plankonflikter

Planfaglige utfordringene særlig knyttet til vindkraftutbygging er mange, fra fagfelter som fokuserer på det tekniske ved utbyggingsprosjekter til fagmyndigheter som fokuserer på miljø- og klima. Konfliktene knyttet til sosioøkonomiske og fysiske aspekter er i stor grad knyttet til plankonflikter. Likevel, er det spesielle krav når det kommer til reindrift, dyr- og fugleliv. Casen vår forutsetter ingen form for reindrift, og vil derfor unngå en slik konflikt. For dyr- og fugleliv har Lista vært spesielt, i den forstand at området er kjent som et godt sted for fugletrekk og aktiviteter som fuglekikking. Hoel, Auran & Nilsen (2019) utførte en fagrapport der de forklarer at vindkraftutbygging kan påvirke mange ulike fuglearter, både trekkende og stasjonære. I fagrapporten kommer det frem at temaet er relevant innenfor flere av hovedøkosystem og innenfor et spekter av artsgrupper (Hoel et al., 2019). Hoel et al. (2019) presiserer at vindkraftutbygging har vist seg å kunne påvirke rovfugl, sjøfugl, hønsefugl, vadere og spurvefugl. Det er særlig observert vesentlig bestandsnedgang for arter knyttet til jordbrukslandskapet, og arter som lever i nordiske fjellområder. Videre illustrerer Hoel et al. (2019) at det generelle konfliktbildet fra konsesjonsgitte prosjekter her til lands viser store forskjeller mellom lokalitetene, men med gjennomgående høyt konfliktnivå for fugl. Deres anbefaling for å redusere konfliktene er god lokalisering i konsesjonsbehandling og eventuell utpeking av større områder som tar for seg den nasjonale rammen. Når det kommer til de plankonfliktene knyttet til casen vil vi fokusere på maktforskjeller, og hvordan forskjellige aktører legger strategier for å oppnå målene sine. For eksempel legger kommunen visse krav for det tekniske, mens fylkeskommune legger inn merknader knyttet til natur og kultur. På den andre siden har vi grunneiere og lokalsamfunn som også krever og forventer noe tilbake, dermed kan en si at plankonfliktene knyttet til Lista casen er ekstremt utfordrende og krevende.

2.4 Tidligere forskning på vindkraft

I Norge har det vært relativt lite forskning på virkninger vindkraftutbyggelse har for lokalsamfunn, og andre forhold knyttet til vindkraft som fornybar energiresurs. For å bedre forståelsen for forskningsfeltet vil vi presentere noen relevante forskningsartikler knyttet til vindkraft. Målet er å gi en bakgrunn for hvilken forskning som eksisterer av relevant art, og mulighet til å kunne plassere vår forskning knyttet til vindkraftutvikling på land.

2.4.1 Politiske mål & bærekraftig distriktsutvikling

Ifølge Blindheim (2013) har Norge noen av de beste vindressursene i Europa. Blindheim (2013) tar et historisk dypdykk, og viser til at i 1999 forpliktet Stortinget seg til å nå et årlig mål om produksjon av landbasert vindkraft på 3,0 TWh innen 2010. Når en kom til 2010 hadde landbasert vindkraftproduksjonen levert en verdi på 1,0 TWh. Blindheim (2013) viser til årsaker for at dette målet ikke ble oppnådd, og tar for seg nøkkeltallene på strategisk, taktisk og operativt nivå. De viktigste forklaringsfaktorene forskningen viste til var politisk usikkerhet i støtteordningen, og vindkraftens rolle i energimarkedet generelt. Blindheim (2013) konkluderer med at usikkerhet på strategisk nivå påvirket de lavere nivåene, noe som førte til en overflod i konsesjonssaker, samt nervøse investorer som mente risikoen for investering i vindkraft var for høy (Blindheim, 2013).

Clausen & Rudolph (2020) har kommet frem til at fornybar energi blir i økende grad sett på som en lovende mulighet for den økonomiske utviklingen i distriktene. Forskningen forsøker å belyse det tvetydige samspillet mellom fornybar energi og distriktsutvikling i sammenheng med de nåværende banene for fornybar energi. Et overordnet funn er at mens ønsket om at distriktet skal ha nytte av utviklingen av fornybar energi har blitt fremhevet på et overordnet politisk nivå, har den konkrete politiske retningen for fornybar energi gått en annen vei. Videre antyder Clausen & Rudolph (2020) at fornybar-energi politikk og henvisninger drevet av bærekraftig utvikling og grønn vekst-imperativer har en tendens til å ta distriktsutviklingens potensialer for gitt – men har stort sett kommet for kort i å frigjøre disse potensialene i en avansert fornybar energi sammenheng (Clausen & Rudolph, 2020). Clausen & Rudolph (2020) foreslår et behov for å utforske det distriktene og lokale utviklingspotensialet i en moden fornybar-energi-sektor, inkludert muligheter for å sammenføre distriktsutvikling og storskala fornybar energi-utvikling. Storskala utvikling vil dermed trenge å gå hånd i hånd med en systemisk tilnærming og alternativ innsats for å sikre distrikts gevinst. Clausen & Rudolph (2020) forklarer at implementeringen av en slik visjon er lokalt ønsket og mulig, men krever et politisk rammeverk som setter støttende forhold på både nasjonalt og internasjonalt nivå.

2.4.2 Konesjonsprosess og konesjonsorganet

Ifølge Inderberg, Rognstad, Saglie & Gulbrandsen (2019) er det overraskende få studier om konesjonsprosesser for fornybare kraftverk. Det avgjørende for utfallet av konesjonsavgjørelsen er hvordan offentlige og private interessenter påvirker prosessen, formelt og uformelt. Forskningen gjennomført av Inderberg et al. (2019) analyserer hvordan organiseringen av den norske konesjonsprosessen for vindkraft påvirker aktørens innflytelse, og konsekvensene for konesjonsutfallet, samt transparens og forutsigbarhet i prosessen. Endringer i regelverk og organisering av konesjonsprosessen, sammen med å plassere konesjonsorganet i en sektormyndighet i stedet for generalisert planlegging, har konesjonsorganet fått et betydelig rom for avgjørelsesmessig skjønn. Dette gir anledning til spørsmål om åpenhet, der begrunnelsen for konesjonsutfallet og veiingen av ulike faktorer er uklar, og gjør det også vanskelig å forutsi resultatene for lignende prosjekter. Inderberg et al. (2019) argumenterer for at det overfladiske inntrykket av en sentralt drevet og kontrollert prosess bør modifiseres, da noen lokale interessenter har mer innflytelse på konesjonsutfallet enn det som umiddelbart er synlig. Inderberg et al. (2019) forklarer at i Norge drives ikke konesjonsprosessen av lokale myndigheter, men styres av NVE, og i tilfeller av klager – Olje- og energidepartementet (OED). Den formelle strukturen gir NVE og OED et meget bredt mandat til å bestemme konesjonsutfall etter eget skjønn.

Endringer i Plan- og bygningslov fra 2008 har redusert kommunenes formelle innflytelser på konesjonsbeslutninger. Inderberg et al. (2019) påstår at de regionale miljømyndighetene har blitt marginalisert i prosessen, hovedsakelig fordi ansvaret for å bestemme vindkraftkonesjon og tilknyttet arealbruk er gitt til en sektoriell statlig myndighet. Inderberg et al. (2019) konkluderer med at det er fortsatt noen grunnleggende aktører som er svært innflytelsesrike når det gjelder konesjonsresultatet, og disse er tiltakshavere, som utarbeider forslaget, den lokale grunneieren som vanligvis inngår en kompensasjonsavtale med tiltakshaver for bruk av tomten. Kommunen som en veto-aktør gjennom hele prosessen, og NVE og OED som konesjonsmyndighet. Denne forskningen er grunnleggende i casestudiet vårt, særlig grunneieravtaler der utbygger gir avtaler unntatt offentligheten, og tendenser til mindre transparent planprosess. Et annet forskningsperspektiv av Liljenfeldt (2015) vises det at i planleggingsprosesser er det ofte en spenning mellom det å gjøre en innsats for å øke den demokratiske legitimiteten til prosessen og på den andre siden å sikre effektivitet i planprosesser. Liljenfeldt (2015) undersøker hvordan spørsmålet om legitimitet kontra

effektivitet håndteres i de nasjonale planleggingssystemene i Norge, Finland og Sverige, og hvordan de nasjonale strategiene for vindkraftplanlegging oppfattes av forskjellige interesser. Liljenfeldt (2015) konkluderer med at utviklingen av vindkraft har ført planprosessene bort fra mer inkluderende planleggingsmetoder, til fordel for mer topp-bunn tilnærming.

2.4.3 Rettferdig planprosess

Saglie, Inderberg & Rognstad (2020) har forsket på stedskonflikter som har blitt kjent i utviklingen av vindkraft. De undersøker hvorfor norske kommuner er enige om å være vert for vindkraft, og hvilken rolle prosessen, utfallet og relativ rettferdighet spiller i denne avgjørelsen. Saglie et al. (2020) forklarer at prosessrettferdighet er grunnleggende, noe som er tydelig når kommuner har liten innflytelse i detaljplanleggingen av anleggene. Saglie et al. (2020) konsentrerer seg om begrepet rettferdighet, og presiserer at inkludering i beslutningsprosesser er anerkjent som grunnleggende elementer i lokal aksept av vindkraftanlegg. I forskningen legger de til begrepet som «relativ rettferdighet» som påvirker oppfatningen av total rettferdighet. Saglie et al. (2020) introduserer funnene og presenterer at funnene viser at utfallets rettferdighet er sentralt for norske kommuner, med økonomisk kompensasjon i form av eiendomsskatt som det mest aktuelle eksemplet. Videre konkluderes det med at konseptet knyttet til relativ rettferdighet er avgjørende for å forklare kommunale oppfatninger av rettferdighet. Et annet aspekt er at opposisjonsgrupper og forsvarere av økologiske eller sosiokulturelle verdier er det åpenbare uoverensstemmelser mellom verdiene som blir skadet, og den økonomiske verdien av kompensasjonen (Saglie et al., 2020, 158). Mens for en stor aktør som en kommune, som er sterkt involvert i de tidlige stadiene av prosessen, er det imidlertid et klart samsvar i verdissettinger mellom økonomisk kompensasjon og behovet for å finansiere velferdsordninger og utvikle lokal økonomi (Saglie et al., 2020, 158).

2.4.4 Samfunnsaksept

Sosial aksept som en del av implementeringen av fornybar energiteknologi ble i stor grad neglisjert på 80-tallet da de politiske føringene startet, internasjonalt, ifølge Wüstenhagen, Wolsink & Bürer (2007). Mange mente at implementering av vindkraft ikke var noe problem, siden de første undersøkelsene om offentlig aksept av fornybar energi, spesielt vindkraft, avslørte svært høye nivåer av støtte for teknologien. Disse studiene viste allerede at verken offentlig støtte, eller støtte fra grunnleggende interessenter i varierende skala, kunne tas for gitt

(Wüstenhagen et al., 2007). Wüstenhagen et al. (2007) forklarer at de tre dimensjoner av sosial aksept er sosio-politisk aksept, samfunnsaksept og markedsaksept. Samfunnsaksept refererer til den spesifikke aksept av lokaliseringsbeslutninger og fornybare energiprojekter av lokale interessenter, spesielt innbyggere og lokale myndigheter (Wüstenhagen et al., 2007). Dette er arenaen der debatten rundt NIMBYism (not in my backyard) utspiller seg.

Devine-Wright (2005) forklarer at det er allment anerkjent at aksept av offentlig bruk ofte utgjør en barriere mot utvikling av fornybar energi. Det gjennomgås eksisterende forskning på offentlige oppfatninger av vindenergi, der motstand typisk er preget av NIMBY-konseptet. NIMBYisme er et begrep som er spennende i vindkraftutvikling, begrepet har blitt kritisert – men kan kanskje vise forståelsen av sted fra et egosentrisk perspektiv – der lokalsamfunnet ikke vil inngå kompromiss for å oppnå bærekraftig samfunnsutvikling. Rygg (2012) forklarer at motstanden mot vindkraft hevdes ofte å være fra lokale krefter og NIMBYisme. Rygg (2012) utfordrer dette synet ved å analysere hvordan lokalsamfunn med etablerte eller planlagte vindkraftverk gjennomgikk prosessen med å utvikle vindkraft, hvilke argumenter de brukte og hvordan de tenker på vindkraft-teknologien og dens forventede lokale effekter. Rygg (2012) påstår at de fleste argumentene for utvikling av vindkraft adresserte lokale bekymringer angående økonomi, modernisering og sysselsettingsmuligheter – og ikke et behov for bærekraftig energi. Rygg (2012) konkluderer at motstanden mot vindkraftutvikling ikke er basert på NIMBYisme.

Ruud et al. (2016) forklarer at Norges økonomiske velstand er bygd på utnyttelse av naturressurser. Uten vannkraft ville ikke den norske prosessindustri blitt etablert. Gjennom fri prisfastsettelse av elektrisitet skal en kunne stimulere til hva Energiloven kaller «samfunnsmessig rasjonelle beslutninger». Vanligvis vises det at slike forhold primært er knyttet til samfunnsøkonomi, andre sosiale og miljømessige hensyn er ikke håndtert like systematisk. Dette kan ha påvirket samfunnsaksept for fornybar energi. Noen prosjekter blir aldri realisert, andre utsatt, i stor grad på grunn av mangel på aksept fra lokalsamfunnet. Ifølge Ruud et al. (2016, s. 17) er det i nyere prosjekter opplagt til mer lydhørhet enn tidligere – hvor konflikten kan reduseres. Ideen om sterkere sosial aksept gjennom lokal dialog og bedre prosesser for medvirkning er snakket om, men behandlingen av Energimeldingen våren 2016 viser at det ikke nødvendigvis blir koblet til den løpende energipolitiske debatt. Utfordringen som blir sentral i en samtale om samfunnsaksept for fornybare energiprojekter, kommer tilbake til det faktum at det råder ulike oppfatninger av hva samfunnsnytteten er, og

hvordan ikke-økonomiske interesser skal verdsettes og hensyntas (Ruud et al., 2016, s. 19). Dagens regelverk har en del ufravelige krav og etablerte praksiser, for eksempel å styrke informasjon, medvirkning og dialog mellom utbygger, myndighet og andre samfunnsaktører (Ruud et al., 2016, s. 19). Hvorvidt dagens regelverk fører til mindre konflikt er ikke nødvendigvis en sannhet. Planlegging, utbygging og drift av fornybar energiprojekter krever betydelige økonomiske og tekniske ressurser for å tilfredsstillende gjeldende miljøkrav.

Samfunnsaksept kan forstås som hvordan ulike samfunnsinteresser forholder seg til et foreslått eller eksisterende prosjekt der det gjøres endringer. Endringene kan være en kraftledning, vannkraftverk eller vindkraftverk, der ulike samfunnsinteresser viser engasjement, ofte motstand, mot hva som blir foreslått (Ruud et al., 2016, s. 8). Satsing og utbyggelse av fornybar energi stimuleres globalt, hvor Norge står i en posisjon hvor det er mange ulike klimanøytrale kilder for å produsere elektrisitet, eksempelvis fra sol, bølge, jordvarme, vassdrag og vind. Utfordringene som står sentralt i utbyggelsen av fornybar energi er ivaretagelsen av naturmangfold, landskap, lokalsamfunn og andre bruksmåter av naturen (Ruud et al., 2016, s. 8-9). Samfunnsaksept er knyttet til en rekke faktorer – behovet for fornybar energi, reiseliv, verdiskaping, flomdemping, økologisk tilstand, biologisk mangfold, jordvern, friluftsliv, rekreasjon, markedsverdi, eiendom, landskap, visualitet og forsyningssikkerhet (Ruud et al., 2016, s. 11).

2.5 Oppgavens plassering i forskningen

I Norge er det i liten grad forskning knyttet til konflikt i vindkraftutbygging. Over har vi presentert et utvalg av sentral forskning knyttet til vindkraft, og vi, som tidligere forskningsassistenter på WINDPLAN på UiA – er klar over at forskningsmiljøet i Norge er på vei mot en dypere forståelse for konfliktnivået knyttet til vindkraft. Vår forskning tar et annet utgangspunkt enn tidligere forskning. Samtidig er det bemerkverdig lite forskning knyttet til Lista vindkraftverk, til tross for dets konfliktfylte prosess og tidlig etablering. Det å definere vindkraftverk som et relativt megaprojekt gir oss et annet utgangspunkt – hvor forståelsen for konflikten er knyttet opp mot forståelsen av megaprojektets definisjon. Når en ser vindkraftverk som et relativt megaprojekt gir vi forståelse for kompleksiteten, innvirkningen og levetiden prosjektet har i et lokalsamfunn. Vi ser også aktørene som «gjengangere», i den forstand at det foreligger en spesialisert kunnskap, økonomiske fordeler og makt fra utbyggere, samtidig som de har myndigheters intensiver i bakgrunnen. Vindkraftverk plasseres i størst grad i små kommuner, med lite ekspertkunnskap og ønske om ekstra

inntekter – dermed kan små kommuner omtales som «engangere», da slike megaprojekter bare forekommer en gang. Å se vindkraftverk som et megaprojekt er nytenkende i seg selv, og en forutsetning for å forstå mobilisering av motstand fra lokalsamfunnet. Vi ønsker å se konflikten fra et lokalt stedsperspektiv, med stort fokus rettet mot stedstilhørighet og den stedsforstyrrelsen megaprojekter kan medføre lokalbefolkningen. Likeså er det sentralt å forstå hvordan planprosessen påvirker det generelle konfliktnivået – gjerne knyttet til hva slags planlegging som legger føringer for medvirkning og deltagelse. For å oppnå sosial forankring av prosjektet, og samfunnsaksept, er disse elementene sentrale.

Forskningen bringer nye perspektiver på konfliktforståelsen med etablering av vindkraftverk i Norge, og tar for seg sentrale elementer som fører til konflikt. Denne forskningen bidrar med nye perspektiver og vinklinger på forståelsen av konfliktfeltet i vindkraftdebatten, den gir også nytenkende definisjoner som kan forandre spørsmålene om hvorfor konflikt oppstår. Forskningen viser et annerledes teoretisk perspektiv knyttet til etablering av vindkraft, samtidig, er forståelsen av konflikten fra et lokalt stedsperspektiv ikke lik den forståelsen NIMBYsme viser. Forskningen tilfører nye definisjoner på hvilken effekt, innvirkning og inngrep vindkraftverk medfører, samt se plasseringen av kraftverket som sentral i hvorfor konflikt oppstår, og hvordan planprosessen ikke tilrettelegger for mindre konflikt.

Kapittel 3: Teori

I dette kapittelet er det fremlagt sentrale teorier og perspektiver som skal benyttes for å styrke det empiriske i forskningen. Det teoretiske grunnlaget er basert på relevante teorier fra utdanningsforløpet for å kunne besvare problemstillingen på en tilfredsstillende måte. Teorien skal gi en dypere forståelse for våre tre hovedbegreper; megaprojekt, stedstilhørighet og planprosesser. Målet er å gi leseren en dypere forståelse for definisjonen «det relative megaprojekt», og hvordan definisjonen påvirker hvordan en må forstå steder når vindkraftverk plasseres i et lite lokalsamfunn. For å kunne belyse planprosessen knyttet til konsesjonsbehandlinger av vindkraftverk foreligger det grunnleggende planteorier. Innen planteori er det sentralt å ta for seg deltagelse og hverdagslivsperspektivet – som kan knyttes til det relative megaprojekt og forståelsen av implementeringen av vindkraftverk i et lite lokalsamfunn.

3.1 Megaprojekt

Megaprojekter er designet for å ambisiøst endre strukturen i samfunnet, i motsetning til mindre og mer konvensjonelle prosjekter, som passer inn i og følger eksisterende strukturer – uten å prøve å modifisere samfunnet (Flyvbjerg, 2017, s. 3). Flyvbjerg (2017, s. 3) forklarer at megaprojekter ikke bare er forstørrede versjoner av mindre prosjekter, men er av en helt annen rase når det gjelder nivået av ambisjoner, involvering av interessenter, levetider, kompleksitet og innvirkning (Flyvbjerg, 2017 s. 3). Ifølge Hirschman (1995, s. 7-11, sitert i Flyvbjerg, 2017) kalles slike prosjekter «privilegerte partikler i utviklingsprosessen» og påpeker at de ofte har «trekkdannelse» og «ringvirkninger». Flyvbjerg (2017) forklarer at megaprojekter skaper en form for trekkdannelse, som betyr at om et prosjekt danner ringvirkninger i et samfunn, så kan det defineres som et megaprojekt. Det en kan tolke fra Flyvbjerg (2017) er at megaprojekter er designet for å endre strukturen i et samfunn, men på hvilken måte endrer dette samfunnet – er det økonomisk-, visuelle-, identitet aspekt til stedet eller hverdagslivene til lokalsamfunnet? Et annet aspekt som Flyvbjerg (2017) påpeker er at prosjekter som prøver å modifisere en samfunnsstruktur, kan man definere som megaprojekt. Betyr det at en kan definere «vindkraft» som et megaprojekt, eller trenger en tillatelse fra «overmaktene»?

Hvordan skal en ta en slik definisjon i en norsk kontekst eller skala, da Norge ikke består av mer enn ca. 5,4 millioner mennesker? På grunn av det lave befolkningstallet i Norge er det vanskelig å gjennomføre et megaprojekt som direkte koster én milliard dollar – som er et «krav» ifølge Flyvbjerg (2017), og det er derfor hensiktsmessig å bruke begrepet “relativt megaprojekt” i forståelsen av hvordan et vindkraftverk i en liten kommune faktisk fremkommer som et megaprojekt. Flyvbjerg (2017, s. 4) forklarer at «mega» kommer fra det greske ordet «megas» og betyr stort, høyt, mektig og viktig – i en vitenskapelig og teknisk måleenhet betyr «mega» spesifikt én million. Videre påpeker Flyvbjerg (2017, s. 4) at den første kjente bruken av begrepet «megaprojekt» var i 1976, mens før den tid, i 1968, ble «mega» brukt i «megacity» og senere, fra 1982, som et frittstående adjektiv for å indikere «veldig stor» (Flyvbjerg, 2017, s. 4).

Ifølge Flyvbjerg (2017) blir megaprojekter i økende grad brukt som den foretrukne leveransemodellen for varer og tjenester i en rekke virksomheter og sektorer – som for eksempel infrastruktur, vann og energi, informasjonsteknologi, industrielle prosessanlegg, gruvedrift, forsyningskjeder, bedriftssystemer, strategiske bedriftsinitiativer og

endringsprogrammer, fusjoner og anskaffelser, offentlige myndighetssystemer, bank, forsvar, etterretning, luft- og romforskning, naturvitenskap, byfornyelse og større begivenheter (Flyvbjerg, 2017, s. 3). Således illustrerer Flyvbjerg (2017) med å forklare at megaprojekter er jernbanelinjer, flyplasser, havneplasser, motorveier, nasjonalt bredbånd, storskala signatur arkitektur, demninger, vindparker, offshore olje- og gassutvinning, og de største container- og cruiseskip. Videre viser Flyvbjerg (2017) til forgjengeren Frick (2008, sitert i Flyvbjerg, 2017, s. 6) som introduserte begrepet til studiet av megaprojekter, og beskriver at det teknologiske subline som bortrykkelse-ingeniører og teknologer får fra å bygge store og innovative prosjekter med sine rike muligheter for å skyve grensene for hva teknologi kan gjøre. For eksempel det å bygge den høyeste bygningen, den lengste broen, de raskeste flyene, den største vindturbinen, eller – bare være den første til å skape noe stort (Frick, 2008, sitert i Flyvbjerg, 2017, s. 6)

3.1.1 Kjennetegn ved megaprojekter

Flyvbjerg (2017, s. 7) ramser opp følgende kjennetegn ved megaprojekter:

1. Megaprojekter er iboende risikable på grunn av lange planleggingshorisonter og komplekse grensesnitt.
2. Ofte ledes prosjekter av planleggere og ledere uten dyp domene erfaring som stadig endrer seg gjennom de lange prosjektsyklusene som gjelder megaprojekter, og etterlater ledelse svakt.
3. Beslutningstaking, planlegging og ledelse er typisk prosesser med flere aktører som involverer flere interessenter, offentlige og private, med motstridende interesser (van Wee og Priemus, kapittel 6; Vinsj, kapittel 15; Aaltonen og Kujala, 2010, sitert i Flyvbjerg, 2017, s. 7-8).
4. Teknologi og design er ofte ikke-standard, noe som fører til «unikhetsskjevhet» blant planleggere og ledere, som har en tendens til å se prosjektene sine som enestående, noe som hindrer læring fra andre prosjekter.
5. Ofte er det over-forpliktelse til et bestemt prosjekt på et tidlig stadium, noe som resulterer i «lock-in» eller «capture», slik at alternativanalyser blir svake eller fraværende, og fører til eskalert engasjement i senere stadier (Drummond, kapittel 9; Cantarelli et al., 2010; Ross og Staw, 1993, sitert i Flyvbjerg, 2017, s. 7-8).

6. På grunn av de store pengesummene som er involvert, er hoved-agent problemer og leiesøkende oppførsel utbredt, og det samme er optimisme forstyrrelser (Eisenhardt, 1989; Stiglitz, 1989; Flyvbjerg et al., 2009, sitert i Flyvbjerg, 2017, s. 7-8).
7. Prosjektets omfang eller ambisjonsnivå vil vanligvis endres betydelig over tid.
8. Levering er en høy risiko, stokastisk aktivitet, med overeksponering for såkalte «svarte svaner», det vil si, ekstreme hendelser med massivt negative utfall (Taleb, 2010, sitert i Flyvbjerg, 2017, s. 7-8). Ledere har en tendens til å ignorere dette, og behandler prosjekter som om de i stor grad eksisterer i en deterministisk newtonske verden av årsak, virkning og kontroll.
9. Statistisk bevis viser at slik kompleksitet og ikke-planlagte hendelser ofte ikke blir tatt hensyn til, slik at budsjett- og tids forutsetninger for prosjekter er utilstrekkelige.
10. Som en konsekvens er feilinformasjon om kostnader, tidsplaner, fordeler og risikoer normen gjennom prosjektutvikling og beslutningstaking. Resultatet er kostnadsoverskridelser, forsinkelser og fordeler med mangler som undergraver prosjektets levedyktighet under prosjektlevering og drift.

De ti karakteristiske trekkene ved megaprojekt, og påstandene Flyvbjerg (2017, s. 7-8) illustrerer er at en kan bruke begrepet megaprojekt når det handler om vindkraft, da vindkraft produserer energi, som igjen skaper industrielle prosessanlegg – som for eksempel transformatorer, kontrollanlegg og linjer for å koble vindenergien til eksisterende strømmnett. Et annet aspekt er også at vindkraft blir megaprojekt når en introduserer det i et lite lokalsamfunn – for eksempel i Farsund. I den forstand kan vi reflektere over eksogene utviklingstrekk. Eksogene krefter som utviklingsprosess har blitt en av strategiene for å utvikle steder, og en kan se tendenser til at eksogene tilnærminger har vært ønskelig innen distriktpolitikken. Pike, Rodríguez-Pose & Tomaney (2017, s. 318) konkluderer med at det er mye fokus på å tiltrekke seg eksogene ressurser som utviklingstilnærminger for å lokke ressurser utenfor lokaliteter til deres stedsutvikling. Eksogene krefter er spesielt tydelig innen vindkraft når utenlandske aktører både bygger og driver vindkraftverk i Norge – som en ofte ser med transnasjonale selskapers virksomhet, er det en økonomisk komponent som ikke generes tilbake til lokalsamfunnet.

Å tiltrekke seg spesielle yrker og typer mennesker har også vist seg å være et sentralt element i eksogene orienterte utviklingsstrategier. Igjen er rollen som lokale og regionale utviklingsinstitusjoner- og politikk avgjørende for å forankre slike potensielt løse eiendeler for lokal og regional utvikling (Pike et al., 2017, s. 252). Tiltrekningen av eksogene ressurser

i form av mobile investeringer, yrker og mennesker er fortsatt avgjørende for utsiktene for lokal og regional utvikling. Politiske virkemidler og tiltak fra lokale og regionale utviklingsinstitusjoner kan være avgjørende for å sikre, beholde og utvikle potensialet, samt forbedre problemene med potensielt fulle og «løpende» former for økonomisk aktivitet og vekst. Den voksende trenden mot deregulering og liberalisering av økonomiske forbindelser mellom og innad i land bidrar faktisk til å styrke posisjonen til mobile selskaper (Pike et al., 2017, s. 251-252). Å tiltrekke seg eksogene krefter kan komme i form av megaprojekter, og slike projekter kan utfordre steder – eksogene krefter gjelder ikke Lista vindkraftverk.

3.2 Steder i endring

I forståelsen av hvilken påvirkning et megaprojekt har på et lokalsamfunn, spesielt knyttet til mobiliseringen av motstand mot vindkraftverk har Devine-Wright (2011) avdekket forskjellige symbolske logikker av motstand og støtte. Det ble konkludert med at engasjement og dannelsen av motstandsgrupper oppstår når det er manglende forståelse for stedet og teknologiens påvirkning på lokalsamfunnet. Særlig når aktører ikke forstår opposisjonen mot et megaprojekt – kan det forverre situasjonen. For å forstå dybden av konfliktene som oppstår med etableringen av vindkraftverk, i betraktningen av at vindkraft er et relativt megaprojekt i norsk kontekst, er lokalt stedsperspektiv sentralt i forståelsen av konflikten.

Teorier knyttet til sted eksisterer i ulike fagfelt, innenfor flere tema og formål. I geografien er «sted» et kjernebegrep, og Agnew (1987, sitert i Aure, Berg, Cruickshank & Dale, 2015, s. 16) påstår at en i geografifeltet kan identifisere tre komplementære dimensjoner ved sted. For det første må en kunne forstå sted som en lokalisering, et geografisk område på et kart. For det andre må en forstå steder med mening som en knytter følelser til, og for det tredje som en kontekst for sosial interaksjon. Hvordan folk oppfatter steder er i stadig endring, da steder utfordres av politiske prosesser i form av styrt stedsutvikling (Aure et al., 2015). Healey (2010, s. 33) understreker at steder er dypt politiske og sosiale begreper og aktiviteter, hvor en skaper verdier i samspill med vitenskapelige bevis og politiske erfaringer. Steder omfatter verdien og betydningen mennesker investerer i det rundt dem, og deres oppfatningsevne til å påvirke omgivelsene (Healey, 2010, s. 33). Friedmann (1998, s. 250) påstår at planlegging handler mindre og mindre om tekniske forhold. Aure et al. (2015) understreker at stedsforskningens rolle blir usikker når vi erkjenner planleggeres og forskeres begrensede tilgang på hverdagslivsperspektivet – hvor steder ikke er, men konstrueres av menneskene på stedet. Våre erfaringer med steder gir stedet mening (Healey, 2010, s. 33-34).

Nyseth & Pløger (2012, s. 49) forklarer at stedsbegrepet hadde sin topp på 1970-tallet, utløst av sterk urbanisering og mobilitet. Ifølge Nyseth & Pløger (2012, s. 48) bidrar skapelseskrefter og skapelsesprosesser til å danne nye utviklingsbaner, som handler om konstellasjoner mellom ulike krefter og elementer som utløser en serie av muligheter. Skapelse er linket til det upredikerbare og det potensielle, det innebærer at en fra et planleggingsperspektiv er åpen for at muligheter kan komme forventet og uforventet – for eksempel satsing på fornybar energi og rask teknologiutvikling. Nyseth & Pløger (2012) påstår at steder rommer stabilitet i form av landskap og bygninger som representasjoner, planmyter som institusjonelle praksiser, eksempelvis arealplaner. Slik stabilisering endres alltid gjennom, for eksempel, at nye aktører bringes inn i planleggingspraksiser, eller at det skjer politiske lovendringer etter regimeskiftet. I dette tilfelle har vi sett at krefter som utvikler fornybar energi har fått støtte av politiske lovendringer ved å etablere virkemidler som grønn-sertifisering – såkalte el-sertifikater (Vasstrøm & Lysgård, 2021a). Dermed forklares det at sted som skapelse handler om en forståelse av sted som i kontinuerlig bevegelse og stadig endring (Nyseth & Pløger, 2012, s. 48).

Det er viktig å huske at mange velger eller har muligheten til å flytte på seg kontinuerlig gjennom livet, som reflekteres i mobiliteten til mennesker, hvor hverdagen til den enkelte er preget av mobilisering og teknologiutvikling. Spørsmålet om hverdagslivsperspektivet utfordrer teknologiutvikling, eller om teknologiutviklingen utfordrer hverdagslivsperspektivet. Urbanisering har ført til storskala fraflytting fra distriktene, og i dag har vi store utfordringer knyttet til at folk i større grad bosetter seg i de større byene. Vi har kommet til et punkt der politikerne oppfordrer folket til å flytte til distriktene, ved at de har opprettet distriktpolitikk – som for eksempel bruk av virkemidler som «sletting av studielån» for personer som flytter til Finnmark-områdene for arbeid. Det er ikke alltid slik at distriktene alltid er folkefattig, det er mange i befolkningen som har sterk tilknytning til distriktene, enten ved at de har opphav fra bygda eller at de drømmer om et idyllisk hverdagsliv eller nasjonalromantisk begjær. I den forstand kan vi diskutere det idyllisk ved distriktet, hva er det som gjør distriktene så attraktive? Jo – det grønne, naturen, fjellet, fjordene og den lange havkysten. For eksempel maleriet Høyfjell fra 1857 malt av Hans Gude (Nasjonalmuseet, u.å). Et kunstverk som illustrerer storheten/idyllisk ved øde, uberørt natur gjennom en monumental landskapskomposisjon.



Figur 3: Høyfjell malt av Hans Gude i 1857 (Nasjonalmuseet, u.å).

3.2.1 Stedstilhørighet

Stedstilhørighet er definert som både prosessen med å knytte seg til et sted og et produkt av denne prosessen (Giuliani, 2002, sitert i Devine-Wright, 2009, s. 427). Som produkt er stedstilhørighet en positiv følelsesmessig forbindelse med kjente steder som hjemmet eller nabolaget (Manzo 2003, 2005; Healey 2010) med sosiale og fysiske underdimensjoner av den relative viktigheten som kan variere og føre til handling, både på individuelt og kollektivt nivå (Devine-Wright, 2009, s. 427). Selv om ganske individualistiske tilnærminger til steder er vanlige i miljøpsykologi, har det noen ganger blitt anbefalt mer sosialt og romlig omfattende karakterisering av stedstilknytning. Stedstilknytning innebærer dynamisk, men varig positive bånd mellom mennesker og verdsatt sosio-fysisk innstillinger, for eksempel et hjem. Slike bånd reflekterer og hjelper til med å kultivere grupper og individuell identitet (Devine-Wright, 2009, s. 427). Videre forklarer Devine-Wright (2009, s. 427; Healey, 2010) at nabolagstilknytning oversettes ofte inn i følelser av stolthet i nabolagsområdet, dets utseende, og en generell følelse av velvære. Nyseth & Pløger (2012, s. 49) påstår at vi over tid vil preges av stedet vi befinner oss på, til en viss grad – hvor en symbiose vil oppstå mellom natur, mennesker og miljø. Stedsidentitet refererer til måtene fysiske og symbolske attributter

til bestemte steder bidrar til individets følelse av selvet eller identitet (Proshansky et al., 1983, sitert i Devine-Wright, 2009), og at identitet kan defineres som et internt orientert kjernebegrep, som kan fortelle hvem og hva man er (Brønn & Ihlen, 2009, s. 13).

Lokalsamfunnet kan føle på en intern splid mellom naboer med etablering av endringer i nabolaget, samt sjalusi i henhold til økonomisk gevinst gjennom grunneieravtaler, som en ser i etableringen av vindkraftverk. Intern splid i lokaliteter kan føre til misnøye og generell mistillit innad, hvor uenighetene blir så polariserende for samfunnet at det blir en negativ virkning. Stedstilknytning næres av daglige møter med miljøet og naboer, sesongmessige feiringer, fortsatt fysisk personalisering og vedlikehold, og affektive følelser mot og tro på hjemmet og nabolaget (Brown, Perkins & Brown, 2003, s. 259; Healey, 2010). Likevel endres stedstilknytning som enkeltpersoner og husholdninger utvikler seg, miljøer blir eldre, eller prosessene som støttes av innstillingene endres (Brown et al., 2003, s. 259). Sted omfatter forskjellige romlige skalaer, geografer har argumentert for mindre avgrensede forestillinger om sted – som et knutepunkt i et komplekst nett av sosiale interaksjoner som kan strekke seg over lokale, regionale og nasjonale grenser (Massey, 1995, sitert i Devine-Wright, 2009, s. 427).

3.2.2 Stedsforstyrrelse

I de fleste tilfeller er lokalbefolkningen åpne for utvikling, men noen ganger kan en føle på forstyrrelse når identiteten blir klusset med – eller når endringene blir for store og stedet blir kamouflert av modernisering- og urbaniseringskrefter. Mange steder vil være signifikante slik at de kan tiltrekke seg mennesker, mens noen steder vil tiltrekke seg økonomiske kapitaler.

Virkingen av endring har vært en vedvarende interesse for forskere, noen ganger merket som «forstyrrelse» for å plassere tilknytning eller «trussel» for å plassere identitet (Devine-Wright, 2009). I begge tilfeller har studier avdekket hvordan endring kan gjøre eksplisitte bånd mellom person og sted som vanligvis er latente, noe som resulterer i følelsesmessige responser som angst og tap, og en følelse av forskyvning som kan føre til psykiatriske traumer (Devine-Wright, 2009). Årsakene til forstyrrelser varierer, fra økologiske endringer som flom eller skred, til menneskeskapte endringer som innbrudd, rivning av hjem og nabolag, frivillig migrasjon, flytting av arbeidsplassen, etablering av fornybare energiprosjekter som vindkraft, nabolagsnedgang og konflikt mellom grupper på grunn av ulike syn og holdninger. Forstyrrelse påvirker ikke bare de fysiske aspektene av steder, men også de sosiale

nettverkene som er støttekilder til enkeltpersoner, spesielt i lavinntektssamfunn (Fried 2000, sitert i Devine-Wright, 2009, s. 428). Forstyrrende endring kan skje gradvis, avledet av politiske eller økonomiske prosesser, for eksempel når miljøledelsespraksis forkynner at lokale strender er forurenset eller når arealplanleggingsbeslutninger fører til en tilstrømning av uønskede utenforstående til et sted (Devine-Wright, 2009, s. 428). Derfor er forstyrrelse av sted preget av omfang, hurtighet og kontroll, og utspiller seg over tid når enkeltpersoner forstår hva som har skjedd eller er i ferd med å skje, og prøver å takle det deretter. Lokalbefolkningen sporer en bane av emosjonell volatilitet over tid, fra følelser av sjokk og fornektelse før bevegelse, til bevegelsespesifikke følelser av sinne og depresjon, til aksept etter endring (Devine-Wright, 2009, s. 428).

Satsing på fornybar energi har økt viktigheten av å reise spørsmålet om samfunnsaksept, konseptet «Not in my back yard» har blitt brukt for å forklare lokal motstand. Selv om det i Norge satses og gir høyt nivå av offentlig støtte til fornybar energi, har flere konkrete prosjekter ofte møtt lokal opposisjon. Dette har ofte blitt omtalt som «NIMBYisme». NIMBYisme-konseptet har blitt kritisert av akademikere på flere grunnlag. For det første er det en nedsettende etikett som vanligvis brukes til å miskreditere ofte velbegrunnede innvendinger fra lokale innbyggere. For det andre er det en forenklet beskrivelse av varierte, komplekse holdningsposisjoner. Ellis & Ferraro (2016) mener at det handler om mer komplekse konfliktlinjer og spørsmål knyttet til energirettferdighet. For det tredje, mangler NIMBYisme empirisk støtte, da flere studier ikke har funnet bevis for den antatte negative effekten av romlig nærhet på offentlige holdninger (Jones & Eiser, 2009, sitert i Devine-Wright, 2011, s. 336). Dermed har disse argumentene ført til anbefalinger om at NIMBY-konseptet ikke er gyldig. Om NIMBYisme ikke forklarer konflikten om hvorfor fornybar energi møter lokal motstand, har Devine-Wright (2009) forklart at en trenger å tenke alternative tilnærminger som tar utvikling av stedene som «et sted» i stedet for «en bakgård». I Devine-Wright (2011, s. 337) kritiserer forfatter seg selv for å ikke ha innlemmet stedstilhørighet og samfunnsaksept i forståelsen av NIMBYisme. Devine-Wright (2011) søker mer omfattende forskning og argumentasjon, og mindre fokus på at lokalbefolkning har en negativ innstilling og opposisjonell atferd til stedsutvikling. Likeså, ta hensyn til at potensielle utviklingsprosjekter forstyrrer eksisterende emosjonelle bånd – dette er en prosess som kan oppleves som truende og dermed føre til stedsbeskyttende handling (Devine-Wright, 2011, s. 337; Brown et al., 2003; Healey, 2010).

3.3 Planleggingsprosessens betydning

Banfield (1959) illustrerer at planlegging er prosessen hvor et handlingsforløp velges for å oppnå satte mål. Planlegging fremkommer ikke kun som lovbestemt i offentlige planinstitusjoner, men inngår i en bredere forståelse av samfunnsmessige aktiviteter – hvor en forsøker å arbeide med romlig- og ressursutvikling i et fremtidsperspektiv, for eksempel dagens fornybare energi satsinger. Planlegging forstås på en progressiv måte, fremtidsorientert, med en vektlegging på levedyktighet og bærekraft, gjensidig avhengighet mellom mennesker, og legger en forpliktelse til åpenhet i politikktutforming (Healey, 2010, s. 30). Planlegging omfatter aktiviteter, egenartede aktører, konfliktrammede diskurser og interesser, politiske institusjoner og det sivile samfunnet (Jensen, Andersen, Hansen & Nielsen, 2007, s. 12).

Verden er full av historier om mennesker som mobiliserer seg for å forbedre og beskytte egenskapene til stedene de bor. Konflikter er spesielt intense der mange forskjellige grupper med ulik kultur, verdi, bakgrunn og levesett deler felles ressurser – som i tette urbane områder (Healey, 2010, s. 1). For folk flest er planleggingsaktivitet assosiert med forstyrrelser av hverdagslivet – ny motorvei gjennom det urbane landskapet, deling av nabolag som forstyrrer perspektivene; boligfeltet som mottok priser for sitt design, men er et rent mareritt å bo i. Likevel, planleggingsprosjektene fra det tjuende århundre vokste seg som svar på utfordringen med den raske byutviklingen som foregikk i industrialiseringen på 1800-tallet (Healey, 2010, s. 23). Planleggingsaktiviteter kan også assosieres med positive virkninger, for eksempel ser vi at fornybar energi blir i økende grad sett på som en lovende mulighet for den økonomiske utviklingen i distriktene, noe Clausen & Rudolph (2020) også drøftet i sin forskning.

Det argumenteres ofte for at lokalsamfunnet burde ha mer makt i bestemmelser av hva som skjer på «deres» sted (Healey, 2010, s. 41). Healey (2010, s. 41) presiserer at det er mange gode grunner til at synspunktene til menneskene som bor på et sted bør vies mye oppmerksomhet i vurderingen av kollektive avgjørelser og tiltak for å styrke eller endre stedsqualiteter på et sted. Det er i tillegg moralske grunner knyttet til rettigheten til deltagelse og en «stemme» som mennesker bør ha der deres daglige livsmiljø påvirkes. For eksempel i vindkraftutvikling er det krav om folkemøter, til tross er det mange som ikke føler seg hørt i sin sak og bekymring. Dette fører ofte til mer misnøye fra lokalbefolkningen mot

vindkraftaktører, spesielt når endringen et vindkraftverk vil medføre er signifikant. Det kan også nevnes instrumentelle grunner, knyttet til den detaljerte kunnskapen mennesker har om stedene de bor (Healey, 2010, s. 41). For planleggere er forholdet mellom mennesker og den bygde form det naturlige territorium (Buser 2014, sitert i Marotta & Cummings 2019, s. 191), som ikke fremkommer som en observasjon for å lokalisere planlegging i det sosiale riket, men hvordan det bygde miljøet og mennesker kommer i komposisjon – hvordan de påvirker hverandre (Marotta & Cummings, 2019, s. 191-192).

3.3.1 Kommunikativ planlegging

Kommunikativ planlegger stammer fra teorien om kommunikativ handling, utviklet av den tyske filosofen og sosiologen Jürgen Habermas (Agger, 2009, s. 32). Innbyggernes involvering i offentlig planlegging har, de siste årene, i økende grad, blitt viktigere å reflektere over i den politiske dagsorden. Dermed blir større oppmerksomhet nå rettet mot potensialet for involvering og mobilisering av innbyggernes ressurser i kvalifiseringen i planprosesser (Agger, 2009, s. 31). I kommunikativ planlegging er utgangspunktet at det eksisterer konflikt eller manglende gjensidig forståelse mellom aktører, da samfunnet er dynamisk, komplekst, fragmentert og urettferdig i maktfordelingen (Amdam & Veggeland, 2011, s. 173). Planleggingsprosesser skal bli mer demokratiserte, som stiller krav til en inkluderende og rettferdig planlegging hvor alle berørte parter får muligheten til deltagelse i prosessen (Agger, 2009, s. 31). Dette kommer fra et ønske om å finne en balanse mellom det dynamiske samspillet mellom mektige og mindre mektige aktører i planleggingen (Amdam & Veggeland, 2011, s. 173). Dette er et gjentakende tema i vindkraftdebatten, der en ser klare tegn til at balansen mellom mektige aktører og lokale aktører er vanskelig å oppnå, noe som i stor grad kan knyttes til forskjellen på «engangere» og «gjengangere» i utførelsen av større fornybare energiprojekter. Innbyggerne skal få spille en aktiv rolle i planleggingen, med for eksempel innspill om lokal kunnskap, og mobilisere denne kunnskapen gjennom planleggingsprosessen – hvor resultatene blir forankret i lokalsamfunnet med tilhørighet for berørte parter (Agger, 2009, s. 31).

3.3.2 Agnostisk planlegging

En kritiker mot Habermas' ide om kommunikativ handling er Mouffe (2000, sitert i Bäcklund & Mäntysalo, 2010, s. 341), som avviser teoriens oppfatning av rasjonell argumentasjon som noe fjernet fra maktforhold. Kommunikativ planleggingsteori hevdes å ikke være i stand til å

erkjenne motstridende virkelighetsoppfatninger som likegyldige, til tross tar kommunikativ planleggingsteori for seg innbyggerne rolle som aktører i planleggingsargumentasjon (Bäcklund & Mäntysalo, 2010, s 341). I planleggingsteori er agonismens konsept i økende popularitet som motvekt til kommunikativ teori, og som en alternativ ramme i seg selv, Rosskamm (2015, s. 396) viser til ett nytt type forhold der konflikten innenfor planlegging må anerkjenne legitimiteten til motstandere. Begrepet agonisme stammer fra det greske «agon» - som betyr kamp, ikke krig, men mer som en konkurranse, hvor en har ulike roller og ingen ødeleggelser (Rosskamm, 2015, s. 385). «De andre» bør sees som en motstander, og ikke en fiende som må tilintetgjøres (Mouffe 1999, sitert i Rosskamm, 2015, s. 385). Idealet i den agnostiske tilnærmingen er «rasjonell konsensus» fremfor «enkel enighet» (Mouffe, 1999, s. 747). Idealet er ikke alltid like lett å oppnå, for eksempel er det tydelige tegn til polarisering i samfunn angående byggingen av vindkraftverk – hvor temaet blir så hett at det kan føre til manglende kommunikasjon.

3.3.3 Deltagelse

Deltagelse i lokalsamfunnene har blitt observert lenge før oppdagelsesundersøkelser av sosial kapital og deltagelse prinsipper i utviklingskretser (Angeles & Gurstein, 2011). Angeles & Gurstein (2011) forklarer at deltagelse-teorien starter fra forutsetningen om at det er grunnleggende å identifisere og bygge på styrker som allerede eksisterer i et lokalsamfunn. I flere forskjellige forskningsstudier og praktiske prosjekter har det blitt dokumentert at involvering og deltagelse av mennesker som hjelper seg selv, er avgjørende for suksessen med utviklingsstrategier (Alamgir 1988; Nelson og Wright 1995; Mathur 1997; Chambers 1997; Ngunjiri 1998, sitert i Angeles & Gurstein, 2011 s. 450). Deltagelse- og involveringstilnæringer er avhengig av trening og ferdighetsutvikling, og bidrar til sosial utvikling og personlig tillit hos utsatte grupper – og i et lokalsamfunn. Watson (2014) mener at det er grunnleggende å tilrettelegge for deltagelse i prosjekter, da deltagelse i forskjellige stadier av overordnede prosesser, kan bidra til å bygge eierskap over strategien, og gjøre den mer rettferdig og representativ for ulike interessenter. I tillegg øker åpenheten i utformingsprosessen, og til slutt gjøres strategien mer bærekraftig (Watson, 2014 s. 71). Dette er noe en ser gjentatte ganger når relative megaprojekter blir introdusert, hvor det hender at noen i lokalsamfunnet føler seg oversett. Et annet aspekt Watson (2014, s. 71) nevner som er grunnleggende å huske er at samproduksjon fungerer bedre, spesielt når det startes av sosiale bevegelser. Lee (1993, sitert i Angeles & Gurstein, 2011, s. 451) påstår at teorien for

utvikling bør begynne å skille de forskjellige opplevelsene til medlemmene i samfunnet. Videre forklares det at å skille mellom medlemmene som deltar basert på klasse, rase, og andre forskjeller er komplekst, men nødvendig, for å oppnå deltakende tilnærming i beslutningsprosesser. Å utvikle planleggingspolitikk innenfor mangfoldet av stemmer er komplisert, men grunnleggende for å oppnå en inkluderende tilnærming til samfunnsutvikling. Å utvikle lokalsamfunn er problematisk i seg selv, da en felles identitet ikke lenger kan tas som naturlig eller automatisk – men mer som noe som skal konstrueres ved hjelp av kultur og sosiale forhold (Lee, 1993, sitert i Angeles & Gurstein, 2011, s. 451).

3.3.4 Hverdagslivsperspektivet

Både i lokaldemokratilitteratur og kommunikativ planlegginglitteratur vektlegges verdien av medvirkning for å etablere at planlegging og lokal beslutningstaking blir legitim, kvalitativ god og hensiktsmessig (Hanssen, 2015, s. 97). Lovbestemt i Norge fremkommer det at enhver som fremmer planforslag er ansvarlig for tilstrekkelig tilrettelegging for medvirkning – dette gjelder også private aktører (Hanssen, 2015, s. 98). Minstekrav er, til tross, annonsering av oppstart, offentlig ettersyn og høring som er gjeldene for medvirkning i planprosesser (Hanssen, 2015, s. 98). Borgerdeltagelse spiller en sentral rolle i kommunikativ planleggingsteori, ettersom deltagelse medbringer nye forståelser og gjensidig respekt mellom involverte aktører (Hiller 1998, sitert i Agger 2009, s. 39). Borgerdeltagelse sikrer kunnskap om hvordan en skal agere i lokalmiljøet i forhold til det offentlige systemet (Innes & Booher 1999, sitert i Agger 2009, s. 39). I henhold til større prosjekter vil lokalkunnskap være en sentral ressurs som bør utnyttes, da sannsynligheten for å oppnå sosial aksept er større dersom et lokalsamfunn føler seg inkludert og hørt i prosessen. Kommunikativ planleggingsteori handler om at ulike aktører kan gjøre en forskjell ved deltagelse i planleggingsprosesser, det samme kan sies for kommunikativ planleggings motvekt; agnostisk planlegging. I agnostisk planlegging bør en se de ulike aktørene som motstandere, og ha mål om rasjonell konsensus (Roskamm 2015; Mouffe 1999). I Mouffes (1999) agnostiske planleggingsteori vil akademikerne finne balansen, eksempelvis i form av å være «enig» i å være «uenige».

Planlegging er et utfordrende tema i møtet med hverdagslivet. Hvilken rolle det akademiske miljøet skal spille i dialogen med et lokalsamfunn er komplisert – da akademikere gjerne fremkommer som eksperter. Akademikerne kan mye om hvilke krefter som påvirker et sted, hvilken retning et sted bør ta, eller så kan det fremstilles i form av kritikk som advarer mot

lite demokratiske avgjørelser eller bærekraftig stedsutvikling (Aure et al., 2015, s. 27).

Konflikter og debatter om steder og deres egenskaper kan føre til et opplevelsesteater der folk blir trukket mot å tenke på betydningen av medlemskap i et politisk samfunn – ha en offentlig stemme, anerkjenne forskjeller og finne ut hva en kan verdsette «til felles» om omgivelsene (Healey, 2018, s. 66). I vindkraft, spesifikt motstanden av vindkraft i Norge, er organiseringen såpass ekstrem at det nærmest kan virke som en religion eller politisk sekt. Eksempelvis ville ikke organisasjonen MOTVIND snakke med oss dersom vi ikke gjorde det tydelig at vi var kritiske til vindkraft.

Steder og stedsskapning er dypt sosiale og politiske begreper og aktiviteter, og et samspill mellom levde erfaringer der betydninger og verdier skapes (Healey, 2010). Kvaliteter for et sted referer ikke bare til tilgjengeligheten av materielle forutsetninger som boliger, men hvilken verdi menneskene legger i tingene rundt seg. Mennesker vil ha muligheten til å påvirke sine daglige omgivelser, som Doreen Massey (2005, sitert i Healey 2010) påpeker med å si at et nabolag, by eller region inneholder en samling av gjenstander.

Healey (2010; Pike et al., 2017; Aure et al., 2015) understreker at mennesker samhandler for å finne «gode» løsninger i planlegging, og en rekke teoretikere referer til demokrati som kjernen i god planlegging. Argumentasjoner for at et politisk fokus på sted og dets kvaliteter spiller en betydelig rolle i berikelsen av demokratisk praksis (Healey, 2018, s. 65; Aure et al., 2015). Siden et politisk fokus på sted vekker oppmerksomhet til omgivelsene, og oss selv i dem, slik den fremgår i daglige aktiviteter (Healey, 2018, s. 65). Bekymringer, som kan utvikles til direkte motstand, blir mobilisert til krav om offentlig oppmerksomhet når vi føler at steds-kvaliteter blir neglisjert eller truet – og kan generere krav om handling for å debattere problematikker (Healey, 2018, s. 65; Brown et al., 2003; Devine-Wright 2011). Når slike krav settes, og debatten begynner om steder og deres egenskaper, reises vanskelige spørsmål om vår kapasitet som borgere i et større politisk samfunn – til å erkjenne og styre vår sameksistens med «naboer» (Sandercock 2000, sitert i Healey 2018, s. 65-66). Tilstander som fører til slike konflikter utfordrer og forstyrrer ofte etablerte agendaer og praksiser som er konsolidert i formelle myndighetsdiskurser- og praksiser, mens det samtidig genererer motstand mot nye politiske initiativer (Healey, 2018, s. 66).

Å finne passende arenaer der initiativer og konflikter om steds-kvaliteter kan diskuteres og balanseres mellom ulike påstander og argumenter, er en sentral utfordring i planlegging. En

funksjon av et formelt «planleggingssystem» er å fremskaffe slike arenaer (Healey, 2010, s. 42). Systemer blir ofte oppfattet som verdenene til «dem» i motsetning til «oss» (Healey, 2010, s. 43). Vanligvis gjelder slike systemer innenfor bestemte administrative jurisdiksjoner, eksempelvis en kommune, en region eller en nasjonalstat. Slike systemer er ofte utviklet som et slags hierarki av autoritet (Healey, 2010, s. 42). Utfordringen fremkommer når en skal finne en styringsmekanisme for å relatere lokalkunnskap, ideer og verdier om et sted og dets kvaliteter. Healey (2010, s. 41; Watson 2014) presiserer at en «stemme» er viktig for borgere når planlegging av deres daglige livsmiljø påvirkes, og et ønske om at deres kunnskap om stedene de bor – verdsettes. Daglige livsopplevelser på steder, gjerne små lokalsamfunn, er fulle av «vaner» og forutsigbarhet, der arbeid er utført av mennesker vi kjenner – mennesker vi kan sette et ansikt på (Healey, 2010, s. 43). Et bredere forhold oppleves ofte mer indirekte, som «strukturer» og «systemer» som bærer ned på oss, noen ganger tydelig synlige, og noen ganger så innebygd i våre antatte måter å tenke og handle på at vi knapt legger merke til dem (Healey, 2010, s. 43). Det grunnleggende i planlegging og stedsutvikling er å inkludere lokalsamfunnet, mens en oppnår harmoni i de sosiale, økonomiske, kulturelle og miljømessige hensyn. Hvor det er en fin balanse mellom mektige og mindre mektige aktører – uten at det skal gå ut over lokalbefolkningens hverdagsliv, med et holistisk syn – hvor helheten av planlegging er mer enn summen av dens deler.

3.4 Teoretisk rammeverk oppsummert

Det teoretiske rammeverkets funksjon er å gi en tyngde til empirien. Utvalgte teorier er nødvendige for å svare på problemstillingen på en tilfredsstillende måte, og skal gi en dypere forståelse for hvordan vi forstår konflikten i vindkraft sett fra våre hovedbegreper; megaprojekt, stedstilhørighet og planprosess. Det relative megaprojekt, som vi har valgt å definere utbygging av vindkraft i Norge som, er en grunnstein for å gi en forståelse på hvilken innvirkning prosjektet har på et lokalsamfunn. Det å forstå omfanget, kompleksiteten og levetiden til et slikt prosjekt, kan være en forklarende årsak for hvorfor det mobiliseres motstand. De karakteristiske trekkene ved megaprojekt viser at vindkraftprosjekter blir et megaprojekt når en introduserer det i et lokalsamfunn, som for eksempel Farsund – da slike vindkraftverk har tendenser til å modifisere og endre strukturene på et sted.

Flere studier avdekker hvordan endring kan gjøre eksplisitte bånd mellom en person og et sted, noe som resulterer i følelsesmessige responser som angst og tap. Stedstilhørighet er en positiv følelsesmessig forbindelse med kjente steder som hjemmet eller nabolaget. For

eksempel, hvordan identifiserer vi vårt “hjemsted”? Dette er knyttet til følelser, eksempelvis nostalgi, plassen jeg og søsteren min pleide å gjemme oss når verden ikke ble slik vi ønsket oss. Dette gjør at personer får sterk tilknytning til et sted. Et annet eksempel er hva gjenkjenner befolkningen til stedet, fellesidentitet om det må være idrettslaget, denne ene rare fjellspissen, eller den gigantiske skulpturen mitt i sentrum. Vi vil forstå disse tematikkene fra et lokalt stedsperspektiv, for eksempel ved å reflektere over begreper som stedstilhørighet – og forstyrrelser som oppstår i stedsutvikling. Utviklingsprosjekter krever særlig gode planleggingsprosesser, dermed tar vi for oss forskjellige planteorier – som kan forklare oss planprosesser og tilnærminger som kan bidra til god prosjektoppnåelse.

Kommunikativ planlegger forklarer involvering av innbyggere i offentlig planlegging. Slik planleggingsteori tar for seg at det i utgangspunktet er eksistensen av konflikt eller manglende gjensidig forståelse mellom flere aktører. Innbyggerne skal få spille en aktiv rolle i planleggingen, med for eksempel innspill om lokalkunnskap, og mobilisere denne kunnskapen gjennom planleggingsprosessen – hvor resultatene blir forankret i lokalsamfunnet. I planleggingsteori er agonismens konsept i økende popularitet som motvekt til kommunikativ teori, og som en alternativ ramme. Agonistisk planleggingsteori viser til en ny type forhold der konflikten innenfor planlegging må anerkjenne legitimiteten til motstandere. Deltagelse-teorien starter fra forutsetningen om at det er grunnleggende å identifisere og bygge på styrker som allerede eksisterer i et lokalsamfunn, og eierskap til utviklingsprosjekter regnes som bærekraftig utvikling – dermed er det grunnleggende å tilrettelegge for deltagelse, involvering og transparens i vindkraftprosjekter.

Kapittel 4: Metode

I dette kapittelet vil metodene brukt for å innhente data presenteres. Funksjonen er å forklare hvilken type data som trengs for å svare på problemstillingen, hvilke metoder som er benyttet for innhenting av data, hva som er gjort for kvalitetssikre datamaterialet, samt – oppgavens svakheter og betraktninger rundt etikken i prosjektet.

Denne forskningen er basert på kvalitativ forskningsmetode – og inneholder flere metodiske fremgangsmåter innen den kvalitative metoden. Typen data som trengs for å svare på problemstillingen er ikke av teknisk karakter eller såkalt – harde fakta. Vi har valgt kvalitativ forskningsmetode, da den kan gi oss forståelse fra et lokalt stedsperspektiv, og egner seg

bedre til å forstå følelser som stedstilhørighet – og rettferdig planprosesser ved etableringen av et megaprojekt i et lokalsamfunn. Forskningsstrategien valgt for å besvare problemstillingen kan betraktes som blandet metode, hvorav det foreligger en casestudie sentralt i midten. Betegnelsen casestudier refererer til undersøkelse av få enheter eller caser, og i dette tilfellet Lista vindkraftverk i Farsund kommune. Casestudier kan defineres som intensive undersøkelser av et fåtall analyseenheter (Thagaard, 2013, s. 56). Formålet med en casestudie er et mer generelt siktemål enn beskrivende undersøkelser som også baserer seg på flere metoder. Casestudier gir mulighet for overførbarhet, hvor resultatet av studien har gyldighet i andre sammenhenger (Thagaard, 2013, s. 214).

Som en del av ønsket om et helhetlig bilde av hvordan et vindkraftverk ser ut i et lokalsamfunn, foretok vi en befaring til Lista. Ekskursjon ble gjennomført 17. September 2020. Gode værforhold, lite vind og blå himmel gjorde førsteinntrykket ved ankomst Lista Fyr spesielt vakkert. Fra dette punktet er Lista vindkraftverk tydelig på toppene i bakgrunnen, samt andre vindkraftverk vest for Lista mot Stavanger. Som en del av befaringsveien gikk vi anleggsveiene inn til noen av de 31 vindturbinene, med mål om å få en følelse av hvordan det er å bevege seg i naturen med vindturbiner på alle kanter. Befaringen ga oss innblikk i hvordan Lista vindkraftverk kan ha en visuell påvirkning på stedet, anleggsveiene som tursti, støynivået og det generelle følelsesforholdet i natur vs. kraftverk.

4.1 Case

Lista vindkraftverk er en relevant og spennende case å ta for seg, når en vil forske på megaprojekter i et lokalsamfunn – og deres møte med lokal motstand. Casestudier kan defineres som intensive undersøkelser av et fåtall analyseenheter (Thagaard, 2013, s. 56). Ifølge Bryman (2017, s. 62) kan en slik casestudie kategoriseres som en typisk eller representativ casestudie – i den forstand en prøver å fange omstendigheter. Casen er ikke valgt på grunn av at den er «ekstrem» eller «uvanlig», men at den kan eksemplifisere en bredere kategori for å se på sentrale sosiale prosesser. Som forskningsassistenter på WINDPLAN har vi gjennomgått en rekke konsesjonssøknader ved flere vindkraftverk i Norge, hvorav en av disse var Lista vindkraftverk i Farsund kommune. Lista vindkraftverk var mye debattert i media, noe vi observerte på atekst samlingene – i tillegg har prosjektet blitt brukt som pilotprosjektet for etablering av større vindkraftutbygging i Norge. På tiden Lista vindkraftverk var i etableringsfasen var det en generell kunnskapsmangel i forhold til innvirkningen et vindkraftverk har på et lokalsamfunn, samt lite kunnskap om nødvendige

landskapsinngrep og samfunnsaksept. Lokalbefolkning i Farsund gjorde motstand mot utbygging av Lista vindkraftverk, lenge før nasjonale motstandsbevegelser hadde rukket å mobilisere seg – slik vi ser i dag. Etablering av Lista vindkraftverk har hatt en lang planleggingshorisont, ideen om vindkraftverk på Lista startet i 1997, og vindkraftverket ble realisert 2012. Lista vindkraftverk som case skal bidra til å gi forståelse og innblikk i hvordan idealer for fornybar energi møter lokal opposisjon – når etablering av et relativt megaprojekt implementeres – og et casevalg som har overføringsverdi.

4.2 Intervju

Verdenssituasjonen i 2020 og 2021 med Covid-19 pandemien har hatt en innvirkning på hvordan intervjuene kunne gjennomføres. Situasjonen i landet ved gjennomføring av intervjuer forutsatt muligheten for 1-2 meters avstand, samt utfordringer med reise mellom kommuner. Farsund kommune var under gjennomføringen av intervjuer «rødt» med høye smittetall og spredning, hvor reise fra Kristiansand til Farsund ikke var anbefalt av nasjonale og lokale smittevernråd. Dette var også gjeldende for Oslo, hvor flere aktører har hovedkontor. Utfordringene som følgelig kom var de tilfeller hvor fysisk møte ikke var mulig. Situasjonen førte til en endring i planene om utelukkende fysiske intervjuer, til en miks av videointervjuer, skriftlige intervjuer, og to fysiske intervjuer i Kristiansand.

Hensikten med et intervju er å få detaljert og god informasjon om hvordan en opplever sin livssituasjon. Intervju er spesielt godt egnet til å gi informasjon om informanternes følelser, tanker, meninger, erfaringer og holdninger (Dalen 2011, s. 13-14; Thagaard, 2013, s. 95). Intervjuer er et godt virkemiddel for å undersøke hvordan informanter skaper mening i sin virkelighet på bakgrunn av deres erfaringer og opplevelser, synspunkter og selvforståelse (Tjora, 2017, s. 155; Thagaard 2013, s. 13). Det finnes forskjellige former for tilnærming i et intervju – fremgangsmåten i denne sammenheng kan betraktes som et delvis strukturert intervju. Tematikk som skulle belyses gjennom spørsmål var fastlagt på forhånd, men var fleksible i forhold til rekkefølgen, og åpenhet for tilleggsinformasjon eller andre tematikker fra informanten – slik at intervjuet foregikk som en samtale mellom forskere og informant (Thagaard, 2013, s. 99).

Utvalget er strategisk i den forstand hvor valg av informanter er basert på egenskaper og kvalifikasjoner – for å belyse problemstillingen og prosjektets teoretiske perspektiver (Thagaard, 2013, s. 60). Disse informantene har bidratt med å gi innblikk i konflikten som

foregikk da Lista vindkraftverk ble etablert. Informanter ble kontaktet basert på yrke eller rolle i prosjektet, dette inkluderer to grunneiere ved vindkraftverket som har vært uttalt i prosessen. Utbygger involvert i utbyggingsfasen, som i tillegg fungerte som rådgiver. Utbyggerens primæroppgave var å skaffe samtykke fra relevante berørte parter, samt holde informasjon og dialog med lokale aktører og personer. Informantene består av to sektormyndigheter, fra lokalt- og regionalt nivå.

Informant	Grunneier I	Agder Fylkes- kommune	Utbygger	Grunneier II	Farsund kommune
Dato	02.11.2020	03.11.2020	03.11.2020	10.12.2020	10.12.2020
Intervjuetype	Digitalt	Fysisk	Fysisk	Digitalt	Digitalt
Lengde	23.33 min	58.21 min	57.55 min	58.18 min	13.53 min
Bosted	Oslo	Kristiansand	Kristiansand	Farsund/Lista	Lyngdal
Yrke	Geolog	Rådgiver	Konsulent/ Rådgiver	Bonde	Enhetsleder
Rolle	Grunneier - Ferieeiendom	Observatør	Utbygger av Lista Vindkraftverk	Grunneier/ Lista Vindkraftverk Grunneierforening	Enhetsleder i Farsund kommune

Figur 4: Beskrivelse av informanter.

På forhånd var planen å intervju statlige planmyndigheter, spesielt NVE, men dette lot seg ikke gjøre da NVE ikke var tilgjengelig for intervju. På lik linje var det ingen politikere fra perioden planleggingen eller utbyggingen av vindkraftverket pågikk, som ville stille til intervju. Motstandsbevegelser ble ikke intervjuet, på bakgrunn av krav om å kunne bekrefte at vi var negative til etablering av vindkraft. Dermed valgte vi å ikke ta med motstandsbevegelser for å ivareta objektiviteten og etiske retningslinjene. Vi tok kontakt med de aktuelle informantene på e-post og telefon hvor vi forklarte formålet med forskningen og hvorfor vi ønsket å få deres erfaringer og perspektiver.

4.3 Dokumentanalyse

Analyse av dokumenter, foreliggende tekster, benyttes ofte som supplement til intervju og observasjon (Thagaard, 2013, s. 13). Et dokument er ofte, men ikke eksklusivt, et resultat av skriving og formålet er typisk å kommunisere og representere et bestemt budskap (Duedahl & Jacobsen, 2010, s. 37). Ordet *dokument* assosieres gjerne til offentlige skrifter, til forskjell fra for eksempel litterære skrifter (Thagaard, 2013, s. 59), likevel er det uenighet i hvorvidt *dokument* bare er offentlige skrifter. Scott (1990, s 10, sitert i Thagaard 2013, s. 59) argumenterer for at betegnelsen *dokument* skal benyttes på alle slags skriftlige kilder tilgjengelig for analyse, som for eksempel dagbøker og brev av privat karakter, offentlige skrifter som stortingsmeldinger og årsrapporter.

Vi har gjennomført dokumentinnsamling som en kan assosiere med offentlige skrifter, våre dokumenter ble hentet fra konsesjonsprosessen, hvor NVE har publiserte disse dokumentene slik at det er tilgjengelig for alle. I prosessen ville ikke NVE stille til intervju og dermed kan dokumentanalyse gi oss innblikk i hvordan NVE har tatt beslutninger og vurdering i henhold til Lista vindkraftverk. Dokumentinnsamlingen legger vi som Vedlegg 2, dokumentinnsamling som vi gjennomførte har bidratt til å vise oss de forskjellige interessentene som har kommet med merknader og innspill gjennom konsesjonsprosessen, i tillegg til NVEs vurdering og beslutninger gjort av OED.

En sentral del av arbeidet gjennomført som forskningsassistenter på WINDPLAN ved Universitetet i Agder var innhenting av atekst. Vedlegg 1 som blir brukt i analysen er en oppsamling av relevante nyhetsartikler knyttet i Lista Vindkraftverk i perioden 2005-2015. Vedlegg 1 består av 30 avisartikler fra Stavanger Aftenblad, NTB, Fædrelandsvennen, Farsund Avis, Lillesands-Posten og Lister24. I utbredelsen av Vedlegg 1 ble det gjennomgått omkring 286 nyhetsartikler fra nevnte aviser. I ettertid er det gjennomført flere søk etter spesifikke tematikker angående vindkraft i Agder og Lista vindkraftverk fra nyhetsmedier, og totalen lest artikler kan estimeres til rundt 350 – fra perioden 2003-2019. Den omfattende medieanalysen brukes til å generalisere konflikten i utbyggelsen av Lista vindkraftverk i analysen, og for å undersøke om inntrykket fra medier samsvarer med andre empiriske funn.

4.4 Kvalitetssikring

Reliabilitet handler om hvorvidt resultater presentert er pålitelige, og hvorvidt funn og konklusjon kan gjentas i senere studier av samme karakter (Bryman, 2016, s. 41).

Forskningen skal kunne belyse relativt megaprojekt i møte med et lokalsamfunn, og hvordan lokalt stedsperspektiv og rettferdig planprosess kan sees i sammenheng med de store fornybar satsingene som samfunnet genererer i nærmeste fremtid. Forskning baseres på 5 informanter, dokumentinnsamling og medieanalyse fra casestudien. I dette tilfellet har forskningen god overføringsverdi, og kan generaliseres. Strategien brukt for å bygge vindkraftverk har vært tilnærmet lik i en årrekke, og plasseringen av vindkraftverkene er hovedsakelig i små kommuner. Grunnet like prosessuelle retningslinjer, plassering i små lokaliteter, store aktører som «gjengangere», politisk press mot fornybar energi og konfliktområder – gjør at overføringsverdien av denne forskningen er rimelig. Det vil derfor være fullt mulig å bruke forskningsdesignet og metodene i andre caser, og komme til en tilnærmet lik konklusjon. Det finnes svakheter med metodene brukt i denne oppgaven, selv om det har foregått en bred innhenting av data som er kontrollert, så vil det fortsatt være et utvalg av data. Et utvalg vil ikke per definisjon klare å se helheten av et felt, hvor det derfor var viktig å bruke flere metoder for å kunne kvalitetssikre resultatet. Utvalg, og faktum at visse aktører ikke ville stille til disposisjon, har ført til at det er fare for at synspunkter, argumenter og verdier som burde vært representert ikke er fanget opp ut over analyserte dokumenter, konsesjonsprosessen og atekst.

Innen samfunnsvitenskap og kvalitativ metode er troverdigheten til kildene en utfordring, spesifikt tydelig i intervju. I motsetning til naturvitenskapen er samfunnsvitenskapen basert på mennesker, og mennesker kan komme med usannheter. Usannheter er ikke nødvendigvis løgn, men at informanter kan komme med svar som virker tilfredsstillende for forskere, overdrivelse eller underdrivelse, eller gir informasjon som informantene ikke har kompetanse for (Thagaard, 2009, s. 105-106). For å unngå overnevnte utfordringer i metoden har det blitt overholdt en kritisk holdning både til eget arbeid og informasjon fra informanter, dokumenter og medier. Det å benytte ulike metoder styrker en dypere, bredere og mer omfattende utvalg og informasjon. Fordelen med å benytte flere metoder vil komplimentere og gi et mer helhetlig bilde, i dette tilfellet, av casen Lista vindkraftverk. De ulike metodene kan både underbygge eller problematisere antagelser som foreligger i forskningsprosjektet (Fangen, 2010, s. 171-187). Dermed kan de forskjellige metodene fungere som en kvalitetssikring for

hverandre, dersom datamaterialet fra flere metoder gir samme indikasjon, så er det rimelig at prosjektet har riktige antagelser (Fangen, 2010, s. 171-18). I denne forskningen gikk datamaterialet fra ulike metoder i samme retning, hvor de ulike metodene underbygger hverandre – og antagelsene i denne forskningen kan vise til funn som er rimelige.

4.5 Etikk

Forskningsprosjekter kan ha negative og skadelige virkninger, uavhengig av intensjon – inkludert masteroppgaver. Forskning skal ikke føre til skade på informanter eller kilder. Dette prosjektet er meldt inn til Norsk senter for forskningsdata (NSD), og følger gjeldende retningslinjer for forskning i Norge (Thagaard, 2013, s. 25). Nedenfor følger etiske betraktninger relatert til forskningen gjennomført i masteroppgaven.

Masteroppgaven inneholder offentlige dokumenter som intensjonelt er lagt ut for allmennheten. Dokumenter i oppgaven har ikke privat karakter, interne dokumenter eller dokumenter som er unndratt offentligheten. Dokumenter som er offentlige har dermed en sikkerhet mot sjansen for å utlevere en informant, kilde eller sensitive opplysninger. Personvern er grunnleggende i gjennomføring av intervju. Vi bruker informasjonsskriv hentet fra NSD som informanter må signere på forhånd, eller i tilfellet digitalt intervju – sendt informasjonsskriv og muntlig samtykke på lydopptak. Informasjonsskrivet opplyser om prosjektet, forskerne, frivillig deltagelse, og mulighet for å trekke seg på et senere tidspunkt dersom en ikke ønsker å delta. Informanter får innsyn i registrerte personopplysninger, og kopi av transkribering er utlevert for godkjenning av informanten. Undersøkelsen vil bli utført etter de gjeldende lover og regler for etiske krav for forskning.

Kapittel 5: Case – Lista, Farsund kommune

Lista ligger i Farsund kommune ved kysten mot vest i Agder fylke. Farsund ligger mellom Rosfjorden i øst og Fedafjorden i vest. I disse fjordene ligger det et landskap som består av halvøy, fjorder og sund. Farsund kommunes grunnleggende næring per dags dato er industri, og kommunen er fylkets største jordbrukskommune. Kommunen hadde et innbyggertall på 9578 i 2002 (SSB, 2002, sitert i Vedlegg 2), som i 2020 er økt til 9645 (SSB, 2020). Lista er et av de sørligste punkter i Norge, og har essensielle verdi for trekkfugler. Lista våtmarkssystem er et Ramsar-område (konvensjonen om våtmarker av internasjonal

betydning) bestående av ti separate naturreservater. Området har en spesiell vegetasjon i tilknytning til sanddynene ut mot havet (Visit Sørlandet, u.å).



Figur 5: Kart over Farsund kommune (Skjermdump) (www.kommunekart.no/NORKART).

På Lista finner du Sørlandets lengste strender som brukes til rekreasjon, sport, seiling og turgåing året rundt. Lista har flest registrerte arkeologiske funn i Agder. Det flate landskapet på Lista er perfekt for turgåing, hvor et naturlig stopp er historiske Lista fyr. Kyststien går langs Listastrendene, over kulturlandskap, gamle gårdsveier og kirkestier, til rullesteinstrendene, jordbruksland og kulturlandskap. Lista er et mekka for fuglekikking, og det er registrert over 360 arter (Visit Sørlandet, u.å). Lista er kjent for å være særdeles værutsatt med sterk vind – som har gjort Lista til et lite surfeparadis for de som vil trosse det kalde vannet. Allerede i 1997 oppstod ideen om utbyggingen av et vindkraftverk på høydene i Lista, konsesjonen ble gitt i 2009, og i 2012 var vindkraftverket en realitet. I dag står det 31 vindturbiner med en gjennomsnittlig høyde på 80 meter (NVE, u.å) og med vingene medregnet – 125 meter over bakken (Kaalaas, 2006), men ikke uten konflikt.



Foto: Rullesteinstrendene. Privat: Sanne Jordan

5.1 Historien om Lista Vindkraftverk

I september 2003 kom det første trykket i avisa om vindkraftutbygging. Planene er fremmet av Norsk Miljø Energi AS (NME), de planlagte vindmøllene på Lista er trukket opp i lyngheiene ca. tre-fire kilometer fra strendene. Utbygger filosoferer om at «Det meste av kystbefolkningen har utsikt utover havet. Da er det bedre å ha møllene i ryggen» (Jacobsen, 2003). NME meldte i 2005 at de vil investere 800 millioner kroner i et vindkraftverk på Lista, med troen på at vindkraft er fremtiden. Vindkraftverket vil alene produsere nok strøm til 14.000 husstander, og utbygger fremmer at fordelene er langt flere enn ulempene – siden Norge trenger ren fornybar energi (Vedlegg 1). På denne tiden var det også snakk om at «vindmølleparken» årlig ville gi Farsund kommune fem millioner kroner i eiendomsskatt. I

tillegg gi arbeid til ca. 100 til 200 personer i anleggsfasen – og to til fem årsverk etter at vindturbinene var i drift (Witzøe, 2005) – ifølge Utbygger er det 4-5 ansatte ved vindkraftverket i dag.

NVE har sendt klare signaler i sitt forslag til rammeplan for vindkraft i Norge at større deler av Agder er egnet til vindkraftproduksjon. Utpeking av egnede områder strekker seg fra grensen til Rogaland i vest til grensen mot Vestfold og Telemark i øst. Naturvernforbundet påpeker at dette hovedsakelig gjelder den uberørte naturen, av nasjonal og internasjonal betydning, som er igjen i Agder. Til nå er det henholdsvis Lista og Lindesnes som er bygd i Agder, mens det foreligger åtte konsesjoner – blant annet Tonstad, Lillesand, Birkenes, Kvinesdal og Flekkefjord (Christensen, 2019, s. 38). Etableringen av Lista vindkraftverk var før de kjente motstandsbevegelsene vi ser i dagens offentlige vind-kamp i medier. I dag er det særdeles organisert motstand på generell basis – ikke nødvendigvis fra berørte samfunn, mens det på denne tiden var lokalsamfunnet som i all hovedsak fungerte som motpoler til utbyggingen og mobiliserte motstand mot vindkraftverket. Lista har vært et særdeles konfliktfylt vindkraftverk – noe som sendte feil signaler etter konsesjon (Kaalaas, 2006). Siden Lista var utpekt som en ideell plassering for vindkraft lenge før det ble en realitet i søknaden om konsesjon, kan det ha opplevdes en form for uformell bestemmelse på forhånd. I mediebildet tilbake på tiden konsesjonssaken kom til, var det særdeles tydelig i mediebildet at lokalbefolkningen ikke ønsket vindkraftverk på Lista (Vedlegg 1).



Foto: Vindturbin i Lista vindkraftverk. Privat: Ismail Mahammed

Vindkraftprosjektet ble foreslått av NME på bakgrunn av at det skandinaviske elektrisitetsmarkedet sto foran store utfordringer på denne tiden. En forventet betydelig forbruksvekst, samtidig som Sverige la planer for å fase ut kjernekraftverk. NME (Vedlegg 2) påpeker den politiske satsing og etableringen av Enova som skulle bidra til å styrke satsingen på energiproduksjon som en av grunnene til at NME fremmet prosjektet. NME foretok undersøkelser av flere områder i det som var Vest-Agder, og andre steder rundt om i landet, med tanke på bygging av vindkraftverk. NME presiserer i Melding om planlegging, sendt til NVE at de har inngått avtaler med grunneiere på utvalgte steder som Lindesnes og Lista. Vindkraftverket vil berøre 89 bruksnumre. Det er inngått leieavtaler for vindrettighetene på 73 bruksnumre, og tiltakshaver søker å inngå minnelig avtale med de siste 16 bruksnumre. Det ble senere kjøpt av Fred. Olsen Renewables, som stod for utbyggingen av selve kraftverket, og driften siden.

5.1.1 Konesjonsprosessen til Lista vindkraftverk



Figur 2: Konesjonsprosess (Olje- og energidepartementet, 2020).

Konesjonsprosessen til Lista vindkraftverk foregikk innenfor rammene beskrevet over (figur 2), og i Vedlegg 2 foreligger en oppsummering av dokumenter presentert av NVE for konesjonsprosessen ved Lista. I 2005 søkte NME konsesjon for å drive «vindpark» i Farsund kommune. Søknaden var for 34 vindturbiner, bakgrunn for søknaden ble lagt til ønske om å imøtekomme myndighetenes krav om økning i elektrisitetsproduksjonen av fornybare energikilder. NVE ville på dette tidspunktet kunngjøre høring av konsesjonssøknad og konsekvensutredning for utbyggingen. NME erkjenner at det er kjennskap til at utbyggingen vil føre til konflikt, spesielt fokusert mot trekkrutene til en rekke rovfugler. NME vektlegger at tiltaket vil få positive konsekvenser for det regionale næringslivet – med fokus på å bruke lokale aktører som leverandører, og et økt antall arbeidsplasser i anleggsfasen.

Konsekvensutredningen førte til flere merknader, hvorav NME i 2004 fikk inn 21 høringsuttalelser fra ulike foreninger og instanser. Melding ble i tillegg sendt til Miljøverndepartementet, Olje- og energidepartementet, Norsk institutt for by- og regionforskning, Direktoratet for brann og elsikkerhet, og Enova SF. Det første offentlige møtet ble holdt 01. September 2003 hvor NVE orienterte om behandlingsprosessen for melding, og NME orienterte om prosjektet og planer for gjennomføring. Det deltok 44 personer, mens det samme dag ble holdt eget møte med representanter fra Farsund kommune, Fylkeskommunen, Fylkesmannen i Agder og NME. På denne tiden var det planlagte vindkraftverket det største i Norge, og det ble derfor med vurdering fra miljøvern avdelingen ønske om en mer omfattende høring og velutarbeidet visualiserings for å dekke informasjons- og høringsbehovet i tilstrekkelig grad. I 2004 la NVE pålegg til NME om god

kommunikasjon med flere aktører, og anbefaler utforming av enkel brosjyre med informasjon. NVE la, på grunnlag av innkomne merknader og vurderinger, krav til NME om å legge frem en rekke tilleggsutredninger til konsekvensutredningen. Dette innebar en ytterligere visualisering og vurdering knyttet til påvirkning på landskapet, mulige konsekvenser for reiseliv og turisme, og nye beregninger for støy.

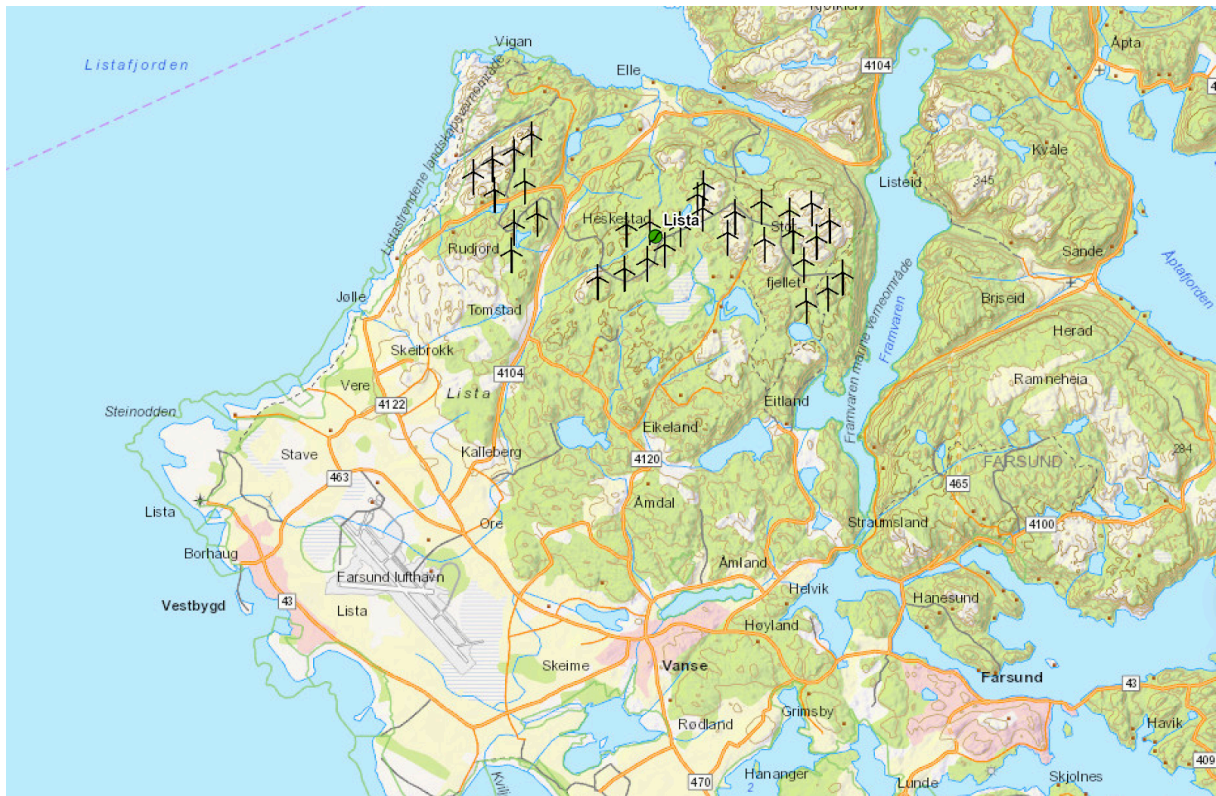
I 2006 ville NVE etter en helhetsvurdering av konsekvensutredning, tilleggsutredninger, befaringer og innspill i forbindelse med høringer, gi NME konsesjon om å drive Lista vindkraftverk med tilhørende infrastruktur. Konsesjonen gis ifølge NVE på bakgrunn av at vindkraftutbygging styrker den nasjonale forsyningssikkerheten. Det fremkommer her at NVE har stilt seg positive til vindkraftutbygging i Farsund siden 2001. I samme dokument fremgår det at det er kommet 36 merknader, i tillegg til 10 merknader til tilleggsutredningen. Blant merknader finner en Fylkesmannen- og Fylkeskommunen i Vest-Agder som fraråder NVE å gi konsesjon til NME, det samme fremkommer fra NHO reiseliv Sør-Norge. I 2007 klager Vest-Agder fylkeskommune igjen, denne gangen på bakgrunn av negative innvirkninger for kulturminne, kulturmiljøet, natur og kulturopplevelse. I dokumentet om klager på NVEs vedtak om konsesjon fra 2007 fremkommer det at NVE har mottatt 17 klager på vedtaket, men ingen vesentlige forhold i klagen som utgjør omgjøring eller oppheving av vedtaket om konsesjon. NVE konstaterer samtidig at Farsund kommune i kommunestyremøte 08. Mai 2007 vedtok Lista vindkraftverk med nærmere 2/3 flertall. Flere høringsinstanser er negative til at NVE ikke har tatt inn over seg de signaler som regionale og nasjonale myndigheter og interesseorganisasjoner har gitt i konsesjonsbehandlingen.

Kåre Rudjord	Jan Erik Rudjord
Grete Skjeggstad Meyer og Ole Meyer	Landsorganisasjonen STOPP rasering av kysten
Norsk Ornitologisk Forening (NOF)	Den Norske Turistforening
Vest-Agder fylkeskommune	Solveig K. Tønnessen og Helge Elle m.fl.
Ulgjell skogsameie v/Per Mogens Reehorst	Solveig K. Tønnessen og Helge Elle m.fl.
Norsk Ornitologisk Forening - Lista lokallag	AS Lister Skoganlæg, v/Helge Elle
Norges Miljøvernforbund	Else Bogaard
Peder Elle	Arno Vigmostad
Einar Østhassel	Uddal sameie v/Jan Erik Rudjord

Figur 6: Tabell over sentrale innspill og merknader fra høringsuttalelsene (Vedlegg 2).

Blant påklagende til konsesjon vektlegges det at 50% av grunneierne i planområdet er negative til vindkraftutbygging, at lokale argumenter tillegges liten vekt i beslutningsprosessen, og et inntrykk av at NVE minimaliserer ulempene og overdriver fordelene. Merknader om at det ble konsesjonsgitt før reguleringsplanen var realitetsbehandlet av kommunen, og unødvendige føringer og press på kommunepolitikere – noe NVE stiller seg helt utenforstående til. Det samme var NVEs reaksjon til innsigelser mot konsesjonen basert på lyd- og lysforurensing, visuelle forstyrrelser, skyggekast og forringing av eiendom. NVE mener boligpris eller verdien i området ikke blir påvirket negativt, og er ikke kjent med slik problematikk fra andre land. NVE mener påstander om at saksbehandlingen har vært uryddig er grunnløs, og hevder fordelene med prosjektet er overveiende i forhold til ulempene det vil medføre.

I 2007 måtte NVE vurdere saken på nytt, og opprettholdt konsesjonen og ekspropriasjonstillatelsen, og saken ble derfor sendt til Olje- og energidepartementet (OED) 10. Juni 2007. OED foretok befaring på Lista med de berørte parter. På befaringen deltok flere berørte parter, i tillegg til klagerne og NME, deltok blant annet representanter for kommunen, fylkeskommunen, Fylkesmannen og Miljøverndepartementet. Flere av klagerne har anført at lokale argumenter var lite vektlagt i vurderingen av konsesjonen. OED viser til ulemper ved tiltaket som er påvist fra lokale hold er grundig vurdert og inngår i helhetsvurderingen konsesjonsmyndighetene foretar. Kommunens holdninger og synspunkter til tiltaket vektlegges også av OED i saken. Konklusjonen fra OED vektet kommunens vedtak av reguleringsplanen ved $\frac{2}{3}$ flertall, og at klagen om lokale argumenter ikke er gyldig av den grunn. Etter OEDs samlede vurdering av anførte ulemper ved utbyggingen, var ulempene vurdert opp mot fordelene ved å få et vindkraftanlegg med et tilskudd av fornybar energi. OEDs vurdering var særdeles vektlagt mot de gode vindressursene på Lista, og at vindkraftverket vil bidra til krafttilgang regionalt og nasjonalt med en betydelig produksjon av fornybar energi. OED er innforstått med negative miljøvirkninger, som i hovedsak knyttes til kulturminne, kulturmiljø, landskapsmessige virkninger, kystlynghei og fuglebestand. Helhetsvurdering ser ikke ulempene i en slik art at de overstiger fordelene ved å få etablert det søkte vindkraftanlegget på Lista. Endelig konsesjon for bygging av 31 vindturbiner 12. Mai 2009.



Figur 7: NVE temakart – Plassering av vindturbiner på Lista (Skjermdump). (NVE, u.å)

Kapittel 6: Analyse

Gjennom denne oppgaven har vi forsøkt å sette vindkraftkonflikter i ulike kontekster, gjort rede for relevant forskning og fremlagt et teoretisk rammeverk nødvendig for å besvare overordnet problemstilling. I dette kapittelet vil vi drøfte elementer for å beskrive konfliktbildet på Lista, og har valgt å dele analysen i tre hovedfaser. I første fase vil vi analysere betydningen av Lista vindkraftverks definisjon som et relativt megaprojekt – her vil det foreligge hvordan definisjonsmakt spiller en rolle i etableringen av fornybare energiprojekter. Park vs. kraftverk er en vinkling som brukes som eksempel i stor grad, i henhold til at tematikken rundt definisjon handler om flere aspekter sentralt i denne oppgaven. I andre fase forsøker vi å måle det umålbare – følelser. Steder i endring handler om forståelsen for hvorfor definisjonen «megaprojekt» er så grunnleggende. Stedsperspektiver handler om å forstå stedene og følelsene menneskene som bor der har, og vil derfor fungere som en følelsesmessig forbindelse til relative megaprojekters påvirkning på et lite lokalsamfunn. Følgelig vil tematikker rundt forstyrrelse, fysiske påvirkninger og naturinngrep være sentralt i denne delen – hvor hverdagslivet påvirkes. I tredje fase analyseres

planprosessens innvirkning på konfliktbildet i Lista casen. Sentrale elementer er transparens i planprosesser, medvirkning, grunneieravtaler og løfter. Disse tre fasene vil så bli knyttet til samfunnsaksept som egen del – i den hensikt at samfunnsaksept er ønskelig og oppnåelig i planlegging.

6.1 Megaprojekt

Relativt megaprojekt er et begrep som kan gi oss forståelse for hvordan mennesker på et sted føler om at et vindkraftverk introduseres i lokalsamfunnet deres. Vindkraftverk kan defineres som megaprojekt grunnet dets levetid, kompleksitet og innvirkning på samfunnet det implementeres i (Flyvbjerg, 2017), hvor «relativt» gjør det mulig å se i norsk kontekst med små kommuner og store aktører. Det å omtale Lista vindkraftverk som et relativt megaprojekt gir oss både kunnskap og forståelse om det sosioøkonomiske, fysiske og det prosessuelle aspektet. Vindkraftutbygging blir megaprojekt når en introduserer det i et lite lokalsamfunn som Farsund kommune – hvor vi har valgt å omtale det som et relativt megaprojekt. Det å forklare møtet mellom en liten kommune og store aktører går tilbake til tanken om «gjengangere» og «engangere», hvor en kan begynne å forstå kompleksiteten i planprosessen, og ikke minst hvordan store endringer gjort på et lite sted kan føre til stedsforstyrrelser. Opplevelsen av stedsforstyrrelse ved implementering av relative megaprojekter kan føre til angst og depresjon, sinne, sjokk og fornektelse ifølge Devine-Wright (2009), og ikke minst – påvirke samfunnsaksept. Dermed ser én tendens til fordeler når en skal diskutere makt – da de kjenner til terrenget fra før av. Små kommuner kan kalles «engangere», da disse kommune gjør slike relative megaprojekter en gang. Det relative megaprojekt er satt i en kontekst hvor en kommune som Farsund, et kraftverk med 31 vindturbiner, millioner av kroner i utbyggingskostnader og en lokalbefolkning på under 10 000 møtes. Definisjonen, og begrepet relativ, blir sentralt i hvordan en kan forstå konfliktnivået som eksisterer ved utbyggingen av større kraftverk i en liten kommune. I Farsund kommune har myndighetene vedtatt og satt av områder for fremtidig utvikling, det gjøres ved å presisere det i kommuneplanene i 2001. Slike føringer har ført til at myndighetene har åpnet opp for vindkraftutbygging på Lista. Når kommunen setter av område til utvikling, fører det til at utbyggere ser det som mulig investering i fremtiden – og ordføreren Marit Brøvig reagerer slikt;

Jeg er positiv til etablering av vindmøller i Farsund. Dette er en miljøvennlig måte å produsere energi på, og personlig ser jeg ikke noe negativt i at vi får nye landemerker. Hvem synes vel at Lista fyr er skjemmende? (Witzøe, 2005)

Vindkraftverket på Lista har tydelige karakteristiske tegn på at kraftverket er et megaprojekt. Med megaprojekter er det ofte slik at prosjektet ledes av planleggere og ledere uten dyp erfaring (Flyvbjerg, 2017), ofte grunnet prosjektets moderniserende natur – som er utfordrende og skapende – samtidig som det er en naturlig kunnskapsmangel i nytenkende og innovative løsninger. Dette gjelder også et relativt megaprojekt som Lista vindkraftverk – der kommunen innrømmer mangel på kunnskap;

... så hva det faktisk bestod i var ikke lokalpolitikere helt, ja, de visste nok ikke det. (Kommune)

Jeg tviler veldig sterkt på at vi hadde sagt ja til dette vindkraftverket om vi hadde visst hvilke konsekvenser det ville få. Vi har nå fattet vedtak om at kommunen i all fremtid skal si nei til vindkraft. Det ble vedtatt av et enstemmig kommunestyre. (Christensen, 2019, s. 38)

... i dag vet man mer hva et kraftverk faktisk er for noe, men det gjorde ikke vår politiker. (Kommune)

Utbygger anerkjenner også at de ikke hadde nok kunnskap om for eksempel støy, skyggekast og konsekvensen av ødeleggelser av myr på denne tiden. Likevel er ikke utbygger interessert i å ta ansvar, og må påpeke at bønder står for mer ødeleggelse av myrer enn dem selv.

Det er blant annet det å grave gjennom myrer, det visste vi ikke konsekvensen av, det å sette hull i en myr tenkte vi ikke noe over. Det vet vi konsekvensen av nå, selv om det er bønder som tar flest myrer vekk. (Utbygger)

Et annet eksempel som kan definere Lista vindkraftverk som et megaprojekt kan være der en ser at ekstreme hendelser med negative utfall, som fjerning av myr, har utbyggere en tendens til å ignorere eller drive ansvarsfraskrivelse – ved å behandle prosjekter som om det i stor grad eksisterer i en verden av årsak, virkning og kontroll, som utbygger ikke kan styre. Relativt megaprojekt kjennetegnes også av lange planleggingshorisonter og komplekse grensesnitt som beslutningstaking – Lista vindkraftverk hadde en lang planleggingshorisont på 15 år. Flyvbjerg (2017) definerer megaprojekt når utbyggere og ledere forelsker seg i

teknologisk design, og at det kan føre til hindring av læring fra andre prosjekter – spørsmålet er om utbygger av Lista vindkraftverk var forelsket i prosjektet?

... hvis det er to ting jeg er veldig glad i så er det sauer og vindturbiner. (Utbygger)

Det skal sies at det var svært få vindturbiner i drift i Norge på denne tiden, og inspirasjonen var stort sett hentet fra Skottland og Danmark – som følgelig ikke er tilpasset det norske landskapet. Med Norges eksemplariske vindforhold var ideen om Norge som en vindnasjon en drøm som kunne gå i oppfyllelse. Både utbygger og kreftene bak energiutvikling i Norge er inspirert av Lista vindkraftverk, som har ført til at det blir brukt som et prakteksemplar, både i møte med nasjonale myndigheter og internasjonale interessenter. Prosjektets omfang eller ambisjonsnivå vil vanligvis endres betydelig over tid (Flyvbjerg, 2017), vi har lagt merke til at vindkraftverkets antall og høyde har endret seg betydelig – om teknologien forbedres, endres også ambisjonsnivået (Vedlegg 1). Om en skal implementere relative megaprojekter trenger man strategier som kanskje ikke er fjernt for lokalsamfunnet. Begrepsbruk eller definisjon på hvordan, hvor og hva prosjektet går ut på, må være gjenstander som er visualiserende og forståelig for folket. Skal en «kalle» prosjektet for Lista vindkraftverk, eller Lista vindmøllepark?

6.1.1 Park eller Kraftverk?

Det er mye omtalt i medier om hvordan vindkraftdebatten er polariserende. I arbeid vi gjennomførte som forskningsassistenter for WINDPLAN (Vedlegg 1 & Vedlegg 2), la vi merke til at begrepet «vindmøllepark» stadig dukket opp når aktører som var positive til vindkraft diskuterte temaet. I den andre enden la vi merke til at aktører som var negative til vindenergi brukte ord som «vindkraftverk» – dette førte til spørsmålet om hvem som har definisjonsmakt, og om samme gjenstand skal omtales likt? Kompleksiteten til megaprojektet og hvordan relative megaprojekter forstår stedene utfordres av den visuelle ordbruken om en gjenstand prosjektet tar med seg. Hvordan en velger å definere et prosjekt har stor innvirkning på befolkningens oppfatning av hva prosjektet vil bringe til deres sted, og hvilken grad av stedsforstyrrelse prosjektet medfører. Likeså, kan debatten om ordbruk legge føringer i hvorvidt opplevelsen av transparent planprosess tilrettelegges. Park vs. kraftverk står sentralt i flere tematikker som er relevante i forståelsen av konfliktnivået knyttet til vindkraftutbygging, både fra et lokalt stedsperspektiv i møte med det relative megaprojekt, og de planprosesser myndigheter tilrettelegger for.



Foto: Lista vindkraftverk. Privat: Sanne Jordan

Konfliktene en ser i vindkraftdebatten er ikke så spesifikke at en kan bruke ordbruken som en forklarende årsak, likevel, er det tydelig at konflikten om det visualiserende et vindkraftverk medfører er et hett tema både i media (Vedlegg 1) og blant våre informanter. I forhold til begrepsbruken om hva en vindturbin er, eller hva en skal kalle et vindkraftverk, er det store uenigheter om hva som er riktig ordbruk. Vi undersøkte informantenes holdninger til begrepsbruken, hvor vi kunne se at det var flere informanter som mente at navn som «vindmøllepark» og «vindpark» var misvisende, og kunne fremstå som tilslørende.

Kanskje vindpark tilslører litt. Ordet «park» som vi pratet om, er positivt ladet for mange mennesker. Det er grønt, sol, vakkert tilrettelagt, mens vindpark nødvendigvis ikke er park, slik vi pratet om. Så der kan ordet vindpark tilsløre litt, noen ganger er det mer realt å kalle industriområde eller vind industriområde, vindnæringsområde vil jo være, kanskje mer ærlig betegnelse på det. (Fylkeskommune)

Det er forferdelig misvisende greier å bruke, det er veldig misvisende ... Det blir brukt mange fine ord på det. (Grunneier II)

Det er ikke slik at de som mente ordet “vindmøllepark” var tilslørende, nødvendigvis er negativt innstilt til vindkraft i seg selv, men argumenterte for at navnet bidrar lite i visualisering av gjenstanden slik en ser det i realiteten. Mesteparten av informantene mente at navnet «park» er, og vil alltid være, et positivt ladet ord. Likevel, realiteten er ikke at «park» utelukkende referer til grøntområder, hvor en for eksempel kan peke på Sørlandsparken, noe informant fra fylkeskommunen også påpekte. Flertallet av informantene beskrev ordet «park» som en måte å oppleve natur på, for eksempel som en friplass. Flere informanter mente at en park er en menneskeskapt konstruksjon, og ikke et naturlandskap. Det er skapt for å være et grønt menneskeskapt produkt med trær som skaper skygge, et sted som er åpent for alle – der alle kan omgå med hverandre. Informantene beskrev ikke en park som et vindkraftverk slik utbyggere hevder med sitt klare forhold til vindpark som riktig definisjon. Når informantene beskrev park illustreres en plass i et urbant område, og ikke i form av urørt natur. Realiteten er dessverre slik at utbygging i et tidligere urørt område vil endre definisjonen, og dermed kan en forstå bruken av definisjonen “park”. Spørsmålet er heller mer stilt mot hvorvidt det kan kalles en vindpark, eller om området er transformert til et kraftverk med allmenn tilgjengelighet.

En vanlig park er jo ofte tilrettelagt med gjerne fine ting å se på, blomster og fontener, eller figurer eller skulpturer eller tradisjonsrike minnesmerker. Hvis du går ned i Nupen-parken eller noe sånt, så er det det som vektlegges mest. Det å kalle vindkraftverk for park syns jo mange er for langt ... Jeg syns det er feil. Kraftverk viser til noe som er ødelagt, industrialisert område, gjerdet inne og gjort utilgjengelig, det er liksom sånn kraftverk. (Utbygger)

Det som var overraskende var at utbygger forsvarte navnet vindmøllepark og ordbruken av park i samvær med vindkraft, og fortalte selv å ha opplevd å få «kjøft» for denne ordbruken. Utbygger anerkjenner at det er helt riktig at det er et vindkraftverk – men beskriver samtidig at det har vært vanskelig å omstille seg til bruken av begrepet. Utbygger velger, til tross for innrømmelsen, fortsatt å kalle det vindmøllepark.

For meg personlig så er jo helt riktig at et vindkraftverk, som jeg har prøvd å lære meg å kalle det, det er for meg en park. (Utbygger)

I utbyggers oppfatning er det en park, og begrunner med at det er feil å kalle det vindkraftverk, for et kraftverk viser til noe som er ødelagt, industrialisert, gjerdet inne og utilgjengelig. Et vindkraftverk, i motsetning til andre kraftverk, er relativt allment tilgjengelig – i det minste som turområde. Personlige meninger om hva som er vakkert å se på, eller ønskelig som et parkområde, vil råde veldig forskjellig for individer. Utbyggers personlige mening om vindturbiner og vindkraftverk som noe vakkert, spennende og interessant er i all hovedsak forståelig. Siden det kan avklares at park ikke utelukkende er et ord som referer til grøntområde, kan en sammenligne personlige oppfatninger om hva som er ønskelig i en park med billedkunst. Hva noen syns er pent og fascinerende, kan noen andre syns er et øyesår.

... ikke kall det noe annet enn det det er. Det er det jeg reagerer på. Bransjen har blitt veldig opptatt av å ikke egle på seg, og at en skal kalle det et kraftverk, men jeg mener at det er helt underkommunisert hvilken helseeffekt det har. (Utbygger)

For å forstå hvilken effekt ordbruk har for aksepten av et produkt, eller i denne sammenheng, utbygging av et vindkraftanlegg, særlig når prosjektet kan ses som et megaprojekt i et lokalsamfunn som Farsund. Beveger vi oss i virkemidler for stedsstyring, og en av verktøyene er stedsprofilering. Stedsprofilering handler imidlertid ikke om å bruke stedets kvaliteter til å markedsføre lokale produkter i nasjonale og internasjonale markeder. Tvert imot handler en del av merkevarebygging om å bruke kvaliteter av lokale produkter for å tilskrive betydninger og assosiasjoner til stedet (Kavaratzis, 2005, s. 511-512). I flere anledninger blir et produkt profilert slik utviklerne vil at produktet skal mottas, så klart, på en positiv måte. For eksempel etablering av nye industrifeltet, uten at det oppstår lokal motstand. På den andre siden vil stedsutviklere at stedet skal kunne identifiseres med verdier som er positive, for eksempel arbeid til alle, godt kulturliv og gode livskvaliteter i forhold til natur og videre. Det vil si at kommuner vil tiltrekke seg virksomheter, for å øke innbyggertallet, som igjen skal bidra til bedre skatteinntekter. Virksomheten vil etablere produktet sitt et sted som kan tilrettelegge deres behov, for eksempel ved tildeling av areal. Dette skaper ringvirkninger som bidrar til at stedet og bedriftens produkter vokser sammen. Fra et annet perspektiv kan profilering knyttes til stedstilørighet. Stedstilørighet innebærer dynamisk, men varig positive bånd mellom mennesker og verdsatt sosio-fysisk innstillinger, for eksempel et hjem. Slike bånd reflekterer

og hjelper til med å kultivere grupper og individuell identitet (Devine-Wright, 2009, s. 427). Stedstilknytning kan oversettes til stolthet, det visuelle, følelse av velvære overfor stedet man oppholder seg (Devine-Wright 2009; Healey 2010), og det kan oppstå en symbiose mellom natur, mennesker og miljø (Nyseth & Pløger, 2012). Når profileringen ikke bidrar til symbiose mellom produktet og stedet, kan det i noen tilfeller oppstå konflikt – da lokalbefolkningen ikke føler stedstilhørighet overfor “nye” profileringer som oppstår.

Ordet er litt tilslørende, vet ikke om det er blitt brukt bevisst, men kan oppfattes som at det ligger noe annet i det, enn det som er realiteten ... (Fylkeskommune)

Det er grunnleggende å tenke over definisjonen av gjenstander, hvorvidt den er tilslørende eller bringer mer forståelse for befolkningen generelt. Det skaper forvirring over hvor konkret en visualisering av gjenstander blir med ulik begrepsbruk. Utbygger nevner at bransjen har valgt å kalle det «kraftverk», hvor en kan bevege seg over i en diskusjon om definisjonsmakten. I tilfellet om vindkraft viser det seg at det er profesjonen selv og overliggende myndigheter som har valgt å definere og bruke begrepet vindkraftverk. Vi har observert at myndighetene bruker ordet vindkraftverk, og vi kan ikke se at noen prosjekter bruker «vindpark» fra myndighetens side lenger.

Det er grunnleggende å diskutere definisjonen av vindkraftverk. Grunnlaget er at både utbyggingen av vindkraft, vindkraft i seg selv og diskusjonen om vindkraft er sterkt polariserende. Profileringen som forekommer fra utbyggers side kan være en av årsaken til at lokalbefolkningen, generelt grunneiere, ikke forstår relative megaprojektene som introduseres i lokalsamfunnet. Regionale planmyndighet og grunneier har påpekt at tilslørende ordbruk kan skape mer konflikt, og en menneskelig reaksjon når en føler seg lurt eller ført bak lyset er sinne. En generell oppfatning som er plukket opp gjennom medieanalyse og plandokumenter er at lokalbefolkningen føler seg lurt av ikke realistiske fremstillinger av hva et vindkraftverk er. Så hva hjelper det at en skal diskutere etablering av vindkraftverk, når konflikten allerede starter ved definisjon av gjenstanden. Følgelig er det nå en rasjonell konsensus om å bruke vindkraftverk som navn, som fjerner en del feiloppfatninger av hva et slikt relativt megaprojekt innebærer for et lokalsamfunn. Gjennom intervjuene ble det tydelig at det hadde oppstått konflikter mellom innbyggerne i lokalsamfunnet, hvor det hadde blitt så betent at det ikke var mulig å gå i samme kretser. Grunneier II forklarte at det hadde eksistert utestengning i perioden før kraftverket fikk konsesjon i 2009 – hvor informanten selv hadde

opplevd og sett det innad i egen krets. Informanten mente situasjonen i dag var annerledes, og stridsøksen begravd – men at det fortsatt var enkelte som aldri ble venner igjen grunnet sin ulike holdninger til vindkraft.

De blir utstøtt i de miljøene de normalt går i, og da velger de å gå i mot (vindkraftverket) istedenfor. Det siste der er veldig stygt altså. (Utbygger)

Det hjelper lite om den ene siden ser «dag» og den andre siden ser «natt», og en skal forsøke å komme til enighet om hvem av partnerne som har rett. Det en bør dvele om er at «de andre» bør sees som en motstander, og ikke en fiende som må tilintetgjøres (Mouffe, 1999; Roskamm, 2015). En burde gå tilbake til idealet i den agnostiske tilnærmingen som er «rasjonell konsensus» fremfor «enkel enighet» (Mouffe, 1999, s. 747). Målet er ikke at temaet som diskuteres skal føre til opphetet hat, og uenighet skal fører til mangel på kommunikasjonen mellom partene. På slutten av dagen handler planlegging om å kunne formidle ideer slik at lokalbefolkningen, som lever i en hektisk hverdag, forstår hva de sier ja eller nei til – uten at konsekvensene og avgjørelsen de har tatt spiser dem opp levende i ettertid.

6.2 Steder i endring

For å forstå steder, og hvilken innvirkning endringer og utvikling av vindkraft har på et sted, er det grunnleggende å forstå vindkraftverk som et megaprojekt. Når en vil undersøke konflikten som oppstår på et sted knyttet til vindkraft fra et lokalt stedsperspektiv, er forståelsen av megaprojekter og dets drivkrefter for samfunnsutvikling i sentrum. Det relative megaprojekt må bli sett fra stedet det skal implementeres, og for å forstå kompleksiteten, levetiden og innvirkningen et slikt prosjekt har – er det relative megaprojekt sentralt. Lista er et lite sted, kjent for idylliske naturomgivelser og kulturhistoriske elementer. Utbyggingen av et vindkraftverk på toppene i Lista vil ha en stor betydning for stedets uttrykk. Sted som skapelse handler om en forståelse av sted som i kontinuerlig bevegelse og stadig endring (Nyseth & Pløger, 2012).

... når du skal miste området ditt, eller miste kvalitetene dine, og samtidig så får samfunnet lite igjen. Da føles det ekstra negativt, og det er et inntrykk jeg tror de

fleste har fortsatt, som jeg ikke vet om er sant lenger. (Grunneier I)

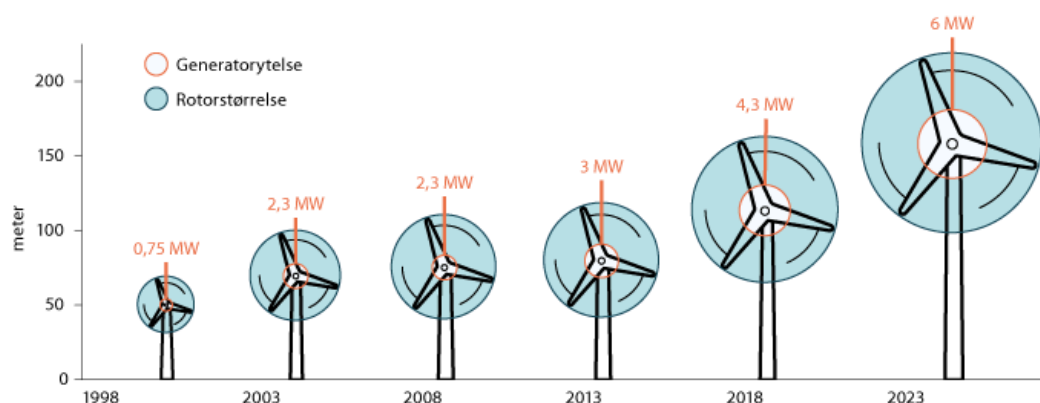
Mennesker har ofte en sterk tilknytning til stedene de bor, oppholder seg eller er fra. Når større prosjekter introduseres kan det ha følelsesmessige utfordringer for individet og lokalsamfunnet. Som tidligere beskrevet, oppstod det stor splid innad i lokalsamfunnet på Lista grunnet ulike holdninger til vindkraftverkets etablering. Stedstilhørighet er grunnleggende for mange, og store endringer på stedet kan føre til både konflikt og motstand. Stedstilhørighet er en positiv følelsesmessig forbindelse med kjente steder (Manzo 2003, 2005; Devine-Wright 2009; Healey, 2010). I lokalsamfunnet i Farsund kommune har flere uttalt seg om stedene sine (Vedlegg 1), der de har sterk tilknytning til Lista, og selv om følelsene til stedet er sterkt, er lokalbefolkningen villige til å ofre verdiene de har for fornybar energi – men hva får samfunnet igjen? Dette er spørsmål som stadig går igjen når steder opplever endring. Noen opplever disse endringene som positive, mens andre opplever det som forstyrrelse. Stedsforstyrrelse er særlig et begrep som blir brukt i naturvitenskapen for å se på hvordan økologiske- og biologiske krefter blir forstyrret i et endringsforløp – for eksempel flom. Nå brukes begrepet på flere plan om menneskeskapte endringer, som rivning av et nabolag eller etablering av et megaprojekt.

Å plassere et kraftverk midt i et lokalsamfunn er komplisert og polariserende. For menneskene som bor der kan selve byggingen føles som ødeleggende av natur, og forurensende av landskapet, samtidig som det kan være vanskelig å se en løsning for hvor et slikt kraftverk kan plasseres. Konfliktbildet i vindkraftutvikling er ofte sentrert rundt det estetiske uttrykket vindturbiner medfører til stedet, hvor begrep som «visuell forurensing» er flittig brukt. I Nederland er vindmøller nærmest et symbol, og brukes i stor grad på postkort og lignende for turister, det er således gamle vindmøller med «søte» hus, gjerne med uttrykk av tulipaner i bakgrunn.

Ordet vindmølle er kanskje litt mer kulturelt, som en gammel mølle om en reiser i Europa. Det er jo en vindmølle. Det er en mølle som går seint, og gjerne står og kverner korn, en gammel installasjon. Som en kan være fascinert av å se på, for i gamledager så måtte de bruke det for å få produsert det de trengte. (Grunneier II)

I Danmark er vindturbiner en stor del av uttrykket i landskapet, og kan sees både på private tomter og i større vindkraftverk – uten å påstå at det ikke er konfliktfylt med

vindkraftutbygging i andre land. Poenget er at definisjonen av vindmølle og vindturbin blir i denne sammenheng interessant i likhet med ord som «park» eller «kraftverk», da en gjerne omtaler gamle hus med mølle på toppen som en vindmølle, og vil i større moderne prosjekter omtale hver enkelt som en vindturbin.



Figur 8: Høyden på turbinen viser utviklingen i totalhøyde, mens størrelsen på sirklene illustrerer den relative utviklingen for generatorens ytelse og rotorens størrelse. Størrelsen i 2023 er estimert (Olje- og energidepartementet, 2020).

Motstand mot vindkraft er ikke en automatisk negativ holdning til fornybare energiprosjekter, ei eller vindkraft i seg selv. For å belyse hvordan stedskvaliteter endrer seg med utbyggingen av vindkraft vil visuelle og estetiske argumenter legge føring. Det er uenigheter om hvorvidt vindkraftverk virker ødeleggende for et sted, eller hvorvidt effekten av vindkraftverk i bildet av stedet har en påvirkning. Det er naturlig å ha sterke følelser om steder man er glad i. For mange er det minner på disse stedene fra barndommen, for andre er det et fristed fra bylivet. Mange føler en indre konflikt over hvordan stedet deres forandres, hvor det nærmest blir problematisk å finne alternative løsninger for fornybar energi.

Du må liksom ikke ødelegge, eller forurene der folk bor, men du skal heller ikke forurene der folk ikke bor, og da blir det jo veldig vanskelig.

(Grunneier I)

De er jo ganske flotte, og det er imponerende byggverk. Når jeg går rundt disse her på Lista, som står delvis på vår eiendom, så er det jo ganske imponerende. (Grunneier I)

Den sterkeste responsen til vindkraftprosjekter skyldes endringene i lokale landskap og frykt for den resulterende forstyrrelsen, ifølge Pasqueletti (2011). Imidlertid formidles måten et individ uttrykker tilknytning til et bestemt sted på av et mer komplekst og dypere forhold enn bare en estetisk forståelse av et landskap. Dette forholdet er forklart gjennom begrepene stedstilhørighet og stedsidentitet som har vært knyttet til sosial aksept av vindkraftprosjekter. Devine-Wright (2009; Devine-Wright & Howes, 2010) knytter også denne forståelsesprosessen med handling. Dette gjøres gjennom ideen om stedsforstyrrelse – hvis noen har sterkt tilhørighet og en sterk følelse av at dette vil bli forstyrret av eksempelvis et vindkraftprosjekt, er det mer sannsynlig at de blir motivert til å gjøre noe, sammenlignet med noen som oppfatter det som mindre forstyrrende – har svakere stedstilhørighet, eller begge deler.

Folk flest syns jo det er helt greit, for å si det sånn. Men man går jo ikke i tog eller barrikade for noe du syns er ålreit, du gjør det jo fordi du brenner for. (Utbygger)

Dette antyder at individets reaksjon på et foreslått relativt megaprojekt primært kan være en «stedsbeskyttelse», stimulert som en følelsesmessig respons på det de ser er en forstyrrelse av steder de har utviklet en nær tilknytning til – fenomenet kan snarere forklares som NIMBYsme. Vi bør huske at dette er mer enn bare NIMBYsme, da disse prosessene er mer komplisert og konfliktene sprer seg over flere plan. Devine-Wright (2009) forklarer at en trenger å tenke alternative tilnæringer som tar utvikling av stedene som «et sted» istedenfor «en bakgård». Devine-Wright sin tolkning og forståelse av NIMBYsme gjenspeiler seg i Lista vindkraftverk – eksempelvis bør Farsund kommune sees som en gradering eller skala for å forstå konflikten, men dette blir enda mer avansert da omfanget av konflikten drar hele veien opp til nasjonalt nivå. Når skalaen endres, endres også konklusjonen på forskjellige faktorer – som for eksempel sosioøkonomiske eller fysiske aspekter. På lik linje vil alle former for endringer av uttrykket til et sted føre til uenighet. Det estetiske endres på Lista ved etablering av vindkraft, dette fører til at stedsfølelsen endres for menneskene som bor der, noe som ble vektlagt av Fylkeskommunen i intervjuet:

... Det sier seg selv, selvfølgelig det estetiske, horisonten blir forandret, da disse er konstruksjoner som er veldig synlige ... (Fylkeskommune)

Vannkraftverk som eksisterer i store deler av landet, som i noen tilfeller er gigantiske demninger midt i naturen, blir hatet av noen – mens andre kanskje ikke bryr seg. Alle mennesker vil ha en personlig oppfatning og mening angående noe nytt. Vindkraft er relativt nytt i Norge – hvor vi har hatt en stor økning de siste årene. Noen vil reagere med å organisere motstandsgrupper, andre vil ikke bryr seg før det angår dem selv. Gjennom intervjuene møtte vi mange ulike holdninger til vindkraft, fra positiv til fornybar energi - men negativ til vindkraftverk, eller negativ til vindkraftverk – men imponert over byggverket. På Lista er vindturbinene tydelig fra typiske kulturelle severdigheter, samt turområder og rekreasjonsområder. Som Ordfører Marit Brøvig mener, kan kraftverket fremstå som en severdighet eller landemerke på lik linje som Lista Fyr (Witzøe, 2005).



Foto: Lista fyr. Privat: Sanne Jordan.

Således vil noen være uenig i påstanden at et vindkraftverk er det samme som et gammelt fyrtårn, at et kraftverk ikke kan ha samme verdi som kulturminne eller severdighet som tiltrekker seg turister. Kraftverk vil føre til en industrialisering av landskapet, på lik linje som andre former for større byggverk eller utvidelse. Et område som en gang var vilt, er i dag et

boligfelt – og vil være forandret. Følelsen av at et område ikke er vill natur vil endre kvaliteten av området, usammenhengende med konflikten, vil alltid store endringer i landskap endre området på en eller annen måte.

... det blir mindre vilt det landskapet, det siviliserer jo hele landskapet. (Grunneier I)

Det er åpenbare endringer i uttrykket i naturen hvor et vindkraftverk bygges. Veiene som lages gjør området mer tilgjengelig for allmennheten i annen form enn vill natur, men det er vesentlig å ikke undergrave endringene i naturen. Endringene er ikke bare visuelle, lyd eller blink, men reelle endringer som i stor grad ikke kan endres tilbake til den ville naturen det en gang var. Utbygger er tydelig på dette til tross for sin positive holdning til vindkraftverk, med uttalelser som denne:

Så vi har ødelagt mye natur, for å si det sånn. Noe natur ødelegger vi, og den naturen vi ødelegger er der vi må sprengte. Det å ha ødelagt myrer, det kan vi ikke gjøre godt igjen i vår levetid. (Utbygger)

En del av kritikken er følgelig hvem som har ansvaret etter kraftverket skal legges ned. I hvor stor grad er det mulig å føre området tilbake til den urørte naturen det var før 31 vindturbiner ble plassert med brede grusveier inn i landskapet. Dersom et av trekkplastrene som brukes for lokal aksept er veiene til allmenn bruk, er det merkelig om dette skal bli forlatt etter konsesjonen er over og vindturbinene er fjernet.

... vindkraftverket kommer til å stå i 25 år, det er det som er konsesjonen, men etterpå det – hvem er det som sitter med ansvaret for grunnen som er rasert og berørt? Alle farlige skjæringer og fyllinger i naturen, og sånne ting, jeg skal like godt se at en vindkraftutbygger får en enighet om ansvar for all evighet fremover. (Grunneier II)



Foto: Lista vindkraftverk. Privat: Sanne Jordan

6.2.1 Inngrep i hverdagslivet

Stedskvaliteter kan endres både positivt og negativt med bebyggelse. Lista er et kjært sted å feriere for mange, et sted for surfing og andre vannaktiviteter. Rik kulturhistorie og nydelige strender. Ifølge informantene er naturen et viktig element for et bra sted å bo og oppholde seg. Implementeringen av et relativt megaprojekt fører til endringer for lokalsamfunnet, og slike endringer kan ofte omtales som et inngrep. For lokalbefolkningen på Lista er ødeleggelser av naturen og endringer i stedskvaliteten grunnleggende, men også direkte fysiske aspekter vindkraftverk medfører.

... jeg tror at det folk reagerer mest på er det estetiske, veiinngrepene, ikke veien som vei, men et stort inngrep. (Fylkeskommune)

Det er en helt særskilt natur, og et av de mest sammensatte stedene i Norge der du får mye forskjellig natur innenfor et veldig lite område. (Grunneier I)



Foto: Anleggsvei i Lista vindkraftverk. Privat: Sanne Jordan

Informantene viste liten misnøye mot fornybare energiprojekter, ei heller en satsning på ren energi. Konfliktene gikk i stor grad mot naturødeleggelser og visuell forurensning i forhold til plassering av vindkraftverket. Blant annet var det forslag fra Grunneier I om å plassere vindkraftverket på den gamle flyplassen på Lista. Andre forslag gikk på å ikke sette vindkraftverk på høyder – da synligheten øker betraktelig.

Jeg har mange ganger tenkt at så mye positivt som de sier om vindkraftverk, myndighetene, hvor positivt grønn energi er, hvorfor plasserer de dem ikke på siden av motorvei trasse, for eksempel. Der du allerede har store inngrep i dag, det er allerede konstant støy på en motorvei, hvorfor ikke bygge 20 meter vaiere og plassere de langs motorveien liksom. (Grunneier II)

Plasseringen er hovedsakelig basert på vindforhold, hvor høyder vil fungere bedre enn lavland. Det estetiske, hvorvidt det er visuell forurensning eller ikke, er i stor grad basert på egne meninger om hva som er pent og ikke. Noen vil se vindturbiner som fascinerende

ingeniørkunst eller et nytt spennende element til landskapet. Andre vil si det ødelegger hele uttrykket til stedet, ødelegger estetiske kvaliteter med store synlige turbiner på alle topper rundt en. Følelser er legitimt, spesielt om steder du bor eller oppholder deg. For menneskene som bor på Lista vil følelser og personlige meninger føre til ulike plasseringer i konflikten.

Jeg har ikke noen veldig nedverdig følelse om kraftverk, det at vi i Norge, med vannkraftverk, selv om det har vært et stort inngrep i naturen. Men nå føler jeg det virker nokså rent og fint. Hadde en vokst opp i Tyskland hadde en nok syntes at kraftverk var mye skitnere, og mer ødeleggende enn det i Norge. (Grunneier II)

Ødeleggelsene av naturen er et uunngåelig faktum i bygging av vindkraftverk. Utbygger presiserer tydelig at vindkraftutbygging har ført til store ødeleggelse av naturen. Store inngrep i naturen vil i tillegg være vanskelig å gjøre noe med i ettertid, spesielt med tanke på at noen former for inngrep ikke kan gjøres godt igjen.

Jeg synes ikke vi skal ha råd til å ofre den naturen, vi trenger en plass som vi kan gå, som er stillhet og dyr skal faktisk ha en plass som de kan være en plass uten at det er konstant støy og farlig. Det er naturlige røysinger i naturen i dag, det vet jeg, men en naturlig røys, eller en naturlig ur i fra istiden. (Grunneier II)

Ordfører Arnt Abrahamsen i Farsund har uttalt seg negativ til Lista vindkraftverk ved flere anledninger. I en uttalelse til Natur og Miljø kommenterte han ulike negative konsekvenser vindkraftverket har ført til på Lista;

Det er laget noen store veier, det er sprengt plass til veier og fundamentet til vindmøller. Knauser er sprengt bort. Noen steder er terrenget glattet ut og tilsådd, andre steder er bruddene tydelige. Det er mye sår og kratere i landskapet, hvor vilt faller ned og brenner bena. Støyproblemene for beboerne har vært betydelige. Det er store negative konsekvenser. (Christensen, 2019, s. 39).

I likhet med ordfører Arnt Abrahamsen opplevde informanter at detaljene i planer presentert for både utbyggingen og naturrestaurering var detaljert, samtidig som en opplevde at denne planen ikke ble fulgt;

... jeg begynte å lese i NVE for den planen som heter naturrestaurering, et tjukt hefte. Kartet er delt opp i ruter, der hadde de skrevet noe om meter for meter, veldig detaljert og grundig, en vanvittig god plan, dersom en hadde fulgt det. (Grunneier II)

Avvik fra opplevde planer var spesielt pregende for den veldig positive, i tidlig fase, grunneier II, som understreket gang på gang hvordan informanten ble vitne til inngrep både på sin egen grunn, og andres, som var avvikende fra planer og et grovt inngrep i naturen. Grunneier II forteller at det var på dette punktet holdningen til kraftverket endret seg, hvor informanten tok opp mot 1000 bilder av hva informanten ser som avvik fra planen og ramponering av naturen.

... jeg så hvor mye det avvikte, ramponerte, tulla med landskapet, alt fra sprenging, det var masse grove fyllinger, brukte mye jord bare for at det skulle se fint ut, noe som skaper farlige situasjoner i veifyllingen, en kan tråkke gjennom, det er hull som er opp i 1,5 meter dype, om du er uheldig og spaserer gjennom, så står beina igjen. (Grunneier II)

Informant fra Fylkeskommunen viste en klar negativ holdning om vindkraftutbygging på land, hvor hovedproblemet etter informantens mening legges til naturødeleggelser. Flere informanter, inkludert utbygger, er mer positive til havvind, hvor negative konsekvenser i form av naturødeleggelser som har en direkte innvirkning på et steds kvaliteter – ikke er like prominente.

Jeg tror at det er feil å bygge på land, prisen er at det ødelegger naturen, og det er irreversibel. Da mener jeg at vindkraften legges vekk etter et par år, men de stygge veiene kommer til å være der og de kommer ikke til å gå vekk, men vi trenger energi. (Fylkeskommune)

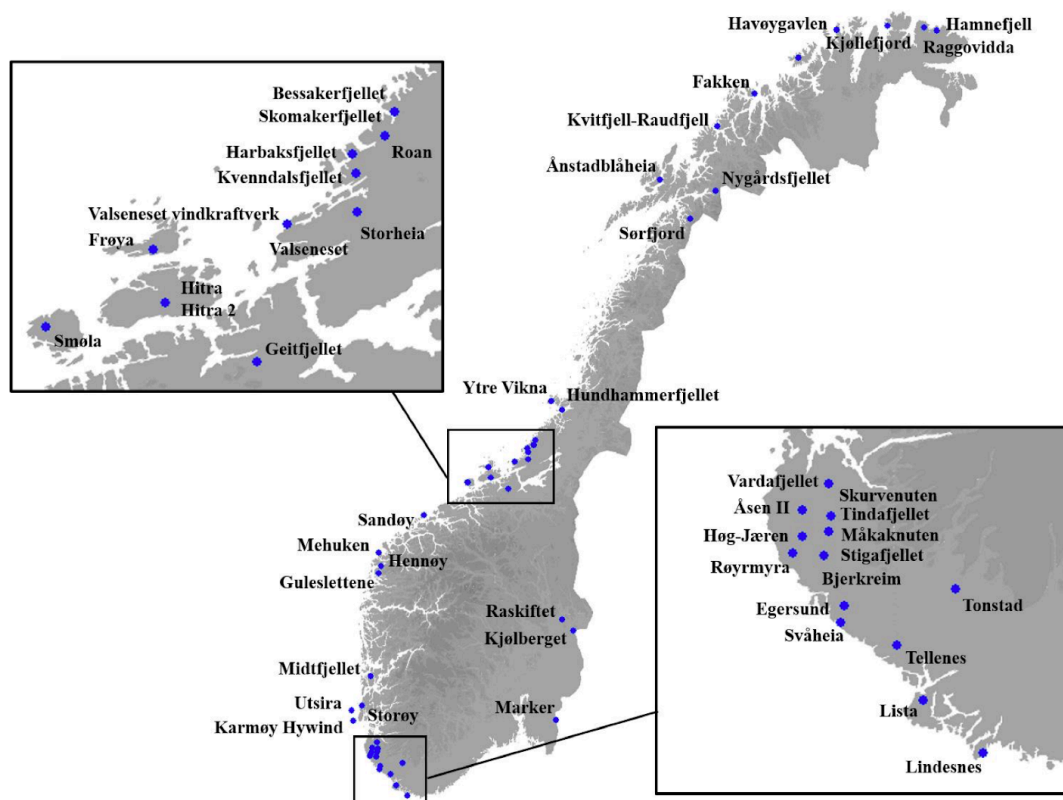
Et annet spørsmål som dukker opp i konflikten er hvorfor en ikke heller kan forbedre og restaurere alle vannkraftverkene i Norge. Målet er energi, Norge trenger energiforsyning og kommer til å trenge mer i fremtiden. Den norske befolkningen har jo fått tilhørighet til vannkraft, Norge har lenge vært en nasjon med store fornybare energiresurser, den største delen av kraftproduksjon kommer fra vannkraft – og dette tilsvarer 99 prosent av all kraftproduksjon (Statkraft, u.å). Spørsmålet er hvorfor er ikke vannkraft nok?

*Kort sagt, skattesystemet er ikke rygget til å ruste opp gamle kraftverk.
(Fylkeskommune)*

Norge er en kjent vannkraftnasjon, hvor landets naturlige relieff gjør vannkraft særlig egnet – likevel har utenlandske selskaper blitt beskyldt for å skade norske ressurser for å mate Europa med grønn energi. Dette fører til både høyere priser på energi i Norge, samt manglende nasjonale og lokale fordeler – Vasstrøm & Lysgård (2021b) omtaler dette som en form for ny kolonialisering. Informant fra fylkeskommune og utbygger hadde særdeles ulike meninger når det kom til en eventuell opprustning av vannkraftverk i Norge. Generelt opplever vi vannkraft som et mindre sårt tema fra de fleste av informantene, mens Utbygger hadde sterkere meninger om hvorfor vindkraft var mye bedre enn vannkraft.

Det er ekstremt, hvis du ser på klimafotavtrykket, det er ingenting! EU hadde problemer med å godkjenne vannkraftverk for bærekraftfinansiering. De har ikke anbefalt å grønnfinansiere vannkraftverk. Store nye vannkraftverk ødelegger mye natur, og så er det små vannkraftverk som tar godt av naturen i forhold til det du får igjen av dem. Ingenting gir mindre fotavtrykk klimamessig enn vindkraftverk – ingenting. (Utbygger)

At Norge satser på vindkraft er større en konfliktene som skjer i enkelt caser rundt om i landet, da kreftene som driver fornybar energi utvikling kommer fra internasjonalt hold med EU i spissen. Vasstrøm & Lysgård (2021a) påpekte også at de grønne sertifiseringene har bidratt til at konflikten har blitt enda mer kompleks, da utvikling av vindkraftverk er mer gunstig satsning for utviklere. Det politiske perspektivet preger i stor grad hvorfor det på relativt kort tid har dukket opp så mange vindkraftverk i Norge – hvor NVE som statlig organ har en forutbestemt positiv holdning til fornybare energiprojekter som passer politiske målsetninger. Under kan en se vindkraftverkene som eksisterer i Norge i dag;



Figur 9: Lokaliseringer av vindkraftverk i Norge (NVE, 2020).

Satsingen på vindkraftverk har i norsk kontekst ført til store konflikter både innad i enkelte lokalsamfunn, og på større nasjonale arenaer. Mye av bakgrunnen for dette er det en kan omtale som fysiske påvirkninger et vindkraftverk medfører – og konfliktbildet både i medier (Vedlegg 1) og i konsesjonsbehandlingen (Vedlegg 2) viser tydelig at direkte plager utover det visuelle er vesentlig i konfliktnivået. Følgelig er det sentralt å huske på at vindkraftverk bygges ikke i norske byer, men sentreres i distriktene – hvor det før etableringen av vindkraftverk følgelig ikke er store støykilder fra før.

Det er lett å skryte vindkraft opp i skyene når du bor i storbyen. Det er ikke like lett når lyden av den tar nattesøvnen fra deg. (Johansen, 2017, s. 20)

På Lista vindkraftverk følges myndighetenes retningslinjer for vindturbin-støy. Likevel, etter kraftverkets driftsstart i 2012, har klagen på støyforholdene vært mange fra beboere, hvor til og med kommuneoverlegen var overrasket over hvor vedvarende og plagsomt støyen fra Lista vindkraftverk er. Ifølge Sundfør & Klæboe (2015, s. 1) er det kjent fra internasjonale studier at vindturbin-støy oppleves som mer plagsomt enn eksempelvis vegtrafikkstøy, som kan

legges som en fin sammenlignet med det å bo i en by. Dette førte til at Lista vindkraftverk A/S fikk pålegg fra kommuneoverlegen om å gjennomføre en helsekonsekvensutredning i henhold til den nye folkehelsesloven § 11 (Folkehelsesloven 2012, sitert i Sundfør & Klæboe 2015, s. 1), uten at det førte til noen reaksjoner.

De sier jo at de blir helt syke av det (lyden). De blir helt dårlige av det, og gjør jo at de føler at livskvaliteten er endret og blir dårlig. (Utbygger)

Det ble fokusert på det visuelle, så er var det masse sånne illustrasjonen over hvordan dette skulle se ut, du hørte jo også en del om ulemper med blink, skiftning av lys på grunn av vindmølle-vingen, men støy var liksom underkommunisert – det var det ... Så har vi i ettertid hatt støy, de som bor nærme er plaget av støy, og det var veldig liten grad et tema i forkant. (Kommune)

Grunneierne hadde under utbygging, og i senere tid, gjort flere undersøkelser og søkt etter informasjon selv. Skygge var i denne omgang ikke et sentralt tema fra informantene, og plasseringen av vindkraftverket har ikke ført til utfordringer knyttet til skyggekast ifølge informantene. Grunneierne som deltok viser prakteksemplar på verdien i lokalkunnskap, og en villighet til å bidra med ressurser og kunnskap for å utvikle stedene sine. Støy har vært et sentralt tema i ettertid, og Grunneier II informerte om støyskygge, noe som ikke var et tema i konsesjonsprosessen, medier eller vår forkunnskap om vindkraft.

Skyggekast ble ikke informert om. Vindskygge, støyskygge var det heller ikke prat om. Når en tenker på støy så er det en støykilde som står, og jo lengre vekk du kommer fra støykilden, jo mindre støy blir det. Det å ha sånn støyskygge var noe vi ikke var klar over engang. (Grunneier II)



Foto: Eiendom med vindturbiner i bakgrunn. Privat: Ismail Mahammed.

Til tross for store konflikter rundt støynivået fra vindkraftverket, ville ikke Fylkesmannen pålegge Lista vindkraftverk tiltak for å redusere støynivået fra vindkraftverket, til tross for naboenes krav. I April 2014 ble det sendt av vindkraftmotstandere på Lista et skriv med 85 underskrifter til Fylkesmannen, Farsund kommune, Fred. Olsen, NVE og Folkehelseinstituttet (Hoel, 2014, s. 4-5).

Vi er kjent med at dette firmaet i 2014 utførte en ny vurdering av støyen på vindkraftverket basert på nye målinger. Vi er også kjent med at de har gjort feil i de opprinnelige støyvurderingene som ble utført i forbindelse med konsekvensutredningen. (Hoel, 2014).

Støyvurderingen i konsekvensutredningen stemte ikke, noe som har vært et tema både i medier (Vedlegg 1) og blant informantene. Et annet sentralt element blant informantene var

mangelen på informasjon og fokus på støy i hele konsesjonsprosessen – som er et element i forståelsen om transparent planprosess.

På Lista følte jeg, og det var et argument jeg hadde, at det hele tiden gikk i hvor lite lyd det var, hvor lite ulemper det var med dette, det var ikke et problem i det hele tatt ... (Grunneier I)

Utbygger hadde tidligere i intervjuet forklart hvordan de tok myrer, sprengte og generelt hadde mindre kunnskap om vindkraft og konsekvenser for naturen i tidligere faser, som i casen Lista vindkraftverk. Informanten blir likevel motsigende i uttalelser om negative konsekvenser, og fremstiller tydelig en bias med utsagn som dette;

... hvis det er to ting jeg er veldig glad i så er det sauer og vindturbiner. (Utbygger)



Foto: Fredet fugleområde ved Lista Fyr, Lista vindkraftverk er synlig fra dette punktet. Privat: Ismail Mahammed.

Lista er kjent for sitt rike dyreliv, og området rundt Lista Fyr er et fuglefredningsområde - og en destinasjon for fugletittere grunnet det store mangfoldet. Det er spesielt at en kan stå ved dette skiltet og samtidig se både Lista vindkraftverk og andre vindkraftverk vestover mot Rogaland i horisonten. En del av arbeidet gjort av ansatte ved Lista vindkraftverk har vært å underveis i sine år i drift kartlegge påvirkningen på fuglelivet, spesifikt i henhold til å

dokumentere eventuelle døde fugler funnet i området under en vindturbin. I 2019, med en driftsfase på syv år, var det registrert seks fuglekollisjoner ved Lista vindkraftverk, det regnes i tillegg med at det eksisterer mørketall ved at rev eller annen rovfugl tar fuglene før deres fem faste ansatte finner dem (Løvland, 2019, s. 7). Problematikken rundt fugleliv i henhold til vindturbiner er ofte et hett tema i konsekvensutredningen, det blir satt tydelige retningslinjer som skal følges i forhold til bevaring av fuglearter, samt andre flaggermus og arter. Agder har en av landets største forekomster av hubro, og rovfugler som kongeørn og jaktfalk (Christensen, 2019, s. 39), og det var over 360 arter registrert over de foretatte 500 timene med fugletelling utført før, under og etter etableringen – ifølge Driftssjef Tom Hallan (sitert i Løvland, 2019, s. 6).

Når de som jakter påstår at det ødelegger jaktterrenget, og at vindturbiner skader så mye fugl og sånt. Jeg har vært jeger, det har jeg vært før, men jeg sluttet med det for mange år siden, men hadde jeg vært jeger og klart gjennom 7 år å ta kun 6 fugl – så hadde jeg vært litt flau for å kalle meg jeger. (Utbygger)

Lista vindkraftverk har vært konfliktfylt, i noen tilfeller har én brukt miljø- og dyreliv som «unnskyldning» for å stoppe etableringen av vindkraftverk – dette er noe vi har observert i mediebildet. I enkelte tilfeller kan hubro stoppe etablering av vindkraftverk, mens andre ganger har forekomsten av hubro ingen innvirkning. Støy spiller en sentral rolle i utbyggelse av vindkraft i dag, noe det tydelig ikke gjorde på tiden Lista vindkraftverk ble etablert. Dette er følgelig manglende kunnskap som var en utfordring ved tidligere etableringer av vindkraftverk, og et karakteristisk tegn ved megaprojekter. Manglende tiltak gjort i ettertid har ført til at mange opplever kraftverket som mer plagsomt enn forventet i forkant. Inngrep i hverdagslivet til lokalbefolkning på Lista har tydelig vært sentralt i konfliktbildet på Lista, dette har også vært særdeles dominerende i mediebildet (Vedlegg 1). Innbyggerne på Lista fikk hverdagslivet forstyrret, samtidig som flere opplevde å ikke ha en stemme i endringer og inngrep på deres sted. All form for fornybar energi og annen form for kraftverk, fører med seg visuelle endringer som preger omgivelsene der det plasseres. Plageomfanget rundt støy er følgelig fortsatt en faktor for konflikt innad, men i dag har nok de fleste innbyggerne lagt konflikten på hylla, og vindkraftverket har blitt en del av hverdagslivet til menneskene som oppholder seg og bor på Lista.

6.3 Planprosessens innvirkning

Konfliktbildet knyttet til utbyggingen av Lista vindkraftverk var særdeles tydelig i og ved det prosessuelle i utviklingen av et megaprojekt. For å oppnå konsensus i stedsutvikling er det grunnleggende å tilrettelegge for gode planprosesser (Healey 2010; Pike et al., 2017; Watson 2014; Saglie et al., 2020), samtidig som inkludering, deltagelse og medvirkningsprosesser i stor grad påvirker omfanget av konflikt. Når du skal gjøre inngrep i hverdagslivene til lokalbefolkningen er det grunnleggende å finne felles plattform for å oppnå enighet om stedsutvikling og der alle føler at de har eierskap til det relative megaprojektet som introduseres. Planprosessens innvirkning på konfliktnivået i Lista viser at det er fundamentale utfordringer knyttet til konsesjonsprosessen. Det største problemområdet er deltagelse, informasjonsflyt, eierskap og transparens. Ruud et al. (2016, s. 41; Inderberg et al., 2019) viser til problemområder ved utbyggingen av fornybare energiprojekter, og setter spesielt fokus mot planprosessen, gjennomføringen og driften. Problemene rundt informasjon, hvem som mottar og hva som mottas er gjerne knyttet til innledende faser med melding, høring av melding og orienteringsmøter. Problematikken knyttet til samfunnsaksept er gjerne vist til gjennom opplevelsen av reell medvirkning, som i stor grad, er styrt av hvordan en opplever de påfølgende høringsrundene og de åpne folkemøtene.

Jeg var nokså aktiv, protesterte, men jeg satt jo både da og senere med en følelse av at det nesten ikke hadde hatt noe å si uansett hva slags argumenter man kom med i denne saken så ville de ikke nådd frem ... (Grunneier I)

Det pekes også på problemer i forbindelse med konsekvensutredningen i forhold til bruken av faglig kunnskap, spesielt med tanke på koblingen opp mot den lokale kunnskapen som eksisterer. Ruud et al. (2016, s. 43-46) peker på flere elementer som kan bedre prosessen, og anbefaling om å fokusere mot bedre kommunikasjon i planleggingen mellom ulike berørte interessenter, tydeliggjøre verdivalg og behovsvurdering prosjektet fremmer, unngå logiske brister og tvetydig terminologi, helhetlig og treffsikker informasjon, kommunisere ny kunnskap og faglig usikkerhet – og identifisere håndterbare former for kompensasjon tidlig i prosessen. Vi kan i tillegg peke på logiske brister i kommunikasjonen, både muntlig og skriftlig, mellom utbygger og interessenter – at mye av informasjonen kommuniseres muntlig på folkemøter. Herunder er det sentralt å tenke på hvorvidt informasjonen gitt, blir forstått.

... prosessen fulgte boka, men spørsmålet er om folk skjønnte prosessen. Det er veldig utfordrende hva folk får med seg, jeg kan lese plankart, kan den vanlige lokalbefolkningen lese det? Formidles kunnskapen slik at lokalbefolkningen forstår? Derfor er det veldig viktig med formidlingsdelen. (Fylkeskommune)

Det å formidle kunnskap til lokalbefolkningen, slik at de forstår hva som skjer med stedet deres er grunnleggende. Utvikling er et utfordrende tema i møtet med hverdagslivet. Hvilken rolle det akademiske miljøet skal spille i dialogen med et lokalsamfunn er komplekst. Akademikere fremkommer gjerne som eksperter, slik Fylkeskommune forklarer. Akademikerne kan mye om hvilke krefter som påvirker et sted, hvilken retning et sted bør gå, eller advarer mot lite demokratiske avgjørelser eller bærekraftig stedsutvikling (Aure et al., 2016). Når eksperter anerkjenner deres fordeler og ulemper kan det bidra til konsensus i etablering av prosjekter i samfunnet, da lokalbefolkningen besitter lokal kunnskap som en akademiker ikke har. Som Fylkeskommunen funderer over, blir det fascinerende når til og med vi som kan lese «plankart» begynner å bli uenig – og ikke forstår motpartens argumenter. Det er ikke slik at alle fagfolk er enig om etablering av vindkraft. Selvfølgelig fører det også til usikkerhet til den øvrige lokalbefolkningen. Det er ikke bare snakk om formidlingsevne, og uenigheter innad i fagfeltet eller lokalsamfunnet – det er i tillegg politiske krefter som driver slike avgjørelser.

Mange var negative, men kommunen var positiv. NVE vedtok konsesjon, mot masse negative innspill, NVE hørte ikke på motforestillingen. Vi klagde, men dette var midt i valget. Departementet hadde målsetning om grønn energi, og dermed antar jeg at dette var politikk, og nasjonalpolitisk trykk i denne saken. Dette er min personlige mening. (Fylkeskommune)

Når et relativt megaprojekt som Lista vindkraftverk møter lokal motstand, så bedres ikke situasjonen når opposisjonene møter nasjonalpolitisk trykk. Da begynner det å gå i en ende av der lokale interesser, skal styres fra høyere skala som ikke ser detaljene slik lokalbefolkningen ønsker. Når prosjekter blir topp-bunn tilnærminger vet man at lokale stemmer har lite å si, og slike topp-bunn prosjekter regnes ikke som bærekraftig – da lokalbefolkningen ikke har eierskap til prosjektet (Pike et al., 2017; Healey 2010). Å utvikle planleggingspolitikk innenfor mangfoldet av stemmer er komplisert, men er grunnleggende for å oppnå en inkluderende «god» samfunnsutvikling. Å videreutvikle lokalsamfunn er utfordrende i seg

selv, da en felles identitet ikke lenger kan tas som naturlig eller automatisk – men mer som noe som skal konstrueres ved hjelp av kultur og sosiale forhold (Lee, 1993, sitert i Angeles & Gurstein, 2011, s. 451). I tilfellet Lista vindkraftverk hadde lokalbefolkningen muligheter til å komme med innspill – informantene følte at de kunne komme med innspill, men de var mer skuffet over at deres stemme ikke veide like mye som mektige aktørene – eller at det som ble lovet ikke ble fulgt opp. Fylkeskommune forklarer planprosessen slik;

*Den kan aldri bli god nok, men jeg har inntrykk av folk har mulighet til å komme med innspill. **De fulgte boka**, ingen tvil, det var ikke en sak som ble gjemt bort, dette var en sak som var i media og som ble omdiskutert. (Fylkeskommune)*

Hvorvidt grunneierne følte seg hørt i prosessen er en annen. I hvilken grad hjelper en riktig planprosess dersom lokalbefolkningen ikke føler seg hørt? Det er forunderlig å lese konsesjonsprosesser på NVEs nettsider, hvor en kan se utdrag av ulike innspill fra lokalbefolkning, lokale interessenter, organisasjoner og statlige funksjoner, spesielt i tilfeller disse klagene kan vise til bekymringer om direkte negative påvirkninger (Vedlegg 2). For en av grunneierne vi snakket med fikk vi høre hvordan det var å være motstander av Lista vindkraftverk, og hva informanten følte etter folkemøter og møter med utbyggere;

Jeg var nokså aktiv, protesterte, men jeg satt jo både da og senere med en følelse av at det nesten ikke hadde hatt noe å si uansett hva slags argumenter man kom med i denne saken så ville de ikke nådd frem. (Grunneier I)

For en annen grunneier ble opplevelsen en helt annen. Informanten var veldig positiv til etableringen av Lista vindkraftverk, som i stor grad står på informantens eiendom, og tok en rolle som en lokal stemme for etableringen både i media og på folkemøter. I ettertid har informanten snudd helt, og begrunnelsen lå i hvordan informanten opplevde utbyggingen som ekstremt ødeleggende og ikke i samsvar med de planene som ble presentert for hvordan dette skulle bli gjennomført.

... jeg talte for vindkraft i starten, også har jeg blitt lurt selv, det er jo ganske flaut og bitter i ettertid. Det var kanskje min skyld at det ble slik det ble ... (Grunneier II)

Planprosessens innvirkning på lokalsamfunnets aksept og holdning er vesentlig, og i Lista casen var det interessant å se både meningsendringer, men spesielt det som kan fremstå som brutte løfter og følelse av manglende transparens. Konesjonsprosessen fulgte boka, det er ingen tvil om det. Likevel, har Lista vindkraftverk ført til store konflikter innad i samfunnet og mellom naboer.

... det som er trist er hva det blir ut av negative forhold mellom mennesker på grunn av vindkraftverk. De som er for og mot. Personlig hadde jeg tenkt at noe av det er å bli skremt av ting, og at det kan ha mye med misunnelse å gjøre, noen får penger, noen får ikke. (Utbygger)

6.3.1 Transparent prosess

Spørsmålet om hvorvidt vindkraftutbygging er en transparent prosess startet tidlig i forskningsforløpet. Inderberg et al. (2019) analyserer hvordan organiseringen av den norske konesjonsprosessen på vindkraft påvirker aktørenes innflytelse, konsekvensene for konesjonsutfallet, samt transparens og forutsigbarhet i prosessen. Inderberg et al. (2019) påpeker at den formelle strukturen i konesjonsprosessen gir NVE og OED et bredt mandat til å bestemme etter eget skjønn. Liljenfeldt (2015) konkludert i sin forskning med at utviklingen av vindkraft har ført til en planprosess som ikke er inkluderende. Saglie et al. (2020) presiserer at inkludering i beslutningsprosesser er anerkjent som grunnleggende i oppnåelsen for lokal aksept på vindkraft. Etter en grundig gjennomgang av motstand mot ulike vindkraftverk i Norge ble spørsmålet stilt: Er vindkraftutbygging transparent? Første trinn ble å kontakte NVE for å forhåpentligvis oppnå et intervju med en av de sentrale personene i utbyggingen av Lista vindkraftverk. Forsøket var mislykket ettersom NVE oppgir at de ikke svarer på spørsmål om enkeltsaker. Videre forsøkte vi å stille en håndfull spørsmål, hvor vi blant annet spurte om hvorvidt NVE var transparente i prosessen, og vi kan vise til utdrag fra siste korrespondanse via mail:

Flere av dine spørsmål, som dette med transparens i NVEs saksbehandling, involvering av lokale og regionale myndigheter, høringer, folkemøter i flere ledd osv., er synlig i disse dokumentene. Som jeg også sa vil ikke vi som saksbehandler vindkraftsaker kunne besvare spørsmål, der svar kan oppfattes som private meninger. Det gjelder både Lista vindkraftverk og vindkraft generelt. Vi håper på forståelse for dette.

På bakgrunn av mangelen på svar fra NVE valgte vi å stille spørsmålet til andre informanter. Vi ønsket å se hvordan informantene oppfattet prosessen, hvorvidt prosessen fremstår som transparent for dem. Offentlige dokumenter ligger tydelig på NVEs hjemmesider, hvor en kan lese ulike dokumenter relevant for konsesjonsprosessen (Vedlegg 2). For menneskene som ble direkte påvirket og involvert er grunneiere sentrale informanter. Dette fremkommer spesielt med tanke på grunneieravtaler som signeres tidlig i prosessen – som vi kommer mer spesifikt tilbake til senere. NVE ble pekt ut av en rekke informanter på bakgrunn av deres rolle;

NVE har en merkelig rolle, har ikke sett lignende, de sitter som veiledere, holder seminar, de godtar og behandler søknader, og alt blir tatt opp av NVE, kun en avdeling. Har ikke sett en aktør som er med på alle prosessene, i tillegg er NVE politisk styrt, der de er positivt innstilt til vindkraftutbygging. De har allerede fått innstilling om at dette skal de få til av regjeringen, og dermed blir det veldig skjevt.
(Grunneier II)

Systemer blir ofte oppfattet som verdenene til «dem» i motsetning til «oss» (Healey, 2010, s. 43) – og ved slik oppfatning gjelder vanligvis systemer innenfor bestemte administrative jurisdiksjoner, eksempelvis en kommune, en fylkeskommune eller en nasjonalstat. Slike systemer er ofte utviklet som et slags hierarki av autoritet (Healey, 2010, s. 42). En «stemme» er viktig for lokalsamfunnet når planlegging av deres daglige livsmiljø påvirkes, og et ønske om at deres kunnskap om stedene de bor – verdsettes.

Det er jo klart at det er snodig at de snudde i kommunestyremøtet. Administrasjonen hadde en lang utgreiing, og anbefaling og innstilling, også kommer det bare et sånt motforslag fra en i kommunen som da snudde hele kommunestyret. (Grunneier I)

... NVE hørte ikke på motforestillingen. (Fylkeskommunen)

Grunneier som hovedsakelig var negativ når prosessen pågikk gjorde selv undersøkelser av hva informanten selv opplevde som en usannhet fra folkemøter:

... hele prosessen med hvordan de la frem tingene ovenfor kommunen som at et stort flertall av grunneiere var positive, og det stemmer nok på en måte, at det var et flertall som var positive til vindkraftverket, men vi som ikke gikk med å underskrive avtalen ... det (var) jo langt over 50% av arealet til vindkraftverket lå på gårder der eierne ikke hadde skrevet under og inngått avtale. Dette visste jo de, men da presenterer de antallet, og ikke arealet. Mange sånne ting som jeg føler er nedvisende i pressen.
(Grunneier I)

Det er sentralt å fremheve viktigheten av interaksjoner med andre individer og medlemmer av samfunnet som videreformidler måtene en holdning til et vindkraftprosjekt utvikles på. Dette understreker hvordan tillit til andre individer og institusjoner kan påvirke nivåer av sosial aksept, særlig hvis et individ eller et samfunn mener at en beslutning om å samtykke til et vindkraftprosjekt er pålagt, er urettferdig eller blir tatt i hemmelighold. Dette perspektivet understreker også den relasjonelle og kommunikative dimensjonen til sosial aksept – måtene folk snakker om et prosjekt på, hvordan det blir portrettert i media eller av viktige samfunnsfigurer, har helt klart betydning.

De er gjengen som var positive til vindkraftutbygging, etter de fikk godkjenning og de første gravmaskinene trede inn, ble vi mindre og mindre verdt. Da hadde de fått sine godkjenninger og da forholder de seg til NVE. Så befaringsene som vi skulle være med på, var ikke lenger et tema. (Grunneier II)

Grunneier II sin opplevelse av prosessen endret seg når selve utbyggingen skulle begynne. Informanten hadde tidlig vært en viktig person for utbygger i lokalsamfunnet i forhold til å skape aksept og være en positiv figur i media. Informanten forteller om at man følte seg tilsidesatt og brukt, når utbygger ikke trengte noen på deres lag lenger – og hvordan løfter som ble gitt tidlig i prosessen ble brutt etter konsesjonen var gitt. Informant Utbygger fortalte i sitt intervju om den aktuelle Grunneier II – hvor Utbygger ikke kunne forstå hvordan Grunneier II kunne bli så negativ og uttalt negativ i ettertid. Det var tydelig at det plaget Utbygger at Grunneier II ikke lenger var positiv, og mente Grunneier II ikke hadde noen valide grunner for å skifte side og bli uttalt negativ til vindkraftverket. Dette fører oss til de lukkede avtalene som blir gjort med grunneiere og avtaleprosesser unnlatt offentligheten. Grunneierne opplevde også mye de selv omtaler som løgn og bedrageri i utbyggers jakt på minnelige avtaler.

6.3.2 Grunneieravtaler

Grunneieravtaler er økonomisk kompensasjon som grunneiere innenfor planområdet for utbyggingen av et vindkraftverk mottar for årene vindturbiner står på deres jord. Målet for utbyggere er å oppnå minnelige avtaler, for å unngå prosessen med ekspropriasjon. Det er mange ulike avtaler som brukes, og på Lista – som et tidlig vindkraftverk i Norge, var ikke kompensasjonen like stor som den kan være i dag. Grunneiere blir presentert avtaler for bruk av deres eiendom, gjerne lenge før den generelle befolkningen er klar over at prosessen mot konsesjon for vindkraftverket har begynt. På Lista, i likhet med andre vindkraftverk, ble slike avtaler signert før selve konsesjonsprosessen. Dette har ført til at mange grunneiere i dag er arvinger, og ikke signerte på avtalen selv – grunnet den 15 år lange planhorisonten. Siden vindkraft var under energiloven på denne tiden kan alltid den nyeste teknologien brukes, noe som var tilfellet på Lista:

Når jeg overtok hadde de jo blitt mye høyere, så da ga jeg beskjed om at jeg har overtatt, og at jeg ikke var interessert i dette, og ikke ville stå med den avtalen faren min hadde inngått. Og da fikk jeg klar beskjed om, fra en advokat, at de kunne ikke nødvendigvis, de kunne ikke presse meg inn i avtalen, men de ville rettsforfølge faren min ... Fordi han hadde solgt gården uten at den avtalen var videre beholdt.

(Grunneier I)

Grunneieravtaler er et konfliktfylt tema, på Lista er mange av grunneierne ikke beboere – men personer som bruker eiendommen som feriested. Følelsene om selve grunneieravtalen var ulik for grunneiere vi intervjuet, og et stort skille er nettopp at den ene er fastboende og den andre har feriehus. Informantene var generelt sett enig i at grunneieravtalene på Lista ikke var så veldig bra, inkludert utbygger som nå arbeider med slike avtaler – men ikke var med på slike avtaler på Lista:

... litt inntekt fra vindkraftverket – på Lista er ikke det mye for grunneierne på grunn av tidligere avtaler ... (Utbygger)

Prosesen hvor utbyggere forsøker å oppnå slike avtaler foregår utenfor allmennhetens oppsyn. Å finne passende arenaer der initiativer og konflikter om stedsutvikling kan diskuteres og balanseres mellom ulike påstander og argumenter, er en sentral utfordring i

planlegging (Healey, 2010). En slik funksjon av et formelt «planleggingssystem» er å fremskaffe slike arenaer, men når utbyggere gjør avtaler utenfor «rettssalen» kan det føre til at uenigheten blir mer kaotisk enn det burde vært.

Det som er kynisk er at grunneiere og utbygger har hatt avtaler på forhånd, og disse avtalene er en lukket prosess, og her er det ikke noe plan- og bygningslov.

(Fylkeskommunen)

Grunneieravtaler er sentralt for å få konsesjon, utbyggere overtaler grunneiere til å signere – og bruker gjerne hva en kan kalle «skitne metoder» for å oppnå akkurat dette;

Utbyggerne vil overtale deg til at dette blir bra, at du får masse penger og at du får vei inn til område ditt, gjerne det de starter med. (Grunneier II)

*Der var de fine vet du, de lovet å gi den beste avtalen om du skrev under tidlig, det er en metode de bruker når de er rundt med hyrdeflokken sin. Hvis vi skrev under frivillig så skulle vi få den beste avtalen, beste kompensasjon, tilgang til veiene og dersom vi **ikke** skrev under skulle en ikke få tilgang til veiene og en mye dårligere kompensasjon. (Grunneier II)*

Informasjonen vi fikk fra grunneiere og dokumenter (Vedlegg 2) i konsesjonsprosessen førte til spørsmålet om transparens dersom grunneieravtaler ikke er offentlige. Følgelig er det en økonomisk avtale mellom to parter – hvor det ikke er en selvfølge at alle skal ha innsyn i dette. I samtale med utbygger mottok vi denne forklaringen på hvorfor vindkraftutbygging var transparent:

Vi informerer om det generelle avtaleforholdet mellom grunneier og utbygger basert på det konsesjonen sier, hele tiden. Også er det ikke eksplisitt avtalen med grunneieren og vindkraftverket, men vi passer på at alle grunneiere innenfor vindkraftverket har samme avtale og er kjent med hverandre ... Men det er det eneste som ikke er, akkurat hvor mye de får i årlig leie og spesifikke forhold i grunnen deres, det er det eneste som ikke er offentlig. ALT annet er offentlig, fra A til Å, i kommunen, i NVE, og i OED. Alt gjøres offentlig, alle er informert, alle involveres – ingenting

skjer uten at vi har samholdmøte og får alle inn. Vi er pliktige til å dra inn alle parter.
(Utbygger)

Informantene var av en helt annen oppfatning når det kom til disse avtalene, hvor det ble forklart at det ikke var transparens i forhold til hvilke avtaler som eksisterte, og at det er tydelig i ettertid at det ikke er like avtaler mellom grunneiere. Grunneier II viser til både lovnader om bedre kompensasjon om en signerer tidlig, men også hvilke avtaler han vet eksisterer:

På Lista var det to grupperinger, de som var positive fikk en type avtale, og de som er negative fikk en annen avtale. (Grunneier II)

Etterhvert så vi at de som var negative til vindkraft, de fikk utbetalt rundt 4 millioner mer enn vi som var positive til vindkraftverk. Pluss at de hadde fått veirett, noe de ikke skulle fått i forhold til det de lovet oss først. Og at de fikk en avtale som gikk på 25 år, som egentlig er på 50 år, jeg sier egentlig fordi vi greide å få snudd dette. (Grunneier II)

Driftssjef Tom Hallan uttaler i Lister avis (Løvland, 2019) at det er vanskelig å kommentere subjektive oppfatninger om hva som ble lovet, og uttaler i tillegg at det er i ettertid sikkert er ting som kunne vært gjort annerledes – men at Lista vindkraftverk er godt gjennomført med de forutsetningene som var i 2012 (Hoel, 2019). Brutte løfter og planer som avviker fra forventningene kan ha en stor innvirkning på samfunnsaksept for vindkraftverket, men også fungere som et dårlig eksempel for andre grunneiere. I Setesdalen, hvor Fred. Olsen vil bruke mellom fire og seks milliarder kroner på opptil 130 vindturbiner har en grunneier sagt blankt nei. Kompensasjonen i dette tilfellet var en årlig sum på mellom 480.000 og 630.000 kroner over 25 år – hvor summen totalt vil være rundt 12 millioner kroner i inntekter for grunneieren. Begrunnelsen for å ikke ville signere avtalen er enkel; «Det å kunne finne roen og stillheten i skogen, bruke den til jakt, fiske og turer, betyr mye mer enn penger» (Nygaard, 2019).

6.4 Samfunnsaksept

... du kan ikke unngå konflikt. (Fylkeskommunen)

Når en ser på hvilke faktorer som spiller inn for samfunnsaksept, og hvilke forhold som gjerne fører til konflikt, er det gjennomgående stort engasjement, eventuell konflikt, knyttet til en rekke utfordringer fasene for vindkraftutbygging medbringer. Hvorvidt innbyggerne ser prosjektet som nyttig er sentralt, om lokalsamfunnet ikke ser nytten eller behovet – kan det føre til misnøye – Clausen & Rudolph (2020) presiserer fornybar energipolitikk, bærekraftig utvikling og grønn vekst imperativer har tendenser til å ta distriktsutviklings potensiale for gitt. Dersom arealbruken blir begrenset, for eksempel jord- og skogsbruksareal, friluftens areal, eller nærhet til boligområder, skoler og barnehager – eller tilfeller av verneverdige forekomster i nærheten av prosjektet (Ruud et al., 2016, s. 24). Wüstenhagen et al. (2007) påpeker i tillegg at vindkraft har en større visuell faktor enn andre fornybare energiprojekter, samtidig som vindkraft gjerne er nærmere befolkningen. Frykten for mulige helseeffekter av elektromagnetiske felt, fallende markedsverdi på eiendom, og faktorer som støy, trafikk og ulykker i utbyggelsen og ettertid, spiller en stor rolle. Visuelle virkninger for landskap, kulturminner og eventuelle inngrep som vil ha direkte påvirkning for lokalbefolkningen. Redsel for ødeleggelse av naturmangfold – biologisk mangfold, økologisk funksjon, eller konsekvenser for spesifikke arter i området. Spesielt merkbart er konflikter dersom anlegget skal legges til uberørt natur eller naturområder med urørt preg (Ruud, et al., 2016, s. 24). Andre faktorer som mobiliserer engasjement er hvorvidt samfunnsinteresser blir møtt, for eksempel inntekter til lokalsamfunnet, om utbyggelsen kan forsvares med lokalt behov og hvorvidt utbyggelsen påvirker næringslivet i området (Ruud et al., 2016, s. 24), dette kan for eksempel være turistnæringer eller lokale arbeidsplasser som kan gå tapt – for å nevne noe.

Det er jo populært å være negative til det. (Grunneier I)

Oppnåelsen av samfunnsaksept er både ønskelig og en forenkling for offentlige og private aktører i utbyggingen av større fysiske prosjekter i et lokalsamfunn. Innen vindkraft er det vært et tydelig konfliktbilde, hvor meninger og holdninger er polariserende for den generelle befolkningen. Ruud et al. (2016) fokuserer mot hvordan norsk energipolitikk viser betydningen av samfunnsaksept i realiseringen av fornybare energiprojekter. I Norge har utbyggingen av vindkraftverk i mange tilfeller blitt utsatt, eller aldri realisert, gjerne grunnet mangel på aksept fra det aktuelle lokalsamfunnet. I dag vet vi at vindkraftkonflikten og

motstandsbevegelsene har blitt organisert i stor grad – og en kan se engasjement for vindkraftdebatten utenfor kommuner hvor slike prosjekter er planlagt.

Det er et merkelig fenomen, det er jo nesten en form for religion, en menighet som dannes, av motvindfolk. De er sammen om kampen, som skaper noe, og det er ikke bare negativt. De skaper et miljø, men det er veldig negativt at de lar seg påvirke sånn. (Utbygger)

Populariteten er gunstig for motstandsgrupper, som enkelt kan mobilisere store folkegrupper til protester og underskriftskampanjer. Ruud et al. (2016; Saglie et al. 2020) argumenterer for viktigheten av en lydhør planleggingsprosess for å redusere konflikten, hvor fokus på lokal dialog og medvirkningsprosesser fører til sterkere samfunnsaksept. Dette er også noe kommunikativ planleggingsprosesser tar for seg, da samfunnet er dynamisk, komplekst, fragmentert og urettferdig i maktfordelingen (Amdam & Veggeland, 2011).

Planleggingsprosesser skal bli mer demokratiserte, som stiller krav til en inkluderende og rettferdig planlegging hvor alle berørte parter får muligheten til deltagelse i prosessen (Agger, 2009). Men hvem er berørt parter, er det grunneierne, naboene eller hele lokalsamfunnet, og hvem bestemmer hvem som er berørt part? Åpenheten i planprosessen øker deltagelse, og dette kan bidra til at prosjekter blir mer bærekraftig (Watson 2014; Pike et al. 2017; Healey 2010). I Lista vindkraft vektlegger konsesjonsprosessen melding, høring og lokale møter, oppsøkende arbeid mot grunneiere og lignende. Utfordringen blir sentral når det råder ulike oppfatninger av hva samfunnsnytt er, og hvordan ikke-økonomiske interesser skal verdsettes og hensyntas. Hvordan en kan tolke påstanden om hvorfor interesser av ikke-økonomisk art ikke nødvendigvis er like verdsatt og hensyntatt, som Ruud et al. (2016) påstår blir mer interessant og sentral i samtale med grunneiere. Grunneierne har en økonomisk gevinst i vindkraftverket, men imidlertid stiller seg negativ til gjennomføringen. Enkeltes ståsted er ulike, motstridende og polariserende, og forventningene til energiprojekter er mangfoldige. Regelverket som gjaldt i forhold til konsesjon på tiden hvor Lista vindkraftverk ble utarbeidet fokuserte på nettopp medvirkning og informasjon. Informantene hadde derimot veldig forskjellig oppfatning av hvor velfungerende denne dialogen var:

... uansett hva slags argumenter man kom med i denne saken så ville de ikke nådd frem. (Grunneier I)

Følelsen av håpløshet som beskrives henviser ikke til en god dialog mellom innbyggerne og aktører. Dette viser oss at kommunikativ planlegging tar utgangspunktet at det eksisterer konflikt eller manglende gjensidig forståelse mellom aktører (Amdam & Veggeland, 2011). Samfunnsaksept handler i stor grad om informasjon, reelle forestillinger, overholdte løfter og lydhørhet. Det er grunnleggende å tilrettelegge for deltagelse i prosjekter (Watson 2014; Healey 2010; Pike et al., 2017; Wüstenhagen et al., 2007), da deltagelse i forskjellige stadier av planprosesser, kan bidra til å bygge eierskap over et relativt megaprojekt, og gjøre den mer rettferdig og representativ for ulike interessenter. Grunneierne synes ikke delen med medvirkning gjennom folkemøter og informasjon var god nok, og viste til at det ikke var skriftlig dokumentasjon eller lydhørhet for spørsmål og bekymringer.

Utbygger har ikke noe dokumenterte lovnader, det er veldig muntlig, de er veldig gode på å fortelle muntlig hvordan alt kommer til å bli, skriftlig får du nok dessverre ikke så lett. (Grunneier II)

For det første så må utbygger være ærlig, så folk rundt vet hva de får for noe. De må opplyse slik at visualiseringen er realistiske, og inkludere hele nedslagsfeltet, der de inkludere alle som er berørt. (Grunneier II)

At konsesjonsprosessen har fulgt de stegene som er overordnede krav i utbyggingen av vindkraftverket er følgelig riktig. Hvorvidt den prosessen førte til mer aksept som den teoretisk sett skal i utførelsen av medvirkning i konsesjonsprosessen er heller diskuterbart ut fra opplysninger gjennom media (Vedlegg 1), konsesjonsprosessen presentert på NVEs hjemmesider (Vedlegg 2) og informantene.

De fulgte boka, ingen tvil, det var ikke en sak som ble gjemt bort ... (Fylkeskommune)

I og med at det var en ordinær regulerings sak så var det en god medvirkning og befarung for de som hadde interesse av det, og deltok. (Kommune)

Hvis målet i utbyggelsen av fornybare energiprojekter er samfunnsaksept, er medvirkningsprosessen sentral i oppnåelsen av samfunnsaksept. For å oppnå samfunnsaksept trenger aktørene bedre kommunikasjon med lokalbefolkningen for å skape en positiv trend i aksepten fra lokalsamfunnet. På Lista var det en tydelig misnøye i opplevelsen av

medvirkning, og motforestillingen til hvor effektiv og god medvirkningen var – burde være et tegn på at endring i konsesjonsprosessens krav til medvirkning er nødvendig. Følgelig var situasjonen i forkant av konsesjonsprosessen annerledes på Lista enn andre vindkraftverk i Norge, da kommunen allerede hadde satt av et område til vindkraft i kommunen, og var innstilt på at vindkraft var ønskelig – noe som er uvanlig.

6.5 Oppsummering

Å se vindkraftverk som et relativt megaprojekt i et lite lokalsamfunn gir en forståelse for hvorfor noen folk ikke vil ha vindkraftverk i lokalsamfunnet deres. Dersom en skal drive med stedsutvikling, som blir gjort i alle samfunn i stor eller liten grad, er det grunnleggende å diskutere og illustrere definisjonen av en gjenstand eller et prosjekt. Ved å kamuflere gjenstanden eller pynte på prosjektet kan det føre til mindre transparent prosess – og slike markedsføringsteknikker kan både føre til positive effekter – men kan skape kaos av misvisende gjenstander som dukker opp i et lokalsamfunn. Dette er også noe regionale planmyndighet og grunneier har pekt på, at tilslørende ordbruk kan skape mer konflikt, og en menneskelig reaksjon når en føler seg lurt eller ført bak lyset er sinne. En generell oppfatning som er plukket opp gjennom medieanalyse (Vedlegg 1) og plandokumenter (Vedlegg 2) er at lokalbefolkningen føler seg lurt av ikke-realistiske fremstillinger av hva et vindkraftverk er. Så hva hjelper det at en skal diskutere etablering av vindkraftverk på Lista, når konflikten allerede startet ved definisjon av gjenstanden.

Steder endrer seg stadig. Noen har brukt miljø- og dyreliv som «unnskyldning» for å stoppe etableringen av vindkraftverk (Vedlegg 1). I enkelte tilfeller kan Hubro stoppe etablering av vindkraftverk, mens andre ganger har forekomsten av Hubro ingen innvirkning på planen – slike tilfeller reises det spørsmålet om skjønnsbruken som planmyndigheter utfører i forhold de prosessuelle aspektene ved slike megaprojekter. For eksempel på Lista ville ikke planmyndighetene gjøre de nødvendige tiltakene for å redusere støy – ikke at støy var et stort tema i forkant heller. Årsaken var jo mangel på kunnskap, og når ekspertkunnskap svikter – hvem skal vi høre på da? Dette er slike tilfeller når vi bør høre på lokalkunnskap.

Stedstilørighet endres gjennom slike utbyggingsprosesser, for eksempel kan heien som du og lillebroren din lekte i vil forsvinne, mens i andre tilfeller har heien blitt «pimpet» opp. Stedstilørighet, som en følelsesmessig forbindelse med kjente steder, er sterk når det kommer til Lista. Det kan for mange oppleves som forstyrrende når et relativt megaprojekt

som vindkraft plasseres midt i lokalsamfunnet – uten at lokalbefolkningen føler seg hørt. Stedstilhørighet er et begrep som baserer seg på følelser knyttet til et sted, identitet som en kan få til et område, og i mange tilfeller kan ikke planmyndighetene fange opp slike følelser – da en ikke kan måle følelser med tall og krone.

Problemområder med utbygging av relative megaprojekter er særdeles knyttet til planprosessen og etableringen. En utfordring er hvordan medvirkning skal gjennomføres på en måte hvor lokalsamfunnet føler seg anerkjent, noe som går tilbake til at mange føler det burde fokuseres mer på lokalkunnskap i medvirkningsprosesser. Når lokalbefolkningen ikke føler informasjon og medvirkning er god nok, kommer forestillinger om at en kan ha blitt lurt. Transparens i planleggingsprosesser, hvordan prosessen er strukturert, hvilke roller ulike aktører spiller og i hvor stor grad lokale bekymringer verdsettes – er faktorer som kan bearbeides. Det å følge «boka» betyr ikke at medvirkningen har vært tilstrekkelig for et lokalsamfunn. Dette spiller også tilbake på hemmelighold, private avtaler og brutte løfter. For å oppnå samfunnsaksept trenger aktørene bedre kommunikasjon med lokalbefolkningen for å skape en positiv trend i aksepten fra lokalsamfunnet. Følgelig var situasjonen i forkant av konsesjonsprosessen annerledes på Lista enn andre vindkraftverk i Norge, da kommunen allerede hadde satt av et område til vindkraftverket. Dersom målet i utbyggelsen av fornybare energiprojekter er samfunnsaksept er medvirkningsprosessen sentral.



Foto: Lista vindkraftverk. Privat: Ismail Mahmmmed

Kapittel 7: Konklusjon

Denne forskningen har belyst diverse litteratur relatert til megaprojekt, stedstilhørighet og planprosesser med fokus på Lista vindkraftverk som case. Overordnet mål har vært å se hvordan konflikten har utspilt seg i henhold til disse tematikkene, hvor vi ønsket å se en løsning på konfliktbildet. Problemstilling denne forskningen har tatt for seg er følgende;

Hvordan kan en tilrettelegge for et vindkraftverk i et lokalsamfunn, hvor rettferdige planprosesser og stedstilhørighet blir ivaretatt?

- Hvordan kan en introdusere ambisiøse megaprojekter i et lokalsamfunn?
- I hvilken grad kan medvirkning i konsesjonsprosessen bidra til samfunnsaksept?

Følelsen av at stedet du er glad i endres til noe annet, noe mer urbant og industrialisert, spesifikt knyttet til vindkraft som implementeres i lokalsamfunn med et relativt ruralt uttrykk. Ikke bare det, men når relativt megaprojekter blir etablert på feil grunnlag i planleggingsprosessen. Forskningen har vist at vindkraftverk blir et megaprojekt når en introdusere det i et lokalsamfunn som Farsund kommune. For at satsing på vindkraftverk skal høynes, trenger kreftene som driver vindkraftutvikling å være «ærlige» om prosjektets illustrasjon og kompleksitet – for det hjelper lite å kalle et vindkraftverk for “vindmøllepark”, når realiteten er at det er et kraftverk. Lokal opposisjon er sentralt i vindkraft, og forståelsen av vindkraftverk som et relativt megaprojekt har ført til en forståelse av kreftene som implementeres på et sted. Sted som blir utsatt for det relative megaprojektet vil oppleve en stor endring i det estetiske uttrykket, og de sosio-økonomiske og fysiske aspektene ved planleggingen kan føre til stedsforstyrrelse. Slik forstyrrelse kan påvirke menneskene som oppholder seg i sitt eget lokalsamfunn, i større grad enn bare misnøye med selve kraftverket.

Denne forskningen har pekt på flere svakheter i å ivareta lokale interesser og meninger i utbyggingen av Lista vindkraftverk. Når planprosessen ikke tar vare på lokalbefolkningen, vil det oppstå manglende samfunnsaksept med det relative megaprojektet. Det er en misforståelse at motstand mot vindkraft er motstand mot fornybar energi, eller at disse menneskene har lite kunnskap. Lokalsamfunnet har vist stor forståelse og kunnskap som kunne vært svært nyttig for å forbedre planprosessen. Manglende forståelse og inkludering av lokalbefolkningen av myndigheter kan føre til et mer komplekst konfliktbilde. Konflikten blir ofte bagatellisert som «not in my back yard», som kan forstås som en egosentrisk tankegang – slike argumenter

melkes av kreftene som driver vindkraftutvikling. Realiteten er at lokalbefolkningen er åpen for vindkraftutvikling, men ikke med de premissene som myndighetene og utbyggere kommer med. Oppnåelsen av samfunnsaksept er sentral i en rekke utviklingstendenser i demokratiet, likevel ser vi tendenser til at vindkraftdebatten har tatt en helt annen retning, hvor lokalsamfunnet ikke føler seg hørt eller sett – og dermed får en negativ holdning til vindkraftutvikling.

Medvirkningsprosesser er grunnleggende i demokratiet, og skal som funksjon kunne stimulere til endring i tilnærminger til hvordan et prosjekt skal utføres. Løsningen for å ivareta lokale interesser er medvirkning – og medvirkning skal ikke bare være muligheten til å delta, men muligheten for å bli hørt. Planprosesser skal handle om mer enn å få et prosjekt gjennomført, spesielt sentralt i utviklingen av relative megaprojekter i et lokalsamfunn. Prosessuelle svakheter i ivaretagelsen av lokalbefolkning og sted er tydelig, og kan være en forklarende årsak for konflikter. Stedstilhørighet, identitet og følelser om sted kan ikke måles med variabler, det er heller ikke likt for hver case, og det kan ivaretas gjennom direkte inkludering og medvirkning av lokalbefolkningen. Lokalbefolkningen er mer enn et kommunestyre, eller en organisasjon eller forening. Bekymringer som blir vist fra menneskene som ikke har en rolle i prosessen burde fortsatt bli vurdert som mer enn en klage som bagatelliseres av store aktører med spesialisert kunnskap. Dagens mobiliserte motstand kommer til å bidra til å styrke kunnskapsinnhenting, og kommer til å sette visse krav til utbyggere. Vi vet at mobiliserte motstand kan ha negative konsekvenser for å oppnå fornybar energi utvikling – da motstandere av vindkraft har tendenser til å allerede sette seg på bakbeina. Til tross, realiteten er ikke at motstanden i alle tilfeller er forutbestemt negative – det handler i større grad om følelser om stedene de er glad i.

I forskningen har vi lagt mer vekt på forståelsen av et sted og planprosessen knyttet til et relativt megaprojekt – og disse tematikkene svarer ikke på de politiske- og juridiske aspektene og beslutningene ved utviklingsprosjekter. Dermed vil vi anbefale i videre forskning å se på hvordan ambisiøse politiske holdninger til fornybar energi påvirker et lokalsamfunn. Energirettferdighet (Vasstrøm & Lysgård, 2021b; Ellis & Ferraro, 2016) burde undersøkes ytterligere – for å kunne lage en ramme for rettferdighet i utviklingen av relative megaprojekter og dets påvirkning.

Kapittel 8: Betydningen av Regjeringens nye retningslinjer

Det er grunnleggende at vi presiserer at dette kapittelet ikke er en del av studiet og problemstillingen vår, og skal ikke regnes som en del av konklusjonen, men som en ettertanke da endringer har oppstått og oppdateringer har blitt gjort i vindkraftpolitikken ved masteroppgavens gang.

Vi vil diskutere de nye retningslinjene presentert i Meld. St. 28 (Olje- og energidepartementet, 2020) knyttet til vindkraft på land. Gjennom perioden vi har jobbet med forskningen – har myndighetene kommet med endringer i konsesjonsbehandlingen knyttet til vindkraft på land. Regjeringen vil endre konsesjonsbehandlingen slik at en kan oppnå en bedre lokal og regional forankring av nye vindkraftprosjekter. I forskningen vår har vi gått gjennom hvorfor vindkraftverk kan omtales som et megaprojekt, og hvordan det kan være med på å endre steder – både de sosio-økonomiske - og fysiske aspektene. De nye retningslinjene handler om og prøver å finne løsninger på konflikten som har pågått de siste årene. De nye retningslinjene for konsesjonsbehandling og gjennomføring skal gjøre vindkraftutviklingsprosessen bedre. Vi bruker Lista vindkraftverk som en mal for «gamle» retningslinjer, og prøver å se etter indikatorer på at de nye retningslinjene kan bedre konfliktbildet i vindkraftutvikling. Konflikten knyttet til det relative megaprojekt, stedstilhørighet og planprosesser er i all forstand knyttet til tidligere retningslinjer, som gir mulighet for å vurdere de nye retningslinjene opp mot reelle konflikter i et av de tidligste vindkraftverk, og det største på sin tid – Lista vindkraftverk.

I Meld. St. 28 (Olje- og energidepartementet, 2020) kommer det frem at en vindkraftutbygger skal starte planleggingen av et prosjekt i dialog med vertskommunen. I casen vår så vi på et godt eksempel på at utbygger (NME) involverte Farsund kommune fra tidlig fase. En vet at dette kan bidra til god dialog med kommunen, og at dette er grunnleggende i alle prosjektets faser. Årsaken til den tidlige involveringen var av andre motiver enn god dialog fra myndigheters side – Farsund kommune hadde i forkant satt av et område for fremtidig vindkraftutbygging. Regjeringen vil også styrke den lokale og regionale medvirkningen ved å legge til rette for en samlet regionvis behandling av vindkraftprosjekter. Da Lista vindkraftverk ble utviklet var det ikke noe form regionvis behandling. En slik regionvis samlet konsesjonsbehandling vil gjøre det mulig å bedre den lokal- og regionalpolitiske forankringen. Berørte kommuner og fylkeskommuner vil, sammenlignet med da Lista

vindkraftverk ble bygd ut, få utvidet sine roller i den innledende fasen og underveis i konsesjonsbehandlingen. Det skal gis anledning til å delta aktivt i NVEs planlegging av prosessen, og skal inviteres til å gi sine vurderinger av konkrete prosjekter underveis, også etter at de formelle høringsfristene er avsluttet. I perioden Lista vindkraftverk skulle konsesjons-behandles la Fylkeskommunen inn anbefaling om at prosjektet ikke skulle gjennomføres, på lik linje som involverte kommuneplanleggere i Farsund kommune. Denne anbefalingen ble ikke hørt av hverken kommunestyre, eller NVE. Regjeringen introduserer virkemidler slik at en større krets av naboer skal få komme mer aktivt med i konsesjonsprosessen. Slik vi har observert har det kommet frem bekymringer om at naboer eller lokalbefolkningen ikke har følt på involvering i konsesjonsprosessen – dette presiseres av grunneiere. Vi har allerede påpekt viktigheten av deltagelse og involvering av lokalbefolkning, og hvordan dette kan bidra til gode planprosesser, bærekraftige løsninger og samfunnsaksept.

Regjeringen skjerper tidskravene i konsesjonsbehandlingen, men det legges opp til en innskjerping av adgangen til å gi forlenget frist for å bygge ut. Slike endringer vil hindre at prosjekter drar unødig ut i tid. I tillegg til frist for når meldinger må sendes inn for å inngå i en regionvis behandling – vil det bli innført frister for gjennomføring av konsekvensutredninger og for innsendelse av detaljplan etter at konsesjon er gitt. Tidsfrister og tidsløp for konsesjonsbehandlingen skal avgjøres av NVE i samråd med fylkeskommune og kommune. I Farsund kommune har flere personer påpekte at Lista vindkraftverk har vært et tidkrevende prosjekt, som i realiteten har tatt 15 år. Om en kan sette frist i detaljplan for byggestart av et vindkraftverk, kan et skjerpet tidsløp for konsesjonsprosessen bidra til færre endringer underveis. Vi vil påpeke at med de nye tidskravene som kommer med de nye retningslinjene kan det føre til at lokalbefolkningen kan falle gjennom prosessen, da myndigheter muligens ikke har tid til å høre på alle stemmene i prosessen. En rask konsesjonsprosess vil føre til knappere tid for høring av klager og innsigelser, samt utfordringer knyttet til forståelse og betenkningstid for lokale interessenter. For eksempel i det globale sør, vet vi at når en unngår byråkrati, resulterer det i en kortere utviklingsprosess – følgelig er det et system som ikke fungerer i demokratiet Norge, og er heller ikke noe ønskelig. Det er heller ikke ønskelig med en konsesjonsprosess som tar 15 år, og da bør en sette tidsfrister slik de nye retningslinjene legger vekt på – men ikke på bekostning eller nedprioritering av medvirkningsprosesser. Regjeringen er også klare over at økt involvering og medvirkning kan isolert sett gi økt tidsbruk. Dermed er løsningen deres at det skal

etableres klare rammer og tidsfrister for hvordan ulike myndigheter skal involveres i konsesjonsprosessen. I tillegg påpeker Regjeringen at det går lang tid før prosjektet er avklart, og dette kan føre til at kunnskapsgrunnlaget blir utdatert underveis. Det er krevende for kommuner og lokalbefolkning å forholde seg til et uavklart prosjekt over lang tid.

Regjeringen vil fortsatt legge til rette for at bygging av vindkraft kan skje med den nyeste teknologien. Det skal komme tydeligere konsesjonsvilkår, for eksempel knyttet til grunnleggende miljøverdier, maksimal turbinhøyde og krav om minsteavstand til bebyggelse. Andre installasjoner skal sørge for at prosjektene ikke endrer seg vesentlig før utbygging. I flere kommuner og lokalsamfunn der vindkraft er planlagt eller bygget, har endringer av prosjektet fra endelig konsesjon til utbygging skapt konflikter. I tilknytning til Lista vindkraftverk observerte vi at høyden på vindturbinene endret seg stadig, fra da grunneieren sa «ja» til prosjektet til vindkraftverket ble etablert. Dermed kan de nye retningslinjene om miljøverdier, maksimal turbinhøyde osv. føre til at fremtidige vindkraftkonflikter unngås. Hva skjer når den nyeste teknologien utfordrer, eller ikke er i samsvar med stedet? Når grunneiere går i avtale om etablering av et prosjekt – og prosjektet blir dobbel så stort, dobbel så høyt – kan det skape dobbel så mye konflikt. Da grunneierne på Lista skrev under på grunneieravtaler, så de for seg en type gjenstand som fra før av ikke passet inn i stedet – men i tillegg har gjenstanden blitt enda mer massiv. Vi vet at megaprojekter har tendenser til å endre strukturen i et samfunn eller modifisere et sted – og da må kreftene bak vindkraftutvikling være «ærlige» om teknologiendringene. For grunneiere er problemet med en lang konsesjonsprosess utfordringer knyttet til bruken av nyere teknologi, men ikke minst – når prosessen er så lang at avtakinger har overtatt fra sine foreldre. Slike tilfeller oppstod på Lista, hvor kontrakten var på en relativt lav vindturbin, mens den 15 år senere har vokst betraktelig i størrelse. For grunneiere betyr en fortsettelse hvor den nyeste teknologien kan brukes, at en kan ende opp med å skrive under på avtaler som ikke må revurderes, eller kan trekkes tilbake, når den reelle størrelsen på kraftverket endres.

I de nye retningslinjene for etablering av vindkraft er det satt strengere krav til utredninger og vektlegging av virkninger for landskap og miljø, samfunn og naboer. Det vil si at virkninger knyttet til miljø, naboer og annen virksomhet skal beskrives tydelig, og disse virkningene skal vektlegges sterkere. Regjeringen presiserer at en må være tydeligere for alle involverte hvilke krav som er satt til utbygger av et vindkraftverk. På Lista vindkraftverk uttrykket Utbygger slike bekymringer, der Utbygger mente at kravene fra de involverte ikke var tydelig nok på

hva de ønsket seg – men heller klagde uten et spesifikt ønske. Vår forståelse er ikke at innbyggerne klagde uten grunn – derimot var det basert på sterke følelser om stedet deres og bekymringer over at mektige aktører ikke hadde nok kunnskap til å fortelle lokalbefolkningen realiteten om støy, naturinngrep, visuelle virkninger ol. Lokalbefolkningen hadde rett angående kunnskapsnivået aktørene hadde, og både målinger og visualisering presentert av aktører har i senere tid vist seg å være feil.

Spørsmålet er om de nye retningslinjene vil føre til mindre konflikt i etablering av

vindkraft i fremtiden? Ja, disse endringene som har kommet vil føre til mindre konflikter som en tidskrevende planprosess, som tar X antall år – slik folk opplevde det på Lista.

Involvering av andre myndigheter kan føre til at lokalbefolkningen ikke føler at det er kun NVE som sitter med makten, noe som ble påpekt av informanter. I tillegg, muligens kan mer inkludering av regionale myndigheter føre til at terskelen for å si ifra bli mindre, for eksempel regionvis behandling, der nivået over og nivået under møtes for å komme med løsninger som både er bedre for lokale- og statlige drømmer. Det å gi mer makt til lokalsamfunnet, kommunen og regionale myndigheter kan bidra til at flere parter føler eierskap til prosjektet.

Hvordan påvirker de nye retningslinjene funnene vi har gjort på Lista vindkraftverk?

Det vi vet er at om de nye retningslinjene hadde eksistert da prosjektet på Lista startet, hadde det muligens ikke vært et vindkraftverk på Lista. De nye retningslinjene hadde skjerpet de estetiske aspektene ved vindturbinene, og muligens hadde utbyggerne tenkt at det ikke er lønnsomt med vindturbin på 50 meter – i tillegg til tidskrav. Hvordan vindkraftverket er satt opp, både i forhold til inngrep i natur, ødeleggelser av myr og anleggsveiene, hadde ikke vært mulig med dagens kunnskap eller retningslinjer. Muligens hadde også prosessene knyttet til det sosio-økonomiske, særlig det med stedstilørighet, da regjeringen skjerper høringene knyttet til lokalbefolkningen, og at naboer skal tas mer hensyn til. Det tydelig i de nye retningslinjene at det er et ønske om bedre lokal forankring og samfunnsaksept – hvor involvering og deltagelse vektlegges sterkere. Dette kan føre til at lokalkunnskap vektlegges og verdsettes mer når ekspertkunnskap ikke strekker til. Et konfliktfylt felt i Lista var avtaler unntatt offentligheten, knyttet til den lange planleggingshorisonten, og endringer i prosjektstørrelse, uten krav om nye avtaler. Det er ingenting som tilsier at de nye retningslinjene krever nye avtaler, for eksempel med grunneiere, når prosjektet endrer seg, derfor anser vi fortsatt dette som konfliktfylt felt – i de tilfeller hvor prosjektet trekker ut i tid.

Lista vindkraftverks plassering i et kjent fugletrekkområde hadde med all sannsynlighet vært vanskeligere å få gjennomslag for i dag. Nivået av støy, og mangelen på riktige vurderinger og målinger i forbindelse med støynivået kraftverket ville hatt – ville i all sannsynlighet ikke vært like problematisk nå. Manglende kunnskap gjør likevel ikke opp for en manglende aksjon når det blir vedtatt målinger som er særdeles høyere enn hva som var oppgitt ved konsesjonssøknad og konsekvensutredning. Med dagens mobiliserte motstand, om klager hadde blitt hørt, og tidligere politikeres utsagn (Vedlegg 1) hadde ikke Lista vindkraftverk eksistert med de nye retningslinjene – så lenge de nye retningslinjene hadde blitt fulgt.

Litteratur

Agger, A. (2009) Kommunikativ planlægnings-teori- Nye idealer for borgernes rolle i planlægningen. I Jensen, A., Andersen, J., Hansen O. og Aagard Nielsen, K. (red.), *Planlægning i teori og praksis: Et tværfagligt perspektiv*. (s. 31-45) Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag

Amdam, J. & Veggeland, N. (2011) *Teorier om samfunnsstyring og planlegging*. Oslo: Universitetsforlaget.

Amundsen, B (2019) Myter og misforståelser om vindkraft. *Forskning.no*. Hentet 16. nov. 20 fra <https://forskning.no/energi-klimateknoologi/myter-og-misforstaelser-om-vindkraft/1367719>

Angeles, L. & Gurstein, P. (2011) Planning for Participatory Capacity Development: The Challenges of Participation and North-South Partnership in Capacity Building Projects. *Canadian Journal of Development Studies* 21, 447-478. Routledge Taylor & Francis Group.

Aure, M., Berg, N. G., Cruickshank, J. & Dale, B. (2015) *Med sans for sted: Nye teorier*. Bergen: Fagbokforlaget.

Banfield, E. C. (1959) Ends and means in planning. *International Social Science*, 11(3) UNESCO. Hentet fra http://www.pmf.unizg.hr/_download/repository/Banfield_Ends_and_Means_in_Planning.pdf

Bjerkestrand, E., Aass, H. & Bølling, J. K. (2014) Skyggekast - Veileder for beregning av skyggekast og presentasjon av NVEs forvaltningspraksis. *Veileder nr. 2/2014* Hentet 17. november 20 fra http://publikasjoner.nve.no/veileder/2014/veileder2014_02.pdf

Blindheim, B. (2013) Implementation of wind power in the Norwegian market; the reason why some of the best wind resources in Europe were not utilised by 2010. *Energy Policy* 58, 337-346. University of Stavanger, Norway. Elsevier Ltd. <http://dx.doi.org/10.1016/j.enpol.2013.03.033>

Brown, Perkins and Brown (2003) Place attachment in a revitalizing neighborhood: Individual and block levels of analysis. *Journal of Environmental Psychology* 23, 259-271. Elsevier Science Ltd. Hentet fra https://my.vanderbilt.edu/perkins/files/2011/09/BrownPerkinsBrown.03.PA-in-revital.nbrd-Indivblock-levels.JEP_.pdf

Butt, B., Dalen, E. V. & Lundsbakken, M. (2018) Iskast fra vindturbiner. *Veileder nr. 5/2018*. Hentet 17. november 20 fra http://publikasjoner.nve.no/veileder/2018/veileder2018_05.pdf

Bryman, A. (2016). *Social research methods* (5th ed. utg.). Oxford: Oxford University Press.

Brønn, P. S. & Ihlen, Ø. (2019) *Åpen eller innadvendt – omdømmebygging for organisasjoner*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Bäcklund, P. & Mäntysalo, R. (2010) Agnonism and institutional ambiguity: Ideas on democracy and the role of participation in the development of planning theory and practice – the case of Finland. *Planning Theory*. SAGE.

Christensen, T. B. (2019, 18. April) Vindkraftopprør i Agder. *Natur og Miljø*, s. 38-39.

Clausen, T. H. & Rudolph D (2020) Renewable energy for sustainable rural development: Synergies and mismatches. *Energy Policy* 138:111289. Publisher Elsevier. Hentet 17. nov. 2020 fra https://www.researchgate.net/publication/339179092_Renewable_energy_for_sustainable_rural_development_Synergies_and_mismatches

Dalen, M. (2011). *Intervju som forskningsmetode*. Oslo: Universitetsforlaget.

Devine-Wright, P (2005) Beyond NIMBYism: towards an integrated framework for understanding public perceptions of wind energy. *Wind Energy: An International Journal for Progress and Applications in Wind Power Conversion Technology*, 8(2), 125-139.

Devine-Wright, P (2009) Rethinking NIMBYism: The Role of Place Attachment and Place Identity in Explaining Place-protective Action. John Wiley & Sons, Ltd. Hentet fra <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1002/casp.1004>

Devine-Wright, P (2011) Place attachment and public acceptance of renewable energy: A tidal energy case study. Elsevier. *School of Geography*, University of Exeter, UK. Hentet fra <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1002/casp.1004>

Devine-Wright, P & Howes, Y (2010) Disruption to place attachment and the protection of restorative environments: A wind energy case study. *Journal of Environmental Psychology*, 30(3), 271-280. Elsevier. Hentet fra <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0272494410000174>

Duedahl, P. & Jacobsen, M. H. (2010). *Introduktion til dokument analyse*. Odense: Syddansk Universitetsforlag.

Ellis & Ferraro (2016) The social acceptance of wind energy. Where we stand and the path ahead. *JRC Science for Policy Report*. European Atomic Energy Community. Hentet fra <https://tethys.pnnl.gov/sites/default/files/publications/Ellis-Ferraro-2016.pdf>

Energi Norge (2020. 03 des) Nye regler om bærekraft utfordrer vannkraften. Hentet 21. jan. 2021 fra <https://www.energinorge.no/fagomrader/fornybar-energi/nyheter/2020/nye-regler-om-barekraft-utfordrer-vannkraften/>

Enova (2014) Etablering av vindkraft i Norge. *Enovarapport* nr. 5/2014. Hentet 19. november 20 fra https://www.enova.no/upload_images/B4D72DED9E864DA6B38DA939AFAEA4A7.pdf

Fangen, K. (2010). *Deltagende Observasjon* (2. utg.). Bergen: Fagbokforlaget.

Flyvbjerg, B (2017) Introduction: The Iron Law of Megaproject Management, i Bent Flyvbjerg, ed., *The Oxford Handbook of Megaproject Management* (Oxford: Oxford University Press), Kapittel 1, s. 1-18. Hentet fra <http://bit.ly/2bctWZt>

Friedmann, J. (1998). Planning theory revisited. *European Planning Studies*, 6(3), 245-253

Handberg, Ø. N., Lindhjem, H., Navrud, S. & Vistad, O. I. (2020) Lokale virkninger av vindkraft. *Menon-publikasjon nr. 87*. Hentet 16. Nov. 20 fra: <https://www.menon.no/wp-content/uploads/2020-87-Lokale-virkninger-av-vindkraft.pdf>

Hanssen, G. S. (2015) Medvirkning I planleggingen av den kompakte by – Hvordan er praksis? I Hanssen, G. S., Hofstad, H. & Saglie, I. (red.) *Kompakt Byutvikling – Muligheter og Utfordringer*. (1. utg, s. 97-113). Oslo: Universitetsforlaget.

Healey, P. (2010) *Making better places: The planning project in the twenty-first century*. England: Red Globe Press.

Healey, P. (2018) Creating Public Value through Caring for Place, *Policy & Politics*, 46(1), 65–79.

Hoel, B. (2014, 2. Juli) Slipper støyreducerende tiltak. *Lister*, s. 4-5.

Hoel, B. (2019, 4. Mai) Vindmøller til glede og forargelse. *Lister*, s. 17-22.

Hoel P. L., Auran, J. A. & Nilsen, G (2019) Faggrunnlag Fugl; Underlagsdokument til nasjonal ramme for vindkraft. *Miljødirektoratet*. Hentet 25.nov.20 fra <https://www.miljodirektoratet.no/globalassets/publikasjoner/m1307/m1307.pdf>

Inderberg, T. H. J., Rognstad, H., Saglie, I. & Gulbrandsen, L. H. (2019) Who influences windpower licensing decisions in Norway? Formal T requirements and informal practices. *Energy Research & Social Science* 52, 181-191. Elsevier, Norway.
<https://doi.org/10.1016/j.erss.2019.02.004>

Jacobsen, H. H. (2003, 02. September) Nye vindmøller i sør. *Stavanger Aftenblad*.

Jensen, A., Andersen, J., Hansen, O. E. & Nielsen, K. A. (2007) *Planlægning i teori og praksis: Et tværfagligt perspektiv*. Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag.

Johansen, R. V. (2017, 28. April) Vind på mølla. *A-Magasinet*, s. 20-30.

- Kaalaas, P. (2006, 21. desember) Ett skritt nærmere vindmøllepark. *Fædrelandsvennen*.
- Kavaratzis, M. (2005) Place Branding: A Review of Trends and Conceptual Models. *The Marketing Review*, 5(4), 329-342.
- Liljenfeldt, J (2015) Legitimacy and Efficiency in Planning Processes—(How) Does Wind Power Change the Situation? *European Planning Studies*, 23(4), 811-827.
- Lindhjem, H., Dugstad, A., Grimsrud, K., Handberg, Ø. N., Klipperberg, G., Kløv, E. & Navrud, S. (2019) Vindkraft i motvind – Miljøkostnadene er ikke til å blåse av. Aktuell kommentar. *Samfunnsøkonomen* 4, 6-17. Hentet 18. november 20 fra <https://www.menon.no/wp-content/uploads/Lindhjem-et-al-2019.pdf>
- Linnerud, K., Aasen M. & Leiren, M. D. (2019) Åtte råd for mindre strid om vindkraft. *DN*. Hentet 16. nov. 20 fra <https://www.dn.no/innlegg/energi/fornybar-energi/vindkraft/atte-rad-for-mindre-strid-om-vindkraft/2-1-656196>
- Løvland, S. (2019, 21. August) Seks fuglekollisjoner i løpet av syv års drift. *Agder Flekkefjords Tidende*, s. 6-7.
- Manzo, L. C. (2003). Beyond house and haven: Toward a revisioning of emotional relationships with places. *Journal of Environmental Psychology*, 23(1), 47–61.
- Manzo, L. C. (2005). For Better or Worse: Exploring Multiple Dimensions of Place Meaning. *Journal of Environmental Psychology*, 25, 67-86.
- Marotta, S. & Cummings, A. (2019) Planning affectively: Power, affect, and images of the future. *Planning Theory*, 18(2), 191-213.
- Miljødirektoratet (2018, 22. August) Retningslinjer for behandling av støy i arealplanlegging. M-128. Hentet 16. Nov. 20 fra <https://www.miljodirektoratet.no/publikasjoner/2014/februar-2014/veileder-til-retningslinje-for-behandling-av-stoy-i-arealplanlegging/>

Mouffe, C. (1999) Deliberative democracy or agonistic pluralism? *Social Research*, 66(3), 745–758.

NVE (2019, 16. November) Utbyggere av vindkraftverk må forholde seg til en rekke lover og forvaltningsorgan. Hentet fra <https://www.nve.no/konsesjonssaker/konsesjonsbehandling-av-vindkraftutbygging/lover-og-regler/?ref=mainmenu>

NVE (2020, 05. August) Vindkraft. Hentet 04.01.2021 fra <https://www.nve.no/energiforsyning/kraftproduksjon/vindkraft/?ref=mainmenu>

NVE (2021, 11. Mars) Vannkraft. Hentet fra: <https://www.nve.no/energiforsyning/kraftproduksjon/vannkraft/?ref=mainmenu>

NVE (u.å) Vindkraftverk. Hentet fra <https://www.nve.no/energiforsyning/vindkraft/utbygde-vindkraftverk/vindkraftverk/?id=9787>

Nygaard, K. (2019, 26. Januar) Å Kunne bruke naturen betyr mer enn penger. *Fædrelandsvennen*, s. 4.

Nyseth, T. & Pløger, J. (2012) Perspektiver på steders tilblivelse. I Aure, M., Berg, N.G., Dale, B. & Cruickshank, J. (red.). *Med sans for sted. Nyere teorier*. (s. 47-63). Trondheim: Fagbokforlaget.

Olje- og energidepartementet (2016) Stortingsmelding om energipolitikken: Kraft til endring - Meld. St. 25 (2015-2016). *Regjeringen*. Hentet 16. nov. 20 fra <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/stortingsmelding-om-energipolitikken-kraft-til-endring/id2484248/>

Olje- og energidepartementet (2019a, 20 Mars) Norsk oljehistorie på 5 minutter. Hentet 27.05.21 fra <https://www.regjeringen.no/no/tema/energi/olje-og-gass/norsk-oljehistorie-pa-5-minutter/id440538/>

Olje- og energidepartementet (2019b, 20 Mars) Norsk vannkraftshistorie på 5 minutter. Hentet 21.01.21 fra <https://www.regjeringen.no/no/tema/energi/fornybar-energi/norsk->

[vannkraftshistorie-pa-fem-minutter/id2346106/](https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-28-20192020/id2714775/?ch=1)

Olje- og energidepartementet (2020) Meld. St. 28 (2019–2020) Vindkraft på land - Endringer i konsesjonsbehandlingen. Hentet 16. nov 2020 fra

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-28-20192020/id2714775/?ch=1>

Pasqualetti, M (2011) Social barriers to renewable energy landscapes. *Geographical Review*.

Hentet fra <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1931-0846.2011.00087.x>

Pike, A., Rodrigues-Pose, A. & Tomaney, J. (2017) *Local and Regional Development*. (2 utg) Abingdon: Routledge.

Roskamm, N. (2015) On the other side of “agonism”: “The enemy,” the “outside,” and the role of antagonism. *Planning Theory*, 14(4), 384-403.

Ruud, A., Wold, L. C. & Aas, Ø. (2016) Økt samfunnsaksept for fornybar energi. Hvordan redusere konflikter under planlegging, utbygging og drift? *Cedren/NINA Temahefte* nr. 68. Trondheim: Norsk institutt for naturforskning.

Rygg, B. J (2012) Wind power—An assault on local landscapes or an opportunity for modernization? *Elsevier*. Hentet 19. nov. 20 fra

<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0301421512004016>

Saglie, I., Inderberg, T. H. & Rognstad, H (2020) What shapes municipalities’ perceptions of fairness in windpower developments? *Local Environment*, 25:2, 147-161. Published by Informa UK Limited, trading as Taylor & Francis Group

SSB (2020) Kommunefakta, Farsund (Agder). Hentet 24. mai 2021 fra

<https://www.ssb.no/kommunefakta/farsund>

Statkraft (u.å) Vannkraft. Hentet 21.01.21 fra <https://www.statkraft.no/var-virksomhet/vannkraft/>

Stortinget (2020, 16. November) Representantforslag om sterkere vern av naturen i vindkraftutbygginger. 8:143 S (2019-2020). Hentet fra <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Vedtak/Vedtak/Sak/?p=80307>

Sundfør, H. B. & Klæboe, J. (2015) Befolkningsreaksjoner på vindmøllestøy. *TØI rapport*, nr. 1452.

Tålos, P (2020) Kraftig økning i landbasert vindkraft. *NTB*. Hentet 16.nov.20 fra https://www.dagsavisen.no/nyheter/innenriks/vindkraft-st%C3%B8rre-enn-vannkraft-i-norge?fbclid=IwAR1MSwgdibkiIWfSG38KpSCFxfhwRu_Kx5FbTC_iZxhw8KauDwPgOCG G2StA

Thagaard, T. (2009). *Systematikk og innlevelse – En innføring i kvalitativ metode* (3. utg.). Bergen: Fagbokforlaget.

Thagaard, T. (2013). *Systematikk og innlevelse – En innføring i kvalitativ metode* (4. utg.). Bergen: Fagbokforlaget.

Tjora, A. (2017). *Kvalitative forskningsmetoder*. Oslo: Gyldendal akademisk.

Utenriksdepartementet (2021, 26. april) Eu med nye regler for bærekraftig finans. *Regjeringen*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/eu-med-nye-regler-for-barekraftig-finans/id2846062/>

Vasstrøm, M. & Lysgård, H. K. (2021a) Drivkrefter, motkrefter og fremtidige utfordringer i norsk vindkraftpolitikk. *Idunn*. Hentet 10. mai. 2021 fra https://www.idunn.no/plan/2021/01/drivkrefter_motkrefter_og_fremtidige_utfordringer_i_norsk

Vasstrøm, M & Lysgård, H. K. (2021b) What shapes Norwegian wind power policy? Analysing the constructing forces of policymaking and emerging questions of energy justice. *Energy Research & Social Science*. (77) Elsevier. Hentet 27. mai 2021 fra <https://doi.org/10.1016/j.erss.2021.102089>

Vindportalen (u.å.) Vindkraft i Norge. Hentet fra <https://www.vindportalen.no/Vindportalen-informasjonsiden-om-vindkraft/Vindkraft/Vindkraft-i-Norge>

Visit Sørlandet (u.å) Opplev Lista. Hentet fra <https://www.visitorslandet.com/farsund-lista/aktiviteter-attraksjoner/opplev-listalandet/>

Watson V. (2014) Co-production and collaboration in planning; *The difference, Planning Theory & Practice*. Routledge Taylor & Francis Group.

Witzøe, T (2005, 23. Aug) Byggboom for vindmøller. *FVN*. Hentet fra <https://www.fvn.no/norgeogverden/i/4Xp7g/byggeboom-for-vindmoeller>

Wüstenhagen, R., Wolsink, M., & Bürer, M. J. (2007) Social acceptance of renewable energy innovation: An introduction to the concept. *Energy Policy* 35(5), 2683-2691. Hentet fra <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0301421506004824>

Figurliste

Figur 1: NVE (2020) Vind- og produksjonsindekser for vindkraft i Norge, 2020

<https://www.nve.no/media/11715/vind-og-produksjonsindekser-vindkraft-2020.pdf>

Figur 2: Olje- og energidepartementet (2020) Vindkraft på land — Endringer i

konsesjonsbehandlingen. Meld. St. 28 (2019-2020). Hentet

fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-28-20192020/id2714775/?ch=3>

Figur 3: Nasjonalmuseet (u.å) Hans Gude, Høyfjell 1857. Hentet fra

<https://www.nasjonalmuseet.no/samlingen/objekt/NG.M.00212>

Figur 4: Beskrivelse av informanter.

Figur 5: Kart over Farsund kommune (Skjermdump). Hentet 10. mars 2021 fra

www.kommunekart.no/NORKART

Figur 6: Tabell over sentrale innspill og merknader fra høringsuttalelsene (Vedlegg 2).

Figur 7: NVE (u.å) temakart (Skjermdump). Hentet 20. april 2021 fra

<https://temakart.nve.no/tema/vindkraftverk>

Figur 8: Olje- og energidepartementet (2020) Vindkraft på land — Endringer i

konsesjonsbehandlingen. Meld. St. 28 (2019-2020). Hentet 15. februar 2021 fra

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-28-20192020/id2714775/?ch=2>

Figur 9: NVE (2020) Vind- og produksjonsindekser for vindkraft i Norge. Hentet fra

<https://www.nve.no/media/11715/vind-og-produksjonsindekser-vindkraft-2020.pdf>

Vedlegg 1: Atekst

Atekst hentet fra: <https://web.retriever-info.com/>

Dato	Tittel	Forfatter	Beskrivelse	Refleksjon	Lenke
02.09. 2003	Nye vindmøller i sør	Stavanger Aftenblad	<p>Fred. Olsen, best kjent for shipping, er i vinden på Lista og Lindesnes.</p> <p>I kveld står Lindesnes for tur. Der er det planlagt 18 nye vindmøller. Samlet er det snakk om investeringer på opptil 1,2 milliarder kroner i Farsund og Lindesnes kommuner. Planene er fremmet av Norsk Miljø Energi Sør AS (NME) som også bygde Fjeldskår vindmøllepark for Agder Energi i 1998. Siden har Fred. Olsen Renewables AS overtatt 65 prosent av aksjene i NME.</p> <p>Kjellby har liten tro på norske havmøller. «Det meste av kystbefolkningen har utsikt utover havet. Da er det bedre å ha møllene i ryggen, filosoferer han. Dessuten er det langt dyrere å plante vindmøller på havbunnen enn i fast, norsk fjell».</p>	De planlagte vindmøllene på Lista og Lindesnes er tenkt trukket opp i lynghiene tre-fire kilometer fra strendene.	https://app.retriever-info.com/g0-article/0200092003090220030902000008433859/null/archive/search?sessionId=f2d6b4a5-6910-420e-acbe-9122bd7eb83a&&theme=light
07.06. 2005	Vil ha 34 vindmøller på Lista	NTB	I alt 14.000 husstander på Sørlandet kan bli forsynt med vindkraft dersom Norsk vassdrags- og energidirektorat (NVE) åpner for bygging av 34 vindmøller på Lista.	Det er selskapet Norsk Miljø Energi Sør AS som har søkt om å få sette opp inntil 34 vindmøller. Dersom søknaden blir innvilget kan kraftproduksjonen komme i gang i 2009.	https://app.retriever-info.com/g0-article/055013200506071608310506071637/null/archive/search?

				Lista er valgt på grunn av gode vindforhold og fordi det er ledig kapasitet i det eksisterende strømnettet.	sessionId=d4c558d3-40f0-4b5e-af11-61a12aeaae8d&&the me=light
24.08 2005	Byggeboom for vindmøller	FVN	<p>FARSUND/FLEKKEFJORD: - Vi vil investere 800 millioner kroner i en vindmøllepark på Lista. Det hadde vi ikke gjort om vi ikke trodde vindkraft er fremtidsrettet. Det sier daglig leder Tor Helge Kjellby i Norsk Miljø Energi Sør AS.</p> <p>«Det er selvsagt ikke helt uproblematisk å bygge vindmøller, men jeg mener fordelene er langt flere enn ulempene. Norge trenger ren energi», sier Tor Helge Kjellby.</p> <p>Han regner med at vindmølleparken årlig vil gi Farsund kommune fem millioner kroner i eiendomsskatt, gi arbeid til et sted mellom 100 og 200 i anleggsfasen og to til fem årsverk etter at møllene kommer i drift.</p> <p>Allerede da kommuneplanen for Farsund ble vedtatt i 2001 ble det avsatt et område for en fremtidig vindmøllepark. «Jeg er positiv til etablering av vindmøller i Farsund. Dette er en miljøvennlig måte å</p>	Ordfører i Flekkefjord Ivar Lindal mener at det var hensynet til satsingen på turisme som gjorde at politikerne var skeptiske til å få 18 nye vindmøller på Lindesneshalvøya.	https://app.retriever-info.com/g0-article/0550342005082401090107/null/archive/search?sessionId=f2d6b4a5-6910-420e-acbe-9122bd7eb83a&&the me=light

			<p>produsere energi på, og personlig ser jeg ikke noe negativt i at vi får nye landemerker. Hvem synes vel at Lista fyr er skjemmende?»», spør ordfører Marit Brøvig.</p>		
25.09. 2005	Fylkesutvalget går imot, vindmøllepark på Lista	FVN	<p>Fylkesutvalget behandlet i 24 sept. 2005 et forslag til reguleringsplan for en planlagt vindmøllepark med 34 vindmøller på Lista. Utvalget mener de negative konsekvensene ved å bygge ut en vindmøllepark er for store.</p> <p>Innsigelsen begrunnes med at vindmølleparken vil komme i sterk konflikt med det særpregede natur- og kulturlandskapet. Dette landskapet vurderes å være av regional, nasjonal og trolig internasjonal verdi.</p>		https://app.retriever-info.com/g_o-article/0550342005092801167931/null/archive/search?sessionId=f2d6b4a5-6910-420e-acbe-9122bd7eb83a&&theme=light
22.12. 2005	Vindkraft miljøvennlig og fremtidsrettet	FVN	<p>Venstre ønsker økt utnyttelse av vindenergi. Derfor ønsker vi at fylkeskommunen tar initiativ til å kartlegge mulighetene for hvor det er egnet å utplassere vindmøller, og hvor konfliktnivået i forhold til utbygging vil være stort. Venstre ønsker fokus på fornybar og miljøvennlig energi.</p>	<p>Fylkesutvalget i Vest-Agder ga en ensidig negativ uttalelse mot utbygging av planlagt vindmøllepark på Lista i høst. Det synes Venstre var synd. Venstre mener at det ikke er gunstig å bygge en enorm park med hele 36 vindmøller på Lista som omsøkt, men mener det er mulig å</p>	https://app.retriever-info.com/g_o-article/0550342005122201352189/null/archive/search?sessionId=f2d6b4a5-6910-

				sette opp vindmøller i områder der ulempene er minst.	420e-acbe-9122bd7eb83a&&theme=light
17.02.2006	Slik blir Lista med vindmøller	FVN	<p>Fotomontasjene viser 24 av de 34 vindmøllene Norsk Miljø Energi Sør vil bygge på Lista.</p> <p>FARSUND: Hvert mølletårn blir opp til 80 meter høyt. Med vingene medregnet rager vindmøllene 125 meter.</p> <p>«Jeg har gode forhåpninger til at lokale myndigheter sier ja til Lista vindmøllepark etter at de får studert tilleggsutredningen. Det ser imidlertid ut som om Vest-Agder fylkeskommune har bestemt seg for å være negativ til vindmøllene uavhengig av hva som er faktum. Derfor blir det nok miljøvernministeren som får det siste ordet», sier daglig leder Tor Helge Kjellby i selskapet som ønsker å bygge 34 vindmøller på nordlige del av heia nord for flat-Lista.</p>	<p>Selskapet legger fram tilleggsutredningen som Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) har krevd. Her belyses blant annet mulige negative følger for turistnæringen, nye støyberegninger, fotomontasjen som viser møllene plassert i terrenget, samt følgene for flytrafikk ved Lista.</p> <p>I Farsunds Avis har det ikke manglet på kritiske debattinnlegg om planene for vindmølleparken. Kritikken har gått på alt fra at vindkraft er for kostbart, lite effektivt og fremmedelement i det karakteristiske flate landskapet på Lista, til frykt for støy, lysreflekser, skygger og skjemmende naturinngrep.</p>	https://app.retriever.info.com/g/o-article/0550342006021701455572/null/archive/search?sessionId=f2d6b4a5-6910-420e-acbe-9122bd7eb83a&&theme=light

				<p>«Det er klart jeg forstår at mange er skeptiske til noe de ikke kjenner. Derfor har vi også brukt store ressurser på å legge fram dokumentasjon. Møllene kan jo også demonteres etter endt levetid på 20 til 25 år. Jeg er mest oppgitt over at Fylkesmannen og fylkeskommunen, som begge ikke hadde noen innsigelser da et enstemmig kommunestyre i Farsund i 2001 la inn området til en mulig fremtidig vindmøllepark, nå i ettertid plutselig har flere innvendinger», sier Tor Helge Kjellby.</p>	
24.02. 2006	Lista vindmølle park svært konfliktfylt	FVN	<p>De 34 planlagte vindmøllene på Lista blir av NVE vurdert å være svært konfliktfylte i forhold til miljø og kulturminner.</p> <p>Vindmøllene som Norsk Miljø Energi Sør ønsker å bygge på Lista, er i forhold til miljø og kulturminner plassert i kategori E, som er den mest konfliktfylte. Det betyr at vindmøllene vil være; «svært konfliktfylte,</p>	<p>Daglig leder i Norsk Miljø Energi Sør, Tor Helge Kjellby, mener denne tematiske konfliktvurderingen er lite troverdig. Han viser til at aktørene til sammen har brukt en halv milliard kroner på utredninger,</p>	<p>https://app.retriever-info.com/g0-article/0550342006022401471652/null/archive/search?</p>

			<p>og at avbøtende tiltak ikke vil kunne redusere konflikten.» I forhold til Forsvaret er vindmølleparken på Lista bare vurdert som mindre konfliktfylt.</p>	<p>mens direktoratet har brukt småpenger og basert seg på uttalelser fra enkeltpersoner hos fylkesmennene.</p> <p>NVE har merket seg at Direktoratet for Naturforvaltning og Riksantikvaren gjennom konfliktvurderingen mener at samtlige planlagte vindmølleparker vil virke negativt inn på miljøet.</p>	<p>sessionId=f2d6b4a5-6910-420e-acbe-9122bd7eb83a&&theme=light</p>
13.05.2009	Vindmølle ne kommer på Lista	FVN	<p>«Dette er særdeles gledelig. Nå får næringslivet i regionen mulighet til å være med på å utvikle kompetanse når det gjelder bygging og drift av vindmøller», sier ordfører Stein A. Ytterdahl i Farsund.</p> <p>Det er det Fred Olsen-eide selskapet Norsk Miljø Energi Sør som planlegger å investere én milliard kroner i vindmølleparken på Lista. Selskapet anslår at vindmølleparken i anleggsperioden vil sysselsette mellom 200 og 300 personer.</p> <p>«Tillatelsen til Lista vindkraft er et stort og viktig steg i satsingen på fornybar energi. Her er det godt med vind som vil bidra med en betydelig produksjon av ny</p>	<p>Ordfører frykter ikke at utbyggingen vil skade det unike kulturlandskapet på Lista. Det er alle parter bevisste på å verne om.</p> <p>Riksantikvaren har utpekt Lista som et av de mest konfliktfylte områdene for vindkraftanlegg, og pekt på at vindmøllene vil komme i konflikt med både landskapet generelt, kulturlandskap og fornminner.</p>	<p>https://app.retriever-info.com/g0-article/05503420090513CJ24ASL/null/archive/search?sessionId=f2d6b4a5-6910-420e-acbe-9122bd7eb83a&&theme=light</p>

			<p>miljøvennlig energi». Videre forklarer han at</p> <p>«Bygging av vindmøller vil alltid være et inngrep i naturen, og vil nok alltid komme i konflikt med ulike interesser. Det var lettere å si ja til dette siden et stort flertall i Farsund kommunestyret var så positive til utbyggingen. Ellers er det en klar fordel at prosjektet ligger i umiddelbar nærhet til både høyspentnett og kraftkrevende industri», sier olje- og energiminister Terje Riis-Johansen</p> <p>Daglig leder Tor Helge Kjellby i Norsk Miljø Energi Sør har hele tiden sagt at han trodde departementet ville opprettholde konsesjonen fra NVE. Han har vist til at storsamfunnet ikke har annet valg enn å satse stort på vindkraft, som etter vannkraft er den mest rene energien å produsere. Nå kan selskapets hans intensivere byggeplanene.</p>	<p>Olje- og energiministeren har forventninger om at norske selskaper på sikt skal kunne bli ledende på utbygging av vindmøller til havs. I ennå noen år fremover forventer han likevel at det meste av nye vindmøller vil være landbaserte.</p> <p>Tårnene på møllene på Lista blir 75 meter høye og totalhøyden med vingene hele 125 meter.</p>	
14.05.2009	Lista Vindmølle park: Farsunds avis 2009-05-14 page: 6	Farsunds avis	<p>Et innlegg skrevet av Kersti Jølle Bolstad beskriver hun situasjonen slik:</p> <p>Hjelp! Leser med forferdelse at OED har gitt konsesjon til utbygging av Lista vindmøllepark. Mitt hjerte gråter. Farvel mitt vakre Listaland – de vakre heiene med en unik flora og mangfoldig fauna! Dette unike landskapet vil bli totalt</p>	<p>Det kan gi oss et bilde at to ulike perspektiver om hvordan lokalbefolkningen tenker. Selv om noen er imot er det noen andre som er for, men legg merke til den ene personen legger trykk på «hverdagslivet»</p>	<p>https://www.retriever.info.com/proxy/?id=020082200905140FTqKK0I7bF12Rd0N93Zarpn10010</p>

		<p>ødelagt av 30 gigantiske vindmøller. Det er disse som for fremtiden vil ruve og dominere denne vakre og unike naturen. En skam for etterslekten! Jeg gråter! Hva menes med ordene som står på Miljøverndepartementets hjemmesider, som her er lagt ved, se under. Hva menes med slike tiltak når det gis konsesjon til bygging av 30 gigantiske vindmøller som vil ødelegge og rasere naturen totalt? Hvorfor kan ikke vindmøllene bygges i sjøen og nedenfor synsranden? Hvorfor må en vakker natur, flora og faunaen vike plass og utslettes som den vil bli med denne utbyggingen? Og hvordan er det mulig å legge til rette for turister og besøkende i og rundt verneområdene når naturen rases med slike store utbygginger? Nei, jeg fatter det ikke!</p> <p>«Mitt hjerte gråter», sier Kjersti Jølle Bolstad i kjølvannet av at det er gitt konsesjon til utbygging av vindmøllepark på Lista.</p> <p>Et annet innlegg skrev Kurt Eriksson beskriver han det slik;</p> <p>En (av de mange) muligheter(er) for Lister-regionen? En ny turistattraksjon blir skapt, og man kan i tillegg til «fugletitting» heretter arrangere en nisjepreget</p>	<p>- mens den andre legger større vekt på den økonomiske.</p>	<p>1010609&x=d24f3cc9d7bc14b4b57a7dd3d74c8a78</p>
--	--	---	---	---

			<p>«vindmølletitting», supplert med litt «sniktitting» av alt som er vernet og fredet av det ganske Listaland, samt litt «handelstitting» av de tapre og utholdende eiere/ansatte av butikker og utested(er) som holder åpent «mot alle odds» for å kunne oppnå det helt store overskudd. Men kan hende med vindmøllepark på Lista, og andre steder, skal man ikke se bort fra at det i alle fall kan bli overskudd på en ting, nemlig miljøvennlig energi, som kan komme handelsnæringen til gode som gratis strøm året rundt. En vinn(d) vinn (d) effekt/situasjon.</p>		
02.06.2009	En gledelig styrking av det lokale selvstyret? Farsunds avis 2009-06-02 page:9	Farsunds avis	<p>I denne artikkelen så svarer Helen Talleraas. Fylkestingsrepresentant for Høyre på artikkelen skrevet av Kjersti Jølle Bolstad i forbindelse med vedtatt vindmøllepark på Lista.</p> <p>Dette er det HELEN Talleraas SVARER: «... Tatt i betraktning de to nevnte departements satsing på verdiskapning med vekt på bruk av spesielle verneområder fremstår vedtaket om bygging av vindmøller enda mer spesielt. Det er heller ikke gått mange uker siden Lista ble spesielt utnevnt og tiljublet som særskilt interessant og vakkert som både kultur- og naturlandskap av samme minister. Nå er avgjørelsen om</p>	Olje- og energi ministeren begrunner og sier at siden kommunestyret vil det så var det lettere å ta avgjørelsen.	<p>https://www.retriever.info.com/proxy/?id=0200822009051810AljC2Xc6U71IcpFV3OcgKB100101010609&x=9a6cd4af21fdea36ac55b240399cdfde</p>

			<p>vindmøllebygging tatt av et tredje departement og begrunnelsen for vedtaket har vi ikke sett ennå».</p> <p>«Gjort er gjort og spist er spist og når utfallet ble som ovenfor nevnt må en selvfølgelig fokusere fremover og gjøre det beste ut av situasjonen. Jeg håper virkelig at dette blir positivt for kommunen som sådan og Listalandet spesielt».</p> <p>Olje- og energiminister Terje Riis-Johansens svar til Fædrelandsvennens spørsmål om begrunnelsen for vedtaket. Han sier først at det klart er interessekonflikter i vindmøllesaker, for så i tillegg å uttale: «Det var lettere å si ja til dette siden et stort flertall i Farsund kommunestyre var så positive til utbyggingen».</p>	
14.06.2009	Vi trenger ingen vindkraft	Farsunds avis	<p>I artikkelen kommer det frem at eneste hensikten med vindkraftutbyggingen langs norskekysten har, er å ta av FELLESSKAPETS Penger og OMRÅDER, for så putte dem i LOMMA på Utbyggerne.</p> <p>Kurt Oddekavl mener at vi har allerede vannkraft og derfor bør vi bruke pengene våres til å vedlikeholde de, isteden for å ta nye landområder til vindkraft.</p>	<p>https://www.retriever.no/info.com/proxy/?id=020082200906143RR7a51WDDei0mhpfr4eyVX7100101010309&x=311ad7f1066c43</p>

					688f4885b ac624050c
10.07. 2009	Trenger vi virkelig vindkraft?	Farsunds avis	Siggen Abusland (Frp) svarer på Kurt Oddekval sin påstand og mener at han støtter kurt sin mening, men med en mulig annen vinkling.		https://www.retriever.info.com/proxy/?id=0200822009061635m99Q1mbflu1ufYBF2kxrgc100101010609&x=celbad326ef2dd62bfb230cf37632e24
11.05. 2010	Staten sikrer vindmøller på Lista	Farsunds avis	<p>Det ble innvilget 388 millioner kr, som skal brukes til å bygge 31 vindmøller på Lista. Til dels har det også vært stor lokal motstand mot vindkraft-prosjektet. En rekke faginstanser har også uttalt seg negativt til prosjektet.</p> <p>«Prosjektet vil gi ti faste arbeidsplasser bare til drift, i tillegg kan det bli flere arbeidsplasser som følge av reparasjoner og andre innkjøp. Vindmøllene vil også gi 5 til 7 millioner kroner i eiendomsskatt, og det kommer innbyggerne til Gode», sa Ytterdahl</p>		https://www.retriever.info.com/proxy/?id=020082201005110ATdbH2GXuoA25yXIw1lNhov10020101040k&x=a0720177852fadde87497395c56714fa

Med 31 vindmøller, vil kraftplanene bety et naturmessig inngrep i det unike Listalandet. Regjeringen har også gitt Vest-Lista status som et sted med særskilt utvalgt kulturlandskap. Ytterdahl er ikke redd for at vindmøllene vil forringe denne statusen.

«I utgangspunktet ikke. Farsund kommune satser på landbruk, industri og reiseliv. Jeg er ikke redd for at disse interessene skal slå mot hverandre. Et aluminiumsverk er også et inngrep i konflikt med kulturlandskapet», sa Ytterdahl.

«Alle kraftprosjekter medfører inngrep som gir negative konsekvenser. I dette tilfellet oppveide fordelene klart for ulempene. Dessuten trenger vi mer fornybar energi, argumenterte Kåss. Ytterdahl sa at han også har stor respekt for motstanderne til vindkraft-prosjektet på Lista. – Men jeg har tillit til at saksbehandlingen her har vært grundig og god».

Kjellby var naturligvis en glad mann i går. Etter mange års planlegging, åpnet staten pengesekken. – Jeg begynte med dette høsten 1997, og etter nesten 13 års planlegging er dette en lettelse, sier Kjellby til Farsunds Avis. Ved Rudjord river nordvesten godt, og Kjellby ser fram til å

			<p>kunne gå videre med prosjektet. «Vi starter nå med detaljprosjekteringen, og skal finne fram til nøyaktig plassering av vindmøllene, sier han og understreker at arbeidet skal gå ryddig for seg». «Vi er utbyggere, ikke barbarer»</p> <p>Samtidig er Kjellby fullt klar over at prosjektet møter mye motstand, både lokalt og fra flere faginstanser.</p>		
11.05. 2010	<p>Fred. Olsen gratulerte vindmøllegrunderne Fred. Olsen synes dette er veldig</p>	FVN	<p>I går ringte Fred. Olsen og gratulerte dem som i over ti år har jobbet for å få til vindmøllepark på Lista. Nå vil ordførerne i Lister gjøre regionen til et sentrum for fornybar energi.</p> <p>«Fred. Olsen ringte meg i dag tidlig og gratulerte dem som har vært med på dette. Han synes dette er veldig hyggelig og morsomt», sier Torger Lien, direktør i det Fred. Olsen-eide selskapet Norsk Miljø Energi AS.</p> <p>Etter mer enn ti års arbeid fikk de i går tilsagn om 388 millioner kroner fra Enova. Til høsten skal styret i selskapet ta endelig beslutning om hvorvidt de skal investere til mellom 800 millioner og en milliard kroner i vindmølleparken på Lista.</p> <p>Vindmøllene vil gi kommunen ekstra inntekter i eiendomskatt og vil sysselsette mellom 200-300 personer i</p>	<p>Det har vært betydelig lokal motstand mot vindmølleparken, og Riksantikvaren utpekte Lista som et av de mest konfliktfylte stedene for utbygging av vindkraft. Men likevel sa Olje- og energidepartementet ja til vindmøller i 2009.</p>	<p>https://app.retriever-info.com/g_o-article/05503420100511903c97dc6d31e28f35e8ab6d155a8215/null/archive/search?sessionId=f2d6b4a5-6910-420e-acbe-9122bd7eb83a&&theme=light</p>

			<p>anleggsperioden. Men ifølge utbyggeren blir det ikke mer enn toppen ti arbeidsplasser når anlegget står ferdig.</p>		
21.08. 2010	Nå er politikerne mot vindmøller på Lista	Farsunds Avis	<p>Forrige kommunestyre vedtok Listavindmøller med 19 mot 10 stemmer. Nå er flertallsvinden snudd.</p> <p>Farsunds Avis har foretatt en uoffisiell måling for å få svar på hvordan det sittende kommunestyret stiller seg til vindmølleutbyggingen på listaheiene.</p> <p>Farsunds Avis tok ringerunden til samtlige medlemmer, og stilte hver og en av dem følgende spørsmål: «Ville du svart ja eller nei til vindmøller på Lista dersom det skulle vedtas i dag?»</p> <p>Farsunds Avis' ringerunde slår fast at det i dagens kommunestyre er 15 representanter som er mot utbyggingen, 13 for (én har svart «vet ikke»).</p> <p>Noe som overrasket ordfører og vindmølleforkjemper Stein A. Ytterdahl «Denne reguleringsplanen, som er stadfestet av departementet, ble vedtatt for tre år siden med to tredjedeler for. Departementet har gitt konsesjon for bygging. Når da en uoffisiell måling som dette kommer opp, må jeg rett og slett</p>		<p>https://www.retriever.info.com/proxy/?id=020082201008211g66qj24Odx0242bfa4xofS710020101040s&x=b92c933c84dc535f125c1cf2175b734d</p>

			<p>innrømme at jeg blir litt overrasket», sier Ytterdahl.</p> <p>Han vil som følge av tallene nå rådføre seg med representanter i det politiske miljøet i Farsund omkring flertallsmotstanden.</p> <p>«Deretter vil jeg finne ut hva vi gjør med dette. – Hva mener du med det? Hva kan gjøres? – Dette er et stort prosjekt, og det er derfor viktig at alle har innblikk i hva det dreier seg om. Jeg vil rådføre meg om hva disse opplysningene vil bety for vindmøllene som kommer. – For det gjør de uansett? – Saken er vedtatt og ferdig behandlet. Men det vil være betydningsfullt å skjønne denne splittelsen blant lokalpolitikere, siden det er et stort og viktig prosjekt for Farsund, regionen og næringslivet vårt.»</p> <p>Hvorfor er det splittelse blant annet i ditt eget parti, tror du?</p> <p>«Det er overraskende, og det vil jeg finne ut mer om. Det er viktig for meg å få vite på hvordan det kan ha seg at vi har en såpass delt oppfatning nå», svarer Ap-ordføreren.</p>		
27.08. 2010	Vil ha omkamp mot vindmøller – Det er i	FVN	Inspirert av kampen mot «monstermastene» i Hardanger, øyner aksjonistene som kjemper mot vindmøllene på Lista nytt håp. Ordfører	«Jeg vil hevde at kommunestyret som sa ja til reguleringsplanen for vindmølleparken var i utakt med befolkningen.	https://app.retriever-info.com/g_o-article/055

<p>lands- delen stor motstand mot</p>		<p>Stein Ytterdahl i Farsund vil imidlertid ikke høre snakk om ny regulering.</p> <p>«Vi mener Farsund kommune som reguleringsmyndighet har mulighet til å regulere området tilbake til LNF-område (landbruks-, natur- og friluftsområde)», sier vindmøllemotstander og lokalhistoriker Kåre Rudjord.</p> <p>«Det kan se ut som det i dagens kommunestyre er vesentlig større motstand mot å bygge vindmøller på Lista enn blant de folkevalgte som for tre år siden regulerte området til vindmøllepark», sier Rudjord.</p> <p>«Det er i landsdelen stor motstand mot vindmøllene på Lista, men sørlendinger er ikke så aggressive som vestlendinger», mener Beate Marie Johnsen, som leder aksjonen «Ja til bevaring av Listalandskapet».</p> <p>«Kanskje er det grunnen til at protestene mot høyspentmastene i Hardanger fikk så mye større oppmerksomhet enn vår motstand. Jeg vil påstå at naturinngrepene på Lista blir minst like store som i Hardanger. Hos oss blir 15.000 dekar berørt, og her snakker vi om Norges vugge. På Lista er det funnet spor av bosettinger helt tilbake til steinalderen», påpeker Johnsen.</p>	<p>Kanskje kan deres positive innstilling til vindmøllene forklares med at det på det tidspunktet akkurat var slutt på virksomheten ved rørbehandlingsbedriften Bredero, og det var stor arbeidsledighet i Farsund», undrer Lillebø.</p>	<p>03420100827c62eec0c6f8312ec89817a134722aff3/nu11/archive/search?sessionId=f2d6b4a5-6910-420e-acbe-9122bd7eb83a&&theme=light</p>
---	--	---	--	--

06.05. 2011	Vindkraftutbyggingen starter nå i mai	Farsunds avis	<p>Anleggskontrakt til 208 millioner kroner og vil gi jobb til mellom 40 – 60 personer.</p> <p>Høsten 1997 begynte man så smått å snakke om vindmøller på Lista. Når strømmen slås på, har det gått 15 år for å få realisert kraftverket.</p> <p>«Det skal bli godt å komme i gang, sier Tor Helge Kjellby», direktør i Lista Vindkraft AS.</p> <p>«Vi var i kontakt med de første grunneierne på høsten i 1997 for å begynne å tenke på en vindkraftutbygging, så ting har tatt noe lengre tid enn vi kanskje trodde den gangen, men nå blir det omsider en realitet», sier han videre.</p>	Har ventet i 14 år på byggestart.	https://www.retriever.no/info.com/proxy/?id=020082201105063aRcWO1veUZs3SRVBm23ZWY110000101040k&x=c239871919ad2440d389c3d2cae82570
19.07. 2011	Vindmøller – miljøvern eller skuwbrød?	Farsund avis	<p>Tekst skrevet av stortingsrepresentant, Henning Skumsvoll (Frp).</p> <p>I dag kan man se begynnelse på dette miljøeventyret. Anleggsmaskinene er på plass på vest-Lista og inngrepene er massive. Over 20 km med seks meter bred vei til 32 fjelltopper bygges nå.</p> <p>Kulturlandskapet må vike for samfunnsinteressene hevdes det fra miljøvernministeren. Dette står i sterk kontrast til avgjørelsene som tas når enkeltmenneskene søker om begrensede tiltak. Da gjemmer miljømyndighetene seg</p>		https://www.retriever.no/info.com/proxy/?id=020082201107191F63cX1DYy3P4wv7EN0idolj10000101060k&x=bd2061f8a67dbff4

			<p>bak velkjente og til dels intetsigende fraser om hvorfor tiltaket må nektes. Hvor lenge skal denne galskapen fortsette? Bygging av vindmøller på Lista er ren symbolpolitikk fra regjeringen.</p> <p>Trenger vi så denne vindmølleproduserte strømmen? Neppel! Prognosene tilsier at vi vil få et stort kraftoverskudd i det nordiske kraftmarkedet som Norge er del av i løpet av kort tid. Ved behov for kraft er utbygging av vannkraft alternativet.</p> <p>Vindmøllene på Lista er ren symbolpolitikk. Den Rød-Grønne regjering lovte i 2005 3 TWh (3 milliarder kWh) vindkraft innen 2010, men resultatet ble bare ca. 1 TWh. Regjeringen ville så vise handlekraft. Naturen i området hvor atkomstveiene og vindmøllene på Lista bygges, er ofret for at regjeringens symbolpolitikk skal kunne gjennomføres.</p>		dea2792c16517c35
10.09.2011	Venstre i vinden	Farsunds avis	<p>Kåre Rudjord forklarer og skriver innlegg om Lista vindkraft.</p> <p>«Farsund Venstre er for fornybar energi, men ønsker ikke at utbygging skal gå på bekostning av sårbare og verdifulle naturområder. Venstre vil gå imot videre utbygging av vindkraft i kommunen ...» (Program for Farsund Venstre) De som har fulgt med i striden om Lista vindkraftverk</p>		https://www.retriever.info.com/proxy/?id=020082201109102Inc0q1nJ7gA1mZN1b1aMHR5100

			<p>vil huske at Rådmannen i Farsund gikk imot prosjektet og viste til innsigelsene fra fylkesmannen og fylkeskommunen.</p> <p>Et flertall av politikerne i kommunestyret vedtok likevel reguleringsplan. Nå sprenges det som kjent veier og oppstillingsplasser for vindkraftverk overalt i heiene mellom Framvaren og Listafjorden. Hadde kommunestyret gått imot, ville det ikke ha blitt noe vindkraftverk i tuområdene. Nå er det anledning til å plassere ansvar. Hvem var for og hvem imot?</p> <p>Venstres liste har på de første plassene profilerte kvinner som kjempet mot etableringen av Lista vindkraftverk. De bør få vår stemme ved valget.</p>		<p><u>001010610</u></p> <p><u>&x=01cf3</u></p> <p><u>810cdaec2</u></p> <p><u>fc65d076c</u></p> <p><u>091ed0807</u></p>
21.11. 2011	Klargjør for 31 vindmøller	FVN	<p>Det foregår hektisk anleggsvirksomhet i heieområdene på nordlige Lista, der det neste år vil bli reist 31 store vindmøller.</p> <p>For øyeblikket er 40-50 mann i arbeid på området. Det hogges skog, graves kabelgrøfter og sprenges fjell der mølletårnene skal stå. Senere skal det settes opp et mindre administrasjonsbygg og bygninger for tekniske installasjoner. Mellom de 31 vindturbinene bygges det 22 kilometer med veier.</p>		

			<p>Lista Vindkraftverk vil når det står ferdig bli Norges nest største vindmøllepark. Den forventede årsproduksjon på 220 GWh tilsvarer gjennomsnittsforbruket til 11.000 husstander. Til sammenligning var Agder Energis samlede strømproduksjon i fjor på 6586 GWh.</p>		
25.11. 2011	Kokebok og naturødeleggelse	Farsunds avis	<p>Da de bygde ut vannkraftmagasinene i fjellet ble det lovet av utbygger at folket skulle få rimelig strøm. Med vindkraft er det helt motsatt. Vi vil med stor sannsynlighet få dyrere strøm. Altså ingen kompensasjon nå til folket for naturødeleggelsene. Hvordan kunne dette skje? 17 forskjellige aktører uttalte at Lista vindkraft bør ikke bygges ut, men NVE gav konsesjon. Og det på grunn av at kommunestyret i Farsund sa ja. Hva har Kjellby sagt til kommunestyre representantene? Jo det samme som han sier hver gang han blir intervjuet av avisene. Ingen negative konsekvenser med vindkraftanlegg.</p> <p>Nei, Kjellby, det biologiske mangfold er ødelagt. Levevilkårene til en mengde fugler, dyr og planter er borte. Dere prøver febrilsk å dekke til de enorme sårene dere har påført naturen med en masse fine ord. En ting er sikkert. Utbygger har ingen sans for naturens fine balanse. La oss være ærlige med hverandre. Dette var Farsunds</p>	Innlegg skrevet av Svein Hovden, Lyngdal	https://www.retriever.info.com/proxy/?id=0200822011112539mCYT1LiJ190Cssev1007h710000101060o&x=d902b27047cc4170fcb73ecb5a5b5f6

			<p>største og fineste naturområde. Hvordan ser det ut i dag? Sitat utbygger: «jeg vet det ser brutalt ut», og det før vindturbinene er oppe. Det jobbes over hele fylket med lignende planer. Noen har kommet lenger enn andre. Det nærmeste anlegget er Kvinesdal Vindpark. (ligger inne hos NVE nå til behandling). Også dette er et stort inngrepsfri område. Er vi i ferd med å miste noe det mest dyrebare vi har, URØRT NATUR.</p> <p>De har stemplet vindkraft som grønn energi. Derfor kan de uten skrupler ødelegge våre siste inon områder. I manges øyne er dette miljøkriminalitet på høyt plan.</p>	
14.03.2012	I konflikt med vindpark - 750 rovfugler registrert i området til Lista vindpark i fjor høst	Farsunds Avis	<p>Spurvehauk og andre trekkende rovfugler er særlig utsatt for kollisjon med vindturbinene som bygges på Lista, viser en ny rapport.</p> <p>Det er et betydelig antall trekkende rovfugler i området der Lista vindpark nå etableres.</p> <p>Samlet sett ble det høsten 2011 registrert 750 rovfugler. Spurvehauk dominerer med 469 registreringer, etterfulgt av tårnfalk med 125 og musvåk med 79. Både trekk og kretsing skjer nært opp til punktene for de planlagte turbinene. Det er</p>	https://www.retriever.info.com/proxy/?id=020082201203140fpiyV31dGLD3ADNcn2sz3Qf10000101030k&x=88b776732cc73a6f161eba83381c02c4

			<p>konklusjonen i en rapport firmaet NaturRestaurering har utarbeidet på vegne av Fred Olsen Renewables, som står for utbyggingen av Lista vindmøllepark</p> <p>Observasjonene er et krav fra Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE).</p>	
15.06.2012	De første vindmøllene er i havn	Farsunds avis	<p>I går morges ble de åtte første tårnseksjonene til vindmølleparken på Lista losset i havn på den tidligere Brederokaia i Lundevågen.</p> <p>Blant dem som syntes dette var en stor dag var Tor Helge Kjellby, anleggsleder for Lista Vindmøllepark, og som har vært med siden starten.</p> <p>«Ingenting er ferdig før det er ferdig, men jeg tror ikke det kan gå så mye galt nå», uttalte han.</p> <p>«Hva tenkte du da du så de første vindmøllene landet på brygga? - Nei, hva tenkte jeg på? Nå ser det i hvert fall ut som jeg får være med på dette fra start til slutt, og det er jeg veldig glad for», sier Kjellby.</p> <p>Glad havnefogd Også havnegod Tom Egil Ravndal var i går en glad mann.</p> <p>«Det er gøy at det skjer noe og at det er liv på havna», forklarte han.</p> <p>«Ser du noen spesielle utfordringer? - Nei, egentlig ikke. Det eneste måtte være selve</p>	<p>https://app.retriever-info.com/g_o-article/0200822012061513771832/null/archive/search?sessionId=b59e0730-d0cc-4906-9bdf-47814ce516a2&&theme=light</p>

			transporten. Noen steder blir det trangt, men det virker som man har kontroll».		
21.06.2013	Mer positive etter besøk i vindmølle park	Lillesands -Posten	<p>«Jeg var nøytral før besøket. Nå bikker jeg nok mot å være positiv til vindmøller». Det var Olav Vehusheias (H) konklusjon, etter at han og flere andre Birkenes-politikere tirsdag besøkte vindmølleparken på Lista i Farsund.</p> <p>Birkenes-politikerne var før besøket mest spent på lydnivået. Derfor var flere av dem nærmest skuffet, da de gikk ut av bussen midt i parken og ikke hørte noe som helst.</p> <p>Det var langt ifra vindstille, men lydnivået til de besøkende overdøvet turbinene. Det var ikke før politikerne gikk rett under en mølle og var helt stille, at de kunne høre svisjingen fra rotorbladene.</p> <p>En av de fremmøtte kommenterte at om han ikke hadde visst bedre, så ville han trodd at det var et fossefall i nærheten.</p> <p>«Nå har vi fått et inntrykk av lyden og hva dette dreier seg om. Lyden var på ingen måte skremmende. Det var faktisk mindre lyd enn forventet rett under turbinene», sier ordfører Arild Windsland, som synes besøket i parken var veldig nyttig.</p>	Vindmølleparken på Lista, som ble ferdigstilt i år, består av 31 vindturbiner, har en installert effekt på 72MW og vil årlig produsere elektrisitet som tilsvarer strømforbruket til omtrent 12.000 husstander. Flere politikere fra Birkenes reiste tirsdag til parken, med forhåpninger om å få mer førstehåndskunnskap om vindmøller før de selv skal ta stilling til vindkraftverk i Birkenes.	https://app.retriever-info.com/g_o-article/05510020130621dd8f31050b2237137c7bf887db2e9456/null/archive/search?sessionId=b59e0730-d0cc-4906-9bdf-47814ce516a2&&theme=light

			«Det betyr også mye å få et inntrykk av det visuelle. Det er ingen tvil om at vindmøllene er et kunstig element i landskapet, men hvor vidt det er negativt eller positivt er veldig subjektivt. Noen vil synes det er et voldsomt inngrep i naturen, mens andre vil tenke at det øker tilgjengeligheten og turmulighetene».		
14.04 2014	Krever tiltak for å stoppe støyen	Farsunds avis	<p>Rapport med 85 underskrifter mot vindmøllestøy Kun tre dager uten støy siden oppstarten</p> <p>Rapport med de krever tiltak for å stoppe støyen fra vindmøllene. Så langt har 85 vindmølleberørte personer fra Lista skrevet under på en rapport som er sendt Farsund kommune, med kopi til fylkesmannen, Fred. Olsen, NVE og Folkehelseinstituttet.</p> <p>Vindkraftverk</p> <p>«Jeg vil ikke kalle det vindmøllepark, for det er et positivt ladet ord. Dette er et vindkraftverk, sier Larsen videre, og får støtte av de seks, sju andre motstanderne som har stilt opp. Det er altså over 80 som har skrevet seg på underskriftsliste. Flere av dem hadde i sin tid ingen spesielle motforestillinger mot at det ble etablert vindmøller. Men ettersom konsekvensene kom for en dag har flere skiftet mening.»</p>	Dette er noe som bør diskuteres, det alle lurere på er hvem som har definisjonsmakt. Vi bør ta tak i begrep bruket, som for eksempel om det skal være vindkraftverk eller om det heter vindmøllepark, dette er noe vi har sett i flere konsesjonsprosesser og artikler.	https://app.retriever-info.com/g_o-article/0200822014041421621440/null/archive/search?sessionId=b59e0730-d0cc-4906-9bdf-47814ce516a2&&theme=light

05.05. 2014	Forstår frustrasjon en		<p>Fylkesmannen vil foreslå støydempende vindmølletiltak</p> <p>Saksbehandler Bjørn Wattne Østerhus hos Fylkesmannen sier det vil komme forslag om eventuelle støydempende tiltak angående vindmølleparken på Lista før sommeren.</p> <p>Forstår naboene - Jeg kan godt forstå støyproblematikken som naboene til vindmøllene på Lista opplever.</p> <p>Spørsmålet er hva som faktisk kan gjøres. Det vil neppe bli aktuelt å fjerne 31 vindmøller, sier Østerhus. Han ser likevel ikke bort fra at fylkesmannen kan be tiltakshaver om selv å komme med forslag til å bedre forholdene.</p> <p>«Selv sier utbyggerne at støynivået ikke er verre enn det de mener er akseptabelt. Men det er nå deres side av saken. Jeg vet at noen av naboene til møllene på Lista er sterkt berørt av dette», sier Østerhus.</p> <p>Han trekker også fram et annet forhold som kan få betydning for støynivået fra vindmøllene, nemlig det helsemessige.</p>		https://app.retriever-info.com/g0-article/0200822014050524101622/null/archive/search?sessionId=b59e0730-d0cc-4906-9bdf-47814ce516a2&&theme=light
14.06. 2014	Kommune overlegen tartak i	Lister	<p>Løvhaug åpner for pålegg til Lista Vindkraftverk «Det er stor sannsynlighet for at en del naboer har vesentlig helseplager som følge av støy fra</p>		https://app.retriever-info.com/g0-

vindmølle støyen		<p>vindkraftverket», mener kommuneoverlege Sigurd Waage Løvhaug. Saken skal opp i kommunestyret tirsdag</p> <p>Vindmøllesaken skal opp i kommunestyret førstkommande tirsdag.</p> <p>Administrasjonen innstiller på å pålegge Lista vindkraftverk AS å gjennomføre en kartlegging av helsemessige konsekvenser som vindkraftverket kan ha påført naboer. Løvhaug opplyser i sin uttalelse at Farsund kommune har mottatt en klage som er undertegnet av 70 naboer til vindkraftverket, som gjelder både fastboende og personer med fritidsboliger.</p> <p>Frustrert Tidligere har Lister skrevet om frustrerte naboer som i første rekke vil redusere støyen fra møllene. Flere av de Lister har snakket med var tidligere for en vindmøllepark på Lista, men etter at parken ble en realitet for om lag et år siden, har de alle snudd, ifølge personer avisen har vært i kontakt med.</p> <p>«Jeg er rimelig sikker på at alle som i dag er berørte av denne støyen nå er imot», uttalte Willi Larsen, som vi snakket med seneste i forrige uke.</p> <p>Søvnproblemer Kommuneoverlegen har i tillegg fått rapporter om søvnproblemer og forringet livskvalitet.</p>		article/0200822014061425046386/null/archive/search?sessionId=b59e0730-d0cc-4906-9bdf-47814ce516a2&theme=light
---------------------	--	---	--	--

			<p>«En rekke naboer har beskrevet sine støyplager. I hovedsak rapporteres det om søvnproblemer og nedsatt livskvalitet», sier Løvhaug.</p> <p>Det fremholdes videre at kommunen behandler denne klagen etter folkehelselovgivningen.</p> <p>«Min vurdering av klagen er at det er stor sannsynlighet for at en del naboer har vesentlig helsemessig ulempe som følge av støy fra kraftverket. Av den grunn kan det bli aktuelt å pålegge vindkraftverket å gjennomføre en helsekonsekvensutredning hos naboene, hjemlet i folkehelseslovens §11», hevder Løvhaug.</p>		
14.02. 2015	Grunneiere fikk vin, blomster, klokker og penger	Lister	<p>To og et halvt år etter at vindkraftverket på Lista sto ferdig, forteller grunneiere hvordan de ble overøst med gaver for å bli med på prosjektet.</p> <p>Flere av dem er skuffet over oppfølgingen fra vindkraftselskapet.</p> <p>Rune Kroslid var en av mange grunneiere på Lista som ble overtalt av prosjektleder Tor Helge Kjellby til å få vindturbiner på sin eiendom. I dag er han en skuffet mann. Han reagerer kraftig på at Kjellby dro sin vei så fort vindmøllene var i drift.</p> <p>«Han er en fantastisk selger. Han fremsto som vår beste venn, og vi trodde på ham da han fortalte om alt det positive med vindmøllene», sier Rune Kroslid, som</p>	Gaver/ goder deles ut til grunneiere slik at utbygger kan få tak i areal.	https://app.retriever-info.com/gode-article/0200822015021434129945/null/archive/search?sessionId=b59e0730-d0cc-4906-9bdf-47814ce516a2&&theme=light

			<p>mener at bildet er mer nyansert fordi Kjellby reiste fra prosjektet uten å ordne opp i problematiske ting som han hadde lovet å gjøre. Kroslid er en av tre tidligere styremedlemmer i grunneierlaget som Lister har snakket med. To av de tidligere styremedlemmene ønsker ikke å stå frem med navn, men de intervjues og uttaler seg sammen med Kroslid om det de mener var Kjellbys «metode» for å få konsesjon for vindkraftanlegget.</p>		
18.02. 2015	Hvem bråker mest?	Lister	<p>Viser til lørdagsavisen der redaktør Jensen hevder at vindmøllene på Lista gikk med 20 mill kr i minus i 2013, og at vindmøllene derfor ikke er lønnsomme. Energiproduksjonen i 2013 var ekstremt liten, og kun ca 65 prosent av et normalt år. Normalt vil møllene produsere for ca 95 mill kr i året, og da vil selskapet få et overskudd på ca 20 mill kr. Derfor menes at redaktør Jensen var for rask til å konkludere med overhode ikke lønnsomt. Grunneierne av vindparken bråker likevel mer enn redaktøren</p> <p>Skal vi virkelig snakke om lyd på Lista, så er det når det stormer og havet bruser mot land. Denne lyden er det ingen som bråker om, fordi man ikke vet hvem man skal klage til. Lyden av vindsusen fra møllene kan egentlig være som musikk i ørene for noen, de kommer an på hvor forutinntatt</p>		https://app.retriever-info.com/g0-article/0200822015021834239597/null/archive/search?sessionId=b59e0730-d0cc-4906-9bdf-47814ce516a2&&theme=light

			man er.		
12.03. 2015	Nå løsner det for vindkraftbransjen		<p>Det vil løse for investeringer i vindparker når Stortinget vedtar nye AVSKRIVNINGSREGLER før sommeren, mener bransjen selv. Men vindkraftkommunene får fremdeles ingen kompensasjon.</p> <p>«Vi har gjort vårt i departementet. Det er flere konsesjoner enn vindkraftverk. Nå er det opp til investorene å sette i gang nye vindparker», sa olje- og energiminister Tord Lien (Frp) da han møtte den sakte voksende vindbransjen.</p>		https://app.retriever-info.com/glo-article/05501120150312fd6e73ae2f03df2af2da26b381aa6183/null/archive/search?sessionId=b59e0730-d0cc-4906-9bdf-47814ce516a2&&theme=light

Vedlegg 2: Konsesjonsprosessen NVE

Tiltakshaver: Lista Vindkraftverk AS

Saksbehandler: Arne Olsen (aro@nve.no)

Sakstyper: Nett, Vind

Saksnummer: 2000302250;200700842

Status: Konsesjon gitt

Dato: 12.05.2009

Kommune/Fylke: Farsund, Agder

Produksjon/Effekt: 242.42 GWh / 71.30 MW

Hentet fra:

<https://www.nve.no/konsesjonssaker/konsesjonssak/?id=17&type=A-6>

Dato	Rapportnavn	Innhold	Merknad	Lenke
19.05.05	Lista Vindmøllepark, Farsund kommune – Konsesjonssøknad, konsekvensutredning	<p>Norsk Miljø Energi Sør (NME) søker konsesjon for å bygge og drive en vindpark i Farsund kommune, Vest-Agder (Agder). Den planlagte vindmølleparken vil bestå av 34 vindmøller. Bakgrunnen for konsesjonssøknaden er at NME ønsker å imøtekomme myndigheten ønske om økningen i elektrisitetsproduksjonen i form av fornybare energi kilder.</p> <p>Forbruksveksten i Norge er 1–2 % pr. år, slik at manglende dekning i innenlandsk elektrisitetsproduksjon er økende. I et normalår må Norge importere 6–13 TWh kull-/kjernekraft de første årene av dette århundre.</p>	<p>NVE vil kunngjøre høring av konsesjonssøknad og konsekvensutredning.</p> <p>NME kjenner til at utbyggingen vil skape konflikt.</p> <p>Et mulig konfliktområde som ikke er nevnt, men som ble identifisert under meldingsprosessen er trekkrutene til en rekke rovfugler.</p>	<p>http://webf.ileser.vice.nve.no/AP/1/Publishe/Do wnload/200302250/1015495</p>

		<p>NME legger samtidig frem forslag til reguleringsplan for vindparken med tilhørende infrastruktur. NVE vil kunngjøre høring av konsesjonssøknad, konsekvensutredning og forslag til reguleringsplan for vindparken, og samordne behandlingen av reguleringsplanen med Farsund kommune. NME kjenner ikke til at den planlagte utbyggingen vil komme i konflikt med private planer.</p> <p>Det forventes at tiltaket vil få positive konsekvenser for det regionale næringslivet. Av en samlet investeringskostnad på totalt 780 millioner NOK, forventes den regionale andelen å ligge på 11 % til 19 %, tilsvarende 85-150 millioner NOK. Den største usikkerheten i vurderingen av den regionale andelen er beløpet på ca. 65 millioner NOK som er knyttet til fabrikasjon av vindmølletårnene, som kan utføres lokalt.</p> <p>Antallet arbeidsplasser i området i løpet av anleggsfasen kan bli nesten doblet hvis det etableres et tårnfabrikasjonsanlegg i regionen. Dette vil imidlertid kreve aktiv og sterk medvirkning fra regionale og kommunale myndigheter, samt deltagelse fra en vindmølleleverandør.</p>		
--	--	--	--	--

09.02.04	<p>Bakgrunn for KU-program. / Norsk Miljø Energi Sør AS: Melding om Lista vindpark i Farsund kommune. Sammenfatning av høringsuttalelser og fastsetting av konsekvensutredningsprogram.</p>	<p>Norsk Miljø Energi Sør AS sin melding ble sendt på høring til berørte instanser 6.8.03.</p> <p>Meldingen ble sendt på høring til følgende instanser/organisasjoner: Farsund kommune, fylkesmannen i Vest-Agder, Vest-Agder fylkeskommune, Direktoratet for naturforvaltning, Riksantikvaren, Statens Forurensningstilsyn, Norges Naturvernforbund, Naturvernforbundet i Vest-Agder, Natur og Ungdom, Norges Miljøvernforbund, Bellona, Norsk Ornitologisk Forening, Den Norske Turistforening, Norges Jeger- og Fiskeforbund, Norges Bondelag Agderkontoret, Vest-Agder bonde- og småbrukarlag, Farsund Næringsselskap, Naturvernforbundet i Farsund, Norsk Ornitologisk Forening Farsund, Farsund og Lyngdal Jeger- og Fiskeforening, Lista Bondelag, Farsund skogeierlag, Lista sauealslag, Luftfartstilsynet, Forsvarsbygg, Telenor, Statnett SF og Agder Energi AS. Farsund kommune la også ut meldingen til offentlig ettersyn.</p> <p>Meldingen ble sendt til orientering til: Miljøverndepartementet, Olje- og energidepartementet, Norsk Institutt for by- og regionsforskning, Direktoratet for</p>	<p>Det har kommet inn 21 høringsuttalelser til meldingen og forslaget til konsekvensutredningsprogram.</p> <p>FYLKESMANNEN i Vest-Agder: Klarlegge om bygging av omsøkte anlegg vil kunne påvirke naturopplevelsen og derved allmennhetens opplevelse av Lista-naturen.</p> <p>Hittil er det heller ikke bygget noen vindpark av sammenliknbart omfang langs sørlandskysten, og det vil derfor etter miljøvernavdelingens vurdering være riktig å legge opp til en noe mer omfattende høring og velutarbeidet visualisering for å dekke informasjons-</p>	<p>http://webfileservice.nve.no/API/PublishedFiles/Download/200302250/971739</p>
----------	---	---	---	--

		<p>brann- og elsikkerhet og Enova SF. Utsending av melding, utlegging av meldingen til offentlig ettersyn og innbydelse til offentlig møte ble kunngjort i Norsk lysingsblad, Fædrelandsvennen og Farsund Avis.</p> <p>NVE arrangerte offentlig møte på Herredshuset i Vanse 1.9.03, hvor NVE orienterte om behandlingsprosessen for meldingen og Norsk Miljø Energi Sør AS orienterte om selve prosjektet og planene for gjennomføring. Det kom 44 mennesker på møtet.</p> <p>Samme dag ble det holdt et møte på Rådhuset i Farsund. I møtet deltok representanter fra Farsund kommune, Vest-Agder fylkeskommune, fylkesmannen i Vest-Agder og Norsk Miljø Energi Sør AS. NVE og tiltakshaver holdt samme orientering som på det offentlige møtet.</p> <p>NVE arrangerte 9.12.03 et nytt møte for Farsund kommune hvor sammenfatning av høringsuttalelser og utkast til KU-program ble presentert og diskutert. På møtet deltok også representanter fra Vest-Agder fylkeskommune og fylkesmannen i Vest-Agder.</p>	<p>og høringsbehovet i tilstrekkelig grad.</p>	
--	--	---	--	--

		<p>Fylkesmannen i Vest-Agder ved miljøvernavdelingen vil i brev av 8.10.03 understreke viktigheten av å gjennomføre en bredest mulig høring av den planlagte vindparken på Lista.</p> <p>Direktoratet for naturforvaltning (DN) påpeker i brev av 13.10.03 at det synes å være betydelige miljøinteresser i, og i influensområdet til, den planlagte vindparken. DN vil ikke på dette stadiet i prosessen vurdere hvordan de vil stille seg til en eventuell konsesjonssøknad.</p> <p>Norsk Ornitologisk Forening (NOF) avdeling Vest-Agder: Planområdet ligger trolig midt i hovedtrekktruten for rovfugl (hauker, våker, kjerrhauker og falke) langs Sør-Vestlandet.</p> <p>Området for den planlagte vindmølleparken er trolig ikke blant Listas rikeste leveområder for hekkende og beitende fugl.</p> <p>Helge Elle: kommenterer i brev av 2.10.03 vindparkplanene på vegne av alle grunneierne under Salen, Frøysti og Knustad. Helt inntil planområdet er det fritidsbebyggelse, og bare få hundre meter unna, også fast bosetting. På vegne av grunneierne ber Helge Elle om at alle forhold vedrørende støy, det visuelle, refleksblink og andre miljømessige</p>		
--	--	--	--	--

		forhold blir godt utredet og presentert på en lett tilgjengelig måte. Plasseringen av veier og av de enkelte vindmøllene må også fremgå tidlig i prosessen.		
10.02.04	Norsk Miljø Energi Sør AS – Lista vindpark i Farsund kommune. Fastsetting av konsekvensutredningsprogram	<p>NVE pålegger tiltakshaver (NME) følgende:</p> <p>Landskap: Ved hjelp av fotorealistiske teknikker og animasjoner skal nærvirkning og fjernvirkning av inngrepet synliggjøres fra representative steder, både fra land- og sjøsiden. Det skal legges særlig vekt på områder med bebyggelse. Det skal vises til et kjent referanseobjekt i visualiseringene.</p> <p>Kulturminner og kulturmiljø: Eksisterende dokumentasjon skal gjennomgås, eventuelt suppleres med befaringer med visuell undersøkelse og kontakt med lokalkjente.</p> <p>Friluftsliv og ferdsel: Eksisterende dokumentasjon skal gjennomgås, og eventuelt kompletteres med samtaler/intervjuer med lokale og regionale myndigheter, organisasjoner og lokalbefolkning.</p> <p>Fugl: Utredningene skal gjøres ved bruk av eksisterende informasjon, eventuelt feltbefaring og kontakt med regionale og lokale myndigheter og organisasjoner.</p>	NVE pålegger NME god kommunikasjon med flere aktører, tillegg anbefales det at de utformer enkel brosjyre.	http://webfileservice.nve.no/API/PublishedFiles/Download/200302250/971742

		<p>Annen fauna: Vurderingene skal bygge på eksisterende dokumentasjon, og eventuelt feltbefaring og kontakt med lokalbefolkning, lokale og regionale myndigheter og organisasjoner.</p> <p>Flora: Vegetasjonstyper og botaniske verneverdier i planområdet skal beskrives. Eksisterende dokumentasjon skal gjennomgås og eventuelt suppleres med feltbefaring. Det skal vurderes plantilpasninger for å redusere eventuelle negative virkninger.</p> <p>Støy og skyggekasting: Eventuelle avbøtende tiltak skal vurderes ved overskridelse av SFTs retningslinjer for industristøy. Ved hjelp av kartopplysninger og dataprogrammer skal støyutbredelse og skyggekasting fra vindparken beregnes. Det skal lages et støysonekart for vindparken. Måling av eksisterende bakgrunnsstøy bør vurderes foretatt i felten.</p> <p>Annen arealbruk: Lokale og regionale myndigheter må kontaktes for innsamling av eksisterende dokumentasjon om dagens arealbruk og planlagt arealbruk. Vurdering av konsekvenser for flytrafikken vurderes i samråd med Avinor AS.</p> <p>Infrastruktur: Herunder skal tilknytningspunkt, spenningsnivå og mastetyper beskrives. Krav til</p>		
--	--	--	--	--

		<p>visualisering og kulturminneutredning gjelder også kraftledningene.</p> <p>Samfunnsmessige virkninger: Det skal beskrives hvordan tiltaket kan påvirke økonomien i Farsund kommune, sysselsetting og verdiskaping lokalt og regionalt. Dette skal beskrives både for anleggs- og driftsfasen. Verdi og konsekvenser for reiseliv og turisme som følge av etableringen av et vindkraftverk skal drøftes.</p> <p>Alternativ lokalisering: Norsk Miljø Energi Sør AS skal begrunne hvorfor de har valgt Lista for lokalisering av vindparken</p> <p>NVE ber Norsk Miljø Energi Sør AS om i nødvendig grad ta kontakt med kommuner, grunneiere og andre berørte interesser i utredningsarbeidet. Norsk Miljø Energi Sør AS oppfordres videre til å ta kontakt med NVE før søknaden med konsekvensutredning ferdigstilles og oversendes til formell behandling.</p>		
Des. 04	Lista vindmøllepark – Konsekvensutredning – Fagrapport landskap	Fra et utvalg av disse stedene har det blitt laget visualiseringer av vindparken med visualiseringsmodulen i programmet WindPro. Utvalget av motiver har vært gjort ut fra krav i NVEs utredningsprogram, og ut fra et ønske om å dekke et representativt utsnitt av berørte befolkningskonsentrasjoner, viktige	Fotostandpunkter er valgt blant steder som er blitt anbefalt av Farsund kommune	http://webfileservice.nve.no/API/PublishedFiles/Download/2003

		<p>kulturmiljøer, og områder med betydning for friluftsliv og reiseliv. Så godt som alle fotostandpunkter er valgt blant steder som er blitt anbefalt av Farsund kommune, og det er også tatt hensyn til en del av de kommentarer som ble gitt til meldingen.</p>		<p>02250/1015496</p>
13.12.05	<p>Norsk Miljø Energi Sør AS – Lista vindpark og tilhørende 132 kV nettilknytning. Krav om tilleggsutredninger. (Brev)</p>	<p>NVE vil på grunnlag av innkomne merknader og våre egne vurderinger, be Norsk Miljø Energi Sør AS om å legge frem følgende tilleggsutredninger:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Det skal gjennomføres ytterligere en visualisering og vurderinger knyttet til tiltakets påvirkning på landskapet. Aktuelt fotostandpunkt for visualiseringen er etter NVEs vurdering Storefjell. 2. På bakgrunn av blant annet ovennevnte og tidligere visualiseringer av tiltaket, samt tidligere vurderinger av konsekvensene av tiltaket på landskapet, skal det også gis ytterligere vurderinger av mulige konsekvenser for reiseliv og turisme. Vurderingene skal blant annet gjøres ut fra erfaringer og undersøkelser fra andre land. 3. Det skal gjøres nye beregninger av støy fra vindturbinene på bakgrunn av nye retningslinjer for støy utarbeidet av Statens forurensningstilsyn (T-1 142). Det skal i denne forbindelse utarbeides et 	<p>Kopi send til følgende:</p> <p>Farsund kommune Fylkesmannen i Vest-Agder Vest-Agder fylkeskommune Statens landbruksforvaltning Direktoratet for Naturforvaltning Riksantikvaren Norges Naturvernforbund Naturvernforbundet i Farsund Natur og Ungdom Norges Miljøvernforbund Bellona Zero Emission Resource Organisation Norsk Ornitologisk Forening</p>	<p>http://webfileservice.nve.no/API/PublishedFiles/Download/200302250/1037751</p>

		<p>nytt støysonekart i henhold til de nye retningslinjene.</p> <p>Når NVE mottar tilleggsutredningene, vil disse sendes på høring til berørte interesser. Vi ber om at opplysningene presenteres i ett samlet dokument.</p>	<p>Norsk Ornitologisk Forening, Lista Lokallag RBL Agder og Telemark Den Norske Turistforening Norges Jeger- og fiskeforbund Farsund og Lyngdal Jeger og Fiskeforening Lista Lufthavn AS Luftfartstilsynet Forsvarsbygg Statens vegvesen Agder Energi Nett AS Statnett SF A/S Lister Skoganlæg Ulgjell Skogsdrift DA Uddal sameie Gunvor A. Vaagen Arno Vigmostad Else Bogaard Trygve Torkildsen Helge Elle Heidi Martinussen m/flere Anthony Larsen og Alvilda Larsen Helga Rudjord og Ketil Volden Jan Broder Dahl</p>	
--	--	---	---	--

			Hanne Haaland og Sveinung W. Jensen Grunneierlaget Lista vindmøllepark Elisabet og Erling Hillesund Ole Meyer Berit Wiig Jonsbråten og Arnstein Jonsbråten Inga Reisvåg Sofie og Kåre Rudjord	
26.09.05	Lista Vindpark i Farsund kommune – Støykonsekvenser	Hørbarheten av lyden vil være bestemt av flere forhold, blant annet: Avstand, vindretning og -styrke og naturlig bakgrunnsstøy (fra vind, sjø og annet). Sistnevnte forhold er særlig knyttet til vindens retning og styrke. Ifølge beregningene ligger et antall boliger innenfor sonen hvor støyen kan være hørbar. Det kan derfor være behov for kontrollmålinger ved boliger. Lydnivået bør overvåkes over en tidsperiode og omfatte ulike vind- og værforhold.		http://webfileservice.nve.no/API/PublishedFiles/Download/200302250/1051844
Ukjent dato	Lista vindmøllepark – landskap/ Tilleggsvurdering: landskapsvirkning sett fra Storfjellet	Det er foretatt en visualisering av Lista vindmøllepark sett fra Storfjellet, det høyeste punktet på Listalandet og et sentralt utsiktspunkt i området.		http://webfileservice.nve.no/API/PublishedFiles/Download

		<p>Bildet viser at vindmøllene vil prege hele landskapet mot vest. Det samme vil skje mot nord og øst. Særlig sektor mot Flat-Lista vil fortsatt forbli åpen. På grunn av møllestørrelse og plassering er innbyrdes avstand mellom møllene forholdsvis stor, noe som gjør at denne ganske omfangsrike vindmølleparken likevel ikke får et så kompakt preg som man f.eks. opplever med mange av de eldre vindmølleparkene man ser i Danmark. Men det er helt på det rene at utsikt og opplevelse fra Storfjellet (som for så vidt er preget av sine tekniske anlegg fra før) dramatisk vil endre karakter.</p> <p>Storfjellet vil uansett være et utsiktspunkt j som velges aktivt av de som går dit på tur, og er slik sett ikke et representativt standpunkt i hverdagslandskapet på Lista.</p>		oad/200302250/1051847
10.03.06	Lista vindpark – vurdering av mulig innvirkning på turisme og reiseliv	<p>Undersøkelsene ser ut til å variere etter hvem det er som har utført analysen; vindkraftbransjen eller motstandere av utbygging.</p> <p>Generelle forhold som indikerer vindparkeres konsekvenser for turisme, kan likevel trekkes frem:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Turister er i hovedsak generelt sett positive til satsning på vindkraft i landene/områdene de besøker. 	<p>På bakgrunn av denne vurderingen antas vindparken å få liten virkning på turismen ved for eksempel Listastrendene, Loshavn, Snekkestø og Varnes.</p> <p>Noe større påvirkning kan en anta at parken får for attraksjonene</p>	http://webfileservice.nve.no/API/PublishedFiles/Downloads/oad/200302250/1051856

		<p>Motstanden øker med grad av synlighet og hvor ofte man ser slike anlegg.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Negative visuelle effekter er turistenes største bekymring ved vindkraftutbygging • Ved konkrete planlagte utbygginger viser de identifiserte undersøkelsene stor variasjon i resultatene. • Andelen turister som sier at de sannsynligvis ikke vil besøke et område dersom det bygges ut med vindkraft, varierer fra 2-26 %. 	<p>ved blant annet Lista fyr, Pennefeltet og Borshavn fordi synligheten er større derfra.</p> <p>Størst negativ virkning er sannsynlig for Bøensbakkene, Framvaren og turveiene i heilandskapet ved vindparken og til toppen av Storefjell.</p>	
19.12.06	<p>Norsk Miljø Energi Sør AS - konsesjonssøknad for Lista vindkraftverk med tilhørende nettilknytning i Farsund kommune.</p> <p>Sammenfatning av høringsuttalelser og bakgrunn for vedtak.</p> <p>(Viktig* dette er vedtaksbrevet/ rapporten)</p>	<p>Etter Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) sin vurdering utgjør konsekvensutredning, tilleggsutredninger, befaringer og innspill i forbindelse med høringene av Lista vindkraftverk et tilfredsstillende beslutningsgrunnlag for å avgjøre om vindkraftverket skal gis konsesjon eller ikke, og på hvilke vilkår en konsesjon skal gis.</p> <p>I kommuneplanen for Farsund, som er gjeldende for perioden 2001-2010, ble enstemmig vedtatt i desember 2001. I kommuneplanens arealdel er planområdet for vindkraftverket avsatt som landbruk-, natur- og friluftsområde. Hoveddelen av det omsøkte planområdet er imidlertid</p>	<p>NVE vil etter en helhetsvurdering gi Norsk Miljø Energi Sør AS (NME) konsesjon for å bygge og drive Lista vindkraftverk med tilhørende infrastruktur.</p> <p>Bakgrunn for å gi NME konsesjon ifølge NVE er at vindkraftutbyggingen styrker den nasjonale forsyningssikkerheten.</p>	<p>http://webfileservice.nve.no/API/PublishedFiles/Download/200302250/1094634</p>

		<p>også vist som et område for mulig utnyttelse for vindenergi. En slik skravering i kommuneplanes arealdel er ikke juridisk bindende, men gir et tydelig signal om at et vindkraftverk vil kunne etableres, dersom dette skulle bli aktuelt.</p> <p>NVE og Farsund kommune 8.6.05 møte på Rådhuset i Farsund. Samme dag holdt NVE offentlig møte på samme sted der det var ca. 50 fremmøtte.</p> <p>Det har kommet 36 merknader til konsesjonssøknaden, KU og forslaget til reguleringsplan. Noen høringsinstanser har bemerket at de kun uttaler seg til konsesjonssøknaden og KU. NVE har også mottatt 10 merknader til tilleggsutredningene. Alle merknader inngår som grunnlag i NVEs konsesjonsvedtak, og er sammenfattet under.</p> <p>Fylkesmannen sier at Lista-halvøya i Norsk målestokk utgjør en unik helhet av verdifulle natur- og landskapstyper, og at den blant annet brukes som studieområde av universiteter og høyskoler.</p> <p>Fylkesmannen i Vest-Agder mener de foreslåtte avbøtende tiltak lokalt vil kunne avhjelpe skadevirkningene ved at enkeltturbiner tas ut av planen, men</p>	<p>(SIKRING AV NASJONAL-FORSYNING).</p> <p>I vedtaket kommer det frem også at NVE har vært positive til vindkraftutbygging i dette området siden 2001. Det betyr at NVE og resterende aktører har hatt en eller annen form for «hallusinerende medvirkningsprosess»</p> <p>Farsund kommune har satt av areal for vindkraftutbygging i 2001, men fortsatt bør mindre mektige aktører få rettfærdig saksbehandling uten at NVE forhånds bestemmer avgjørelsen!</p> <p>Fylkesmannen- og Fylkeskommunen i Vest-Agder fraråder NVE å gi konsesjon til NME! Flere aktører som NHO Reiseliv</p>	
--	--	--	--	--

		<p>mener det ikke er mulig å etablere tiltaket uten betydelig skade på landskapsverdiene. Det konkluderes med at fylkesmannen sterkt fraråder NVE å gi tillatelse til tiltaket på grunn av den betydelige skade på allmenne natur- og friluftslivsinteresser dette vil medføre.</p> <p>Fylkeskommunen Vest-Agder mener at tiltaket vil dominere landskapet på Lista som vurderes å være av nasjonal og internasjonal verdi og dermed bidra til å forringe opplevelsen av landskapet. Fylkeskommunen fraråder derfor NVE å gi konsesjon til det omsøkte vindkraftverket.</p> <p>Farsund kommune vil kunne kreve eiendomsskatt på vindkraftverket. Med tiltakshavers anslag av investeringskostnadene for vindkraftverket, vil dette kunne gi kommunen en årlig økning i frie inntekter på ca. 5 Million NOK.</p> <p>NVE konstaterer at vindkraftverket kan oppfattes som et positivt element i landskapet og fremstå som arkitektoniske monumenter, symboler på produksjon av ren fornybar energi og på økt aktivitet.</p> <p>NVE konstaterer at vindkraftverket kan være en reiselivsattraksjon og kan også</p>	<p>Sør-Norge har også bekreftet at NVE bør ikke godkjenne konsesjonssøknaden.</p> <p>NVE legger til grunn at etablering av vindkraftverket vil virke positivt inn på kommunens skatteinntekter, og bidra til økt sysselsetting lokalt og regionalt. Bygging, drift og vedlikehold av vindkraftverket vil også bidra til kjøp av varer og tjenester lokalt og regionalt, og således indirekte påvirke kommunal økonomi, så vel som lokale og regionale bedrifter.</p>	
--	--	---	--	--

		<p>medføre større etterspørsel etter overnatting/catering med mer i forbindelse med økt aktivitet i området.</p> <p>NVE konstaterer at etablering av vindkraftverket kan være positivt for friluftslivet for de brukergruppene som ønsker eller har behov for mer tilrettelegging og bedre fremkommelighet, og fordi vindkraftverket kan være en attraksjon i seg selv.</p>		
02.07.07	<p>Norsk Miljø Energi Sør AS – Lista vindkraftverk. Klager på NVEs vedtak om konsesjon og ekspropriasjonstillatelse . Sammenfatning og vurdering av klager.</p>	<p>NVE har mottatt 17 klager på vedtaket. NVE kan ikke se at det har kommet frem nye vesentlige forhold i klagen som gjør at NVE vil omgjøre eller oppheve sitt vedtak av 20.12.06.</p> <p>NVE konstaterer samtidig at Farsund kommune, i at kommunestyremøte 08.05.07, fattet et reguleringsplanvedtak som er i tråd med NVEs konsesjonsvedtak. Reguleringsplanen for lista vindkraftverk ble vedtatt med nær 2/3 flertall.</p> <p>De som har klaget på NVEs vedtak av 20.12.06 er uenige i NVEs skjønnsutøvelse og vedtak. Følgende har påklaget NVEs vedtak:</p> <p>Kåre Rudjord</p>	<p>Vest-Agder fylkeskommune klager på vedtaket, på grunn av at vindkraftutbygging er negativ for kulturminner, kulturmiljøet, natur og kulturopplevelsen. Ulgell skogsameie v/Per Mognes Reehorst: Sameiet mener erfaringsvis at lokale argumenter tillegges for liten vekt i beslutningsprosessen og eksempelvis til vindkraftverket på Lindesnes. Sameiet sitter igjen med et</p>	<p>http://webfileservice.nve.no/API/PublishedFiles/Downloads/200700842/40383</p>

		<p>Grete Skjeggestad Meyer og Ole Meyer Norsk Ornitologisk Forening (NOF) Vest-Agder fylkeskommune Ulgjell skogsameie v/Per Mogens Reehorst Norsk Ornitologisk Forening - Lista lokallag Norges Miljøvernforbund Jan Erik Rudjord Landsorganisasjonen STOPP rasing av kysten Den Norske Turistforening Solveig K. Tønnessen og Helge Elle m.fl. AS Lister Skoganlæg, v/Helge Elle Else Bogaard Peder Elle Arno Vigmostad Einar Østhassel Uddal sameie v/Jan Erik Rudjord</p> <p>Vest- Agder fylkeskommune klager på NVEs vedtak i brev av 12.1.07. I klagen sier fylkeskommunen at de også har reist innsigelse til reguleringsplanen for vindkraftverket. Dette begrunnet ut fra hensynet til svært verdifulle kulturminner og kulturmiljø i området der vindkraftverket planlegges. Fylkeskommunen viser i denne sammenheng til uttalelse fra fylkeskonservatoren som følger.</p>	<p>inntrykk av at NVE minimaliserer ulempene og overdriver fordelene.</p> <p>Flere myndigheter og interesseorganisasjoner har frarådet NVE om å gi konsesjon, men alle uttalelser fra grunneiere, privatpersoner og andre interessenter har ikke gjort noe form for inntrykk på NVE.</p> <p>50 % av grunneierne i planområdet er imot vindkraftutbygging, dette er noe NVE burde tatt med seg, da dette er kraftig signal. NVE mener at boligprisene eller verdiene i området ikke blir påvirket på negativt, da de ikke er kjent med denne type problematikk.</p>	
--	--	--	--	--

		<p>Påstanden om at saksbehandlingen har vært uryddig er etter NVEs vurdering grunnløs.</p> <p>Skjønnsutøvelse og NVEs rolle i konsesjonsbehandlingen</p> <p>Flere høringsinstanser er negative til at NVE ikke har tatt inn over seg de signaler som regionale og nasjonale myndigheter og interesseorganisasjoner har gitt i konsesjonsbehandlingen. Landsorganisasjon STOPP Rasing Av Kysten (LSRAK) mener at NVE ikke i tilstrekkelig grad har synliggjort at fordelene ved prosjektet er større enn ulempene. De mener at det er vanskelig å forstå hvordan NVE har vektet de forskjellige momentene og at det vanskeliggjør etterprøvbareheten. Andre hevder at NVE minimaliserer ulempene og overdriver fordelene ved vindkraftverket. Det fremsettes påstand om at NVE tidlig i prosessen tok standpunkt til at vindkraftverket skulle gis konsesjon og at innspill i behandlingsprosessen derved ikke ble tillagt tilstrekkelig vekt.</p> <p>NVE konstaterer at klagerne er uenige i NVEs skjønnsvurderinger som ligger til grunn for vedtaket av</p>	<p>Jan Erik Rudjord: Han er overrasket over at det ble gitt konsesjon før kommunen hadde realitetsbehandlet reguleringsplanen og viser til at NVE hadde opplyst at det var lite sannsynlig at det ville bli gitt konsesjon dersom kommunen ikke vedtok reguleringsplanen. Han mener dette har gitt unødvendige</p>	
--	--	--	---	--

		<p>20.12.2006. NVE har i sine vurderinger i notat av 19.12.06 funnet at fordelene ved prosjektet er overveiende i forhold til de ulempene det medfører. NVE har foretatt en helhetlig vurdering av alle de positive og negative sidene ved prosjektet. NVE konstaterer videre at Farsund kommune har vedtatt reguleringsplanen for tiltaket med nær 2/3 flertall. NVE har et ansvar for å ivareta regionale og nasjonale hensyn i våre vurderinger. I denne saken har vi funnet at disse hensynene er overveiende i forhold til de ulempene som tiltaket innebærer lokalt. Dette er også i samsvar med Farsund kommunes vurderinger og vedtak.</p> <p>NVE påpeker at etter hva de er kjent med er det ikke påvist fra andre land at verdien av boliger reduseres i nærheten av vindkraftverk. Det er etter vår vurdering mange forhold som påvirker verdien av boliger i et marked, herunder generell økonomisk aktivitetsendring i influensområdet for vindkraftverket.</p> <p>Enkelte klagere synes det var uheldig at NVE ga konsesjon til vindkraftverket før Farsund kommune hadde tatt stilling til reguleringsplanen, Det hevdes at dette medførte unødvendige føringer og press på kommunepolitikere. NVE har et annet syn på dette. NVE er, i tillegg til å</p>	<p>føringer og press på kommunepolitikere.</p>	
--	--	--	--	--

		<p>være konsesjonsmyndighet, ansvarlig myndighet etter utredningsbestemmelsene i plan- og bygningsloven. Dette betyr at det er NVE som fastsetter krav til innhold og omfang av de utredninger som skal gjennomføres. I konsesjonsbehandlingen vurderer NVE om utredningene er tilstrekkelig gode til å fatte et konsesjonsvedtak. Utredningene skal også ligge til grunn for kommunenes behandling av reguleringsplanen. Ved at NVE først behandlet søknaden om konsesjon fikk Farsund kommune etter NVEs syn et godt grunnlag for å ta stilling til reguleringsplanen. I vårt vedtak, med tilhørende bakgrunnsnotat, sammenfattes og drøftes de innspill som er fremmet. Samtidig tas det stilling til om og hvilke vilkår som skal settes til konsesjonen. NVE mener derfor at Farsund kommune, både gjennom NVEs konsesjonsvedtak og uttalelser i forbindelse med høringer av reguleringsplanen, hadde et godt grunnlag for endelig vedtak. Alternativet, der Farsund kommune behandlet reguleringsplanen før konsesjonsbehandlingen var avsluttet, ville etter NVEs bidra til at vedtaket om reguleringsplan ville blitt fattet på utilstrekkelig grunnlag.</p>		
--	--	--	--	--

12.05.09	<p>Norsk Miljø Energi Sør AS – Lista vindkraftverk i Farsund kommune – klagesak (OED)</p>	<p>NVE har vurdert saken på nytt, og opprettholdt konsesjonen og ekspropriasjonstillatelsen. Saken er derfor oversendt Olje- og energidepartementet ved brev av 10. juli 2007. Departementet foretok befaringsav områdene 11. desember 2007 med de berørte parter. I tillegg til klagerne og konsesjonssøkeren deltok blant annet representanter for kommunen, fylkeskommunen, fylkesmannen og Miljøverndepartementet.</p> <p>Gjennomslag for lokale argumenter: Flere klagere har anført at lokale argumenter tillegges for liten vekt i vurderingen av om konsesjon skal gis. Departementet viser til at ulemper ved tiltaket som er påvist fra lokalt hold er grundig vurdert og inngår i den helhetsvurderingen konsesjonsmyndighetene foretar. Kommunens holdning og synspunkter til tiltaket tillegges også vekt. I denne saken har kommunestyret i Farsund kommune vedtatt reguleringsplanen for tiltaket med nær 2/3 flertall.</p> <p>Departementet har vurdert påstandene om at vedtaket vil medføre brudd på internasjonale konvensjoner.</p>	<p>OED mener at siden kommunen vedtok reguleringsplanen ved 2/3 flertall, så er ikke klagen gyldig om at lokale argumenter tillegges for lite vekt. .</p>	<p>http://webfileservice.nve.no/API/PublishedFiles/Download/200700842/203795</p>
----------	---	---	---	--

		<p>Olje- og energidepartementet har foretatt en samlet vurdering av alle de anførte ulempene ved en utbygging av vindkraftanlegget. Ulempene er vurdert opp mot fordelene ved å få på plass et vindkraftanlegg med et tilskudd av fornybar energi med en samlet effekt på inntil 102 MW. Utbyggingen vil bidra til å nå de målsettinger som er fastsatt gjennom behandlingen i Stortinget av St.meld. nr. 29 (1998-1999) "Om energipolitikken", jf. Innst. S. nr. 122 (1999-2000). Denne målsettingen er gjentatt i St.meld. nr. 18 (2003-2004) Om forsyningsikkerhet for strøm mv.</p> <p>I vurderingen har departementet lagt særlig vekt på de gode vindressursene på Lista og at vindkraftverket vil bidra til krafttilgangen regionalt og nasjonalt med en betydelig produksjon av ny fornybar energi. Vindkraftverket vil ligge i umiddelbar nærhet til eksisterende kraftledningsnett med tilstrekkelig kapasitet.</p> <p>Departementet er inne forstått med de negative miljøvirkningene, som i hovedsak synes å være knyttet til kulturminner/kulturmiljø, landskapsmessige virkninger, kystlynghei og fuglebestanden. Departementet legger til grunn at Farsund kommunestyre har</p>		
--	--	--	--	--

		<p>fattet reguleringsplanvedtak som er i tråd med NVEs konsesjonsvedtak.</p> <p>Departementet kan etter en helhetsvurdering ikke se at ulempene er av en slik art at de på noen måte overstiger fordelene ved å få etablert det omsøkte vindkraftanlegget.</p> <p>Departementet har derfor kommet til at NVEs vedtak av 20. desember 2006 om konsesjon skal stadfestes med de endringer av konsesjonsvilkårene som fremgår nedenfor.</p>		
--	--	--	--	--